

Sakin Bir Amerikalı

Graham Greene

calibre 1.38.0

6

SAKİN
BİR
AMERİKALI

GRAHAM
GREENE

Graham Greene

Sakin Bir Amerikalı

Özgün Adı:

Çeviren: Süheyli Açba

AKBA 006, 1965, İstanbul

v1

Düzenleme: Lone Warrior

Dizi Numarası: BY20P13

Forum: eskikitaplarim.com

Dosya formatları: pdf, mobi, epub, doc, djvu, xps, jpg, fb2

İÇİNDEKİLER

[Bölüm 1](#)

[Bölüm 2](#)

[Bölüm 3](#)

[Bölüm 4](#)

Bölüm 1

Akşam yemeğinden sonra, Catinat caddesindeki odamda oturmuş Pyle'i

bekliyordum. Bana: «En geç saat onda sizde olurum,» demişti; saat gece yarısını çalınca artık daha fazla duramadım ve sokağa çıktım. Siyah pantolonlu bir kaç ihtiyar kadın kapının sahanlığına çömelmişlerdi; Şubat ajanda idik, sıcaktan yataklarına yatmak istemiyorlardı her halde. Bir siklopusçu, nehrin rıhtımlarına doğru ağır ağır pedallara basıyordu.

Son defa teslim edilen Amerikan uçaklarının boşaltıldığı yerde yanan lâmbaları görüyordum. Yol boyunca Pyle'den eser yoktu.

Her halde, şu veya bu sebeple Amerikan Elçiliğinde kalmıştır, diye düşündüm; fakat bu takdirde lokantaya telefon etmeyi ihmal etmezdi; böyle nezaket kaidelerine pek riayetkârdı. Evime girerken bitişik evin kapısında genç bir kadının beklediğini gördüm. Yüzünü farkedemiyordum, beyaz ipek pantolonu ve çiçekli uzun entarisini tanıdım Aynı yerde, aynı saatte benim eve dönmemi o kadar çok beklemişti ki.

Phuong, dedim (bu isim anka kuşu demektir, fakat zamanımızda efsaneye aldırın yok ve artık kendi külünden hiçbir şey doğmuyor). O, bana henüz cevap vermeden, Pyle'i beklediğini biliyordum. «Burada değil.»

- Biliyorum. Seni pencerede yalnız gördüm.
- Yukarıda beklesen daha iyi edersin, dedim. Nerede ise gelir.
- Onu burada da beklerim.
- İhtiyatlı bir hareket değil. Polis seni alır götürür.

Arkamdan eve geldi. Ona cinaslı bir kaç söz söylemeyi düşündüm ama, ne İngilizcesi ne de Fransızcası için alay tarafım kavrayabilecek kifayette değildi.

Garıptir ama, ne ona azap vermek, hatta ne de kendime azap çektirmek için içimde hiçbir istek yoktu. Kapının sahanlığına gelince, ihtiyar kadınlar başlarını bize çevirdiler, biz geçince de sanki koro halinde şarkı söylüyorlarmış gibi sesleri yükseldi ve yavaş yavaş kayboldu.

- Ne diyorlar?
- Geri geldim zannediyorlar.

Odamda, Çin yılbaşı için bir kaç hafta evvel yerleştirdiğim ağacın sarı çiçeklerinin hemen hemen hepsi dökülmüştü. Yazı makinamın tuşları arasına düşmüşlerdi.

Onları oradan çıkardım.

- Senin bir şeye canın sıkılmış, dedi Phuong.
- Hayret ediyorum. O her zaman randevusuna gayet sadıktır.

Kravatımı ve ayakkabılarımı çıkardım ve yatağa uzandım. Phuong gaz

oçağım yaktı, çay suyunu koydu ve:

- Yakında gideceğinden bahsetti, dedi.
- Belki.
- Seni çok seviyor.
- Zahmet etmesin, dedim.

Saçlarının biçimini değiştirdiğini gördüm. Sert siyah saçlarını omuzlarının üzerine bırakıvermişti. Pyle'in bir gün, onun sadelikten pek uzak ve — Phuong'a göre— bir mandarenin kızına yakışır sa tuvaletini tenkid ettiğini hatırladım. Gözlerimi kapadım ve onun eski hali önümde canlanıverdi: Buharın ışlığı, fincanların tıkırtısı, gecenin muayyen bir saati... bunların hepsi o demekti; mevcudiyeti insana huzur vaadediyordu.

— Nerede ise gelir, dedi. Sanki Pyle'in gecikmesinden dolayı teselli edilmem lâzım geliyormuş gibi.

Aralarında ne konuştuklarını merak ediyordum: Pyle her şeyi gayet ciddiye alıyordu. Benim burada geçirmiş olduğum seneler kadar ay geçirmiş olmasına rağmen bana Uzak şark hakkında ne nutuklar çekmişti.

Demokrasi onun sabit fikirlerinden biri idi, Amerika Birleşik Devletlerinin dünya için yaptıkları ve yapacakları hakkında kat'ı ve tahammül edilmez fikirleri vardı, öte taraftan Phuong cehaletin timsali idi; eğer bir konuşma esnasında Hitler'in ismi geçse, konuşanın sözünü kesip kim olduğunu soracak bir zavallı idi.

İzahat vermek te g olacaktı, zira ömründe ne Alman ne de Polonyalı görmüştü. Avrupa coğrafyası hakkında gayet müphem bilgisi vardı; fakat prenses Margaret hakkında benden çok malûmat sahibi olduğu şüphe götürmezdi.

— Halâ sana aşık mı Phuong?

Anamitli bir kadınla yattınız mı, yatağınızda bir kuş varmış gibi bir his gelir iinize; yastığın üzerinde cıvılda dururlar. Hiç birinin sesinin Phuong'un ki kadar tatlı olmadığını uzun uzadıya düşündüğümü hatırlarım.

Elimi uzattım ve kolunu yakaladım. Onların kemikleri de kuşları ki kadar narindir.

— Cevap ver Phuong.

Güldü ve bir kibrit çaktığını duydum.

— Aşık mı?

Belki de anlamadığı bir tabirdi bu.

— Sana bir çubuk hazırlayayım mı? diye sordu.

Gözlerimi açtığım zaman kandili yakmış, tepsiyi de hazırlamıştı. Şiş çevirerek küçük afyon yuvarlağını ısıtmak için alevin üzerine dikkatle eğildiği zaman kandilin ışığı teninde kehribar renginde akisler yapıyordu.

— Pyle hâlâ afyon çekmiyor mu? diye sordum.

— Hayır.

— Onu alıştırmam lâzım, yoksa geri gelmez.

Anamitli kadınlarda, afyon çeken bir sevgilinin Fransa'dan dahi muhakkak geri geldiği hususunda batıl bir itikat vardır. Afyondan dolayı erkeklik kudreti azalmış olabilir, fakat hepsi kudretli bir sevgili yerine sadık bir sevgiliyi tercih eder. Kızgın afyon parçasını, çubuk lülesinin kıvrık ağzında macun haline getirmek için yoğuruyor, ben de ondan çıkan kokuyu zevkle kokluyordum.

Başka hiçbir koku ona benzemez. Yatağımın yanındaki çalar saat gece yansım yirmi dakika geçtiğini gösteriyordu. İçimdeki huzursuzluk yavaş yavaş zail oluyordu. Pyle hafızamdan siliniyordu. Kandil, bir çocuğa bakıyormuşçasına itina ile uzun çubuğu hazırlamakla meşgul Phuong'un yüzünü aydınlatıyordu. Çubuğumu seviyordum; her iki ucunda fildişi bulunan bir metre boyunda düz bir bambu. Uzunluğunun üçte ikisi mesafede, afyonun sık sık yoğurulmasından dolayı kıvrık ağzı kararmış ve cilâlanmış, tersine çevrilmiş boru çiçeğine benzeyen lülesi. Ve birden Phuong, şişi küçücük boşluğa daldırıyor, afyonu çıkarıyor ve çanağı alevin üstünde tutuyor, bir taraftan da, içebilmem için çubuğu kımıldatmadan tutuyor. Ben çubuğu çekerken, afyon taneciği hafifçe, muntazam bir şekilde cızırdadı.

Tecrübeli bir afyonkeş bir tek nefeste bir çubuğu içebilir, fakat benim daima bir kaç nefes çekmem icabediyordu. Ondan sonra arkaya yaslanıyor, enseme deri yastığa dayıyor, ikinci çubuğu hazırlamasını bekliyordum.

— Biliyor musun, dedim, gün gibi aşikâr. Yatmadan evvel bir kaç çubuk içtiğimi Pyle biliyor, beni rahatsız etmek istemiyor. Yarın sabah gelir.

Şiş yine küçük boşluğa daldı, ikinci çubuğumu içiyordum. Onu bırakırken:

— Merak edecek bir şey yok. Hiç bir sebep yok, dedim.

Bir yudum çay içiyor ve elimi Phuong'un koltuğunun altına sokuyordum.

— Beni terkettiğin zaman, diye devam ettim, iyi ki kendimi bununla oyalayabildim. Ormay sokağında iyi bir afyon tekkesi var. Biz Avrupalılar bazen bir hiç yüzünden mesele çıkarırız. Afyon çekmeyen bir adamla beraber yaşamaman lâzım Phuong.

- O benimle yakında evlenecek.
- Tabii, o zaman iş değişir.
- Sana bir çubuk daha hazırlayayım mı?
- Hazırla.

Pyle gelmediğine göre, acaba Phuong bu gece benimle yatmağı kabul eder mi diye düşünüyordum.

Fakat dört çubuk içtikten sonra ona karşı hiç bir arzum kalamayacağını biliyordum. Tabii, kalçasını kalçamda hissetmek hoş olacaktı: her zaman sırt üstü uyurdu; ve sabah uyanınca kendimi yapayalnız bulacağıma, günüme bir çubukla başlayabilirdim.

- Pyle artık gelmez, dedim. Burada kal Phuong.

Başını hayır diye salladı ve çubuğu uzattı. Ben afyonu çekince onun burada bulunmasıyla bulunmaması arasında pek fark kalmıyordu.

- Pyle neden gelmedi? diye sordu.
- Ne bileyim?
- General Thé ile görüşmeye gitti mi?
- Haberim yok.

— Bana, seninle akşam yemeğinde buluşamazsa buraya geleceğini söylemişti.

- Üzülme. Gelir. Sen bana bir çubuk daha hazırla.

Phuong, alevin üzerine eğilince Baudelaire'in şiiri zihnimden geçti: Evlâdım, Kızkardeşim sonra ne geliyordu?

Uzun uzun sevişmek

Sevişmek ve ölmek

Sana benzeyen memlekette.

Dışarıda, rıhtım boyunda gemiler uyuyordu.

«Onlar ki avare mizaçlıdır». Eğer Phuong'un tenini koklarsam hafif bir afyon kokusu duyacağımı düşünüyordum, rengi de küçük alevinki gibi idi. Entarisinin çiçeklerini, Şimalde kanalların kenarında açarken görmüştüm.

Phuong, yerli bir nebat kadar memleketinin malı idi, benim ise benimkine dönmeme hiç niyetim yoktu.

— Pyle'in yerinde olmak isterdim, dedim, yüksek sesle. Fakat azabım mahdut ve kabili tahammüldü.

Afyon bekçilik ediyordu. Kapı vuruldu.

— Pyle, dedi Phuong.

— Hayır, o böyle vurmaz.

— Bir daha vuruldu, sabırsızlıkla. Phuong birden yerinden kalktı, ağaca çarptı, yazı makinamın üzeri yine sarı çiçeklerle doldu. Kapı açıldı.

— Mösyö Fuler, dedi amirane bir ses.

— Ben Fowler'im, dedim.

Bir polis memuru için kalkacak değildim. Başımı kımıldatmadan hâki şortunu görüyordum.

Hemen hemen anlaşılmaz Vietnamvari bir Fransızca ile beni şimdi, hemen, çok acele... Polis müdüriyetinde beklediklerini anlattı.

— Fransız Polis Müdüriyeti mi yoksa Vietnamınki mi?

— Fransız.

Bu kelime adamın ağzında «françung» gibi bir şey oluyordu.

— Neden çağırıyorlar?

Bilmiyordu. Yalnız beni alıp götürmek için emir almıştı.

— Sen de, dedi Phuong'a.

— Bir kadına hitabederken «siz» deyin, dedim.

Onun burada olduğunu nereden biliyordunuz?

Bana sadece aldığı emri ifa ettiğini tekrarladı.

— Yarın sabah giderim.

— Şimdi hemen, dedi ufak tefek adam ısrarla.

Münakaşa etmekte mana yoktu. Kalktım, kravatımı taktım ve ayakkabılarımı giydim. Bu memlekette son söz daima polisindir. Serbest seyahat kartımı geri alabilirlerdi, Basın konferanslarına girmeme müsaade etmiyebilirlerdi, hatta, keyifleri isterse memleketti terk için vize vermiyebilirlerdi. Açıkça tatbik edilen kanunî usuller bu cinstendi; fakat harp halinde olan bir memlekette adalet mühim sayılmaz. Birdenbire ve izahı mümkün olmıyan şekilde erkek aşçısını kaybeden bir adam tanırım; nihayet izini Vietnam Polis Müdüriyetinde bulabilmişti, fakat orada da polisler ona, sorgusu yapıldıktan sonra-serbest bırakıldığını söylemişlerdi.

Aşçının ailesi onu bir daha göremedi; belki komünistlerle işbirliği etmişti; belki Saigon'un etrafında türeyen hususî ordulardan birine kaydolmuştu: Hoa Hoa'lar, Caodaisteler yahut General Thé'nin birlikleri.

Belki bir Fransız hapisanesinde idi. Belki Çin dış mahallesi Cholon'da

muhabbet tellâllığı yaparak kolayca para kazanıyordu. Belki sorgusu sırasında kalbi dayanamamıştı.

...

— Yaya gitmem, dedim. Bana bir siklopus tutmanız lâzım.

Haysiyetimi korumam icabediyordu.

İşte bunun için Polis Müdüriyetinde Fransız amir tarafından verilen sigarayı reddettim. Üç çubuktan sonra zihnime küşayış gelir; esas davayı göz önünde tutarak bu gibi fazla ehemmiyeti olmıyan kararları kolaylıkla alıverirdi; benden ne istiyorlardı? Resmî kabullerde Vigot ile birçok defa karşılaşmıştık. Manasız bir şekilde karısına âşık görüldüğü için nazarı dikkatimi çekmişti; karısı, saçlarını göze batan sarı bir renge boyatıyor ve sanki kocası mevcut değilmiş gibi davranıyordu.

Bu gece, sabahın ikisinde, yorgun ve bıkkın, boğucu sıcakta, sigara dumanlarının içinde oturuyordu; yeşil bir vizyer gözlerini ışıktan koruyordu ve vakit geçirmek için yazı masasının üzerinde duran Pascal'ın bir cildini açmıştı. Ben olmadan Phuong'u sorguya çekmesine itiraz ettiğim zaman, bütün yorgunluk ve usancım gösteren bir iç çekişi ile hemen kabul etti. Saigon'dan, sıcaktan, yahut bütün insanlık âleminden bıkmış usanmıştı.

— Çok özür dilerim, dedi İngilizce, size, buraya gelmeniz için rica etmeye mecbur kaldım.

— Bana rica eden olmadı, dedim. Emir verildi.

— Ah, bu yerli memurlar! Anlamıyorlar. Dikkatini başka tarafa veremiyormuş gibi gözlerini «Fikirler»in bir sahifesinden ayırmıyordu. «Pyle hakkında size bir kaç sual sormak istiyorum.»

— Neden kendisine sormuyorsunuz?

Phuong'a döndü ve sert bir tonla Fransızca sualler sormağa başladı.

— Ne zamandan beri M. Pyle ile yaşıyorsunuz?

— Bir ay... bilmem ki, diye cevap verdi Phuong.

— Size ne kadar para verdi?

— Bunu sormağa hakkınız yok, dedim. O satılık değil.

— İki sene de sizinle yaşadı, değil mi? diye sordu sertçe.

— Harbinizin röportajını yapmakla mükellef bulunan bir Basın muhabiriyim. Aynı zamanda «Dedikodu sütunu»na da yardım etmemi benden bekliemezsiniz.

— Pyle hakkında ne biliyorsunuz? Rica ederim suallerime cevap verin Mr. Fowler. Size, arzum hilâfına sual soruyorum, fakat mesele ciddî. İnanın bana rica ederim, gayet ciddi.

— Ben jurnalci değilim. Pyle hakkında söyleyeceklerimi siz de biliyorsunuz. Yaşı, otuz iki, İktisadî Yardım Misyonunda vazifeli, Amerikan tabiyetinde.

— Onun dostu olarak tanınıyorsunuz, dedi Vigot, başımın üstünden Phuong'a bakarak.

Yerli bir polis memuru geldi ve üç fincan kahve getirdi.

— Çayı tercih eder mi idiniz? diye sordu Vigot.

— Onun hakikaten dostuyum, dedim. Neden olmayayım? Yakında memleketime döneceğim, değil mi? Bu kızı beraber götüremem. Onunla pekâlâ yaşayabilir.

Mantıki bir hal çaresidir. Hatta Phuong'la evleneceğini söylüyor. Yapar da hani. Kendine mahsus fikirleri olan iyi bir adamdır. Ciddidir. «Continental» da gürültü çıkaran yabanilerden değil. Mavi bir kertenkele, beyaz bir fil der gibi onu tarif için «sakin bir Amerikalı» diye hülâsa ettim.

— Evet, dedi Vigot, gayet sakın bir Amerikalı.

Bakışları, düşüncelerini benim kadar serahatle ifade edebilmek için yazı masasının üzerinde kelimeleri arıyormuş gibi idiler. Bu küçücük sıkıntılı odada oturmuş, ikimizden birinin konuşmasını bekliyordu.

Bir sivri sinek vızıldıyarak hücumla geçti. Ben Phuong'u tetkik ediyordum. Afyon, insanın zihnini harekete getiriyor, belki de sadece sınırları gevşettiği ve heyecanları teskin ettiği için. Hiç bir şeyi, hatta ölümü bile mühimsemiyor insan. Phuong'un Vigot'nun sesindeki hüznün ve kat'iyeti kavramadığına hükmettim. Zaten pek az İngilizce biliyordu. Bu resmî, katı sandalyede oturmuş hâlâ sabırla Pyle'i bekliyordu. Ben, artık onu beklemekten vazgeçmişim; Vigot'nun bu iki hali not ettiğini görüyordum.

— Onunla nasıl tanıştınız? diye bana sordu Vigot.

Benimle tanışmağa ilk teşebbüs edenin Pyle olduğunu Vigot'ya anlatmağa ne lüzum vardı? Geçen Eylülde onu meydanı geçip Continental'a doğru gelirken görmüştüm, genç yüzü hepimizin nazarı dikkatini çekmişti.

Uzun, ince bacakları, bahriyelilerinki gibi kesilmiş saçları, Anavatandaki Üniversitesinin parkı olan Campus'un geniş arazisine alışık bakışları ile tamamiyle zararsız bir adam hissini veriyordu. Terasın bütün masaları hemen hemen meşguldu. Bana ağır başlı bir tavırla: — Müsaade eder misiniz? diye

nazikâne sormuştu.

Adım Pyle. Buraya yeni geldim.

Bir koltuğa yerleşmek için uzun vücudunu katlamış ve bira ısmarlamıştı. Birdenbire havaya baktı, öğle zamanının ö göz kamaştırıcı ışığım tetkik etti:

— Bir el bombası mı idi? diye, alâka ve ümit dolu bir sesle sordu.

— Bir motor gürültüsü olacak, dedim. Hayal kırıklığına uğramıştı, acıdım ona.

İnsan kendi gençliğini ne kadar çabuk unutuyor: evvelce ben de daha sarıh bir kelime mevcut olmadığı için «havadis» denilen şeylere karşı alâka duyuyordun.

Fakat el bombaları benim için ehemmiyetini kaybetmişti; burada çıkan gazetenin son sayfasında yer alırdı bu gibi yazılar; dün akşam Saigon'da şu kadar adet, Cholon'da şu kadar; Avrupa basınına intikal etmezlerdi.

Cadde boyunca ince, lâtif silüetler geçiyordu. Beyaz ipek pantolonlar, pembe ve mor desenli, kalçaya kadar yırtmaçlı dar ve uzun entariler. Bu havaliyi ebediyen terk edeceğim zaman hissedeceğimi bildiğim bir nevi hasretle onların geçişini seyrediyordum.

— Ne güzel şeyler, değil mi? dedim, bira bardağımın üzerinden. Catinat caddesine doğru giden kadınlara Pyle dalgın dalgın baktı.

— Evet, dedi, lakayt bir tavırla: Düşünen cinsten bir adamdı. Şu el bombaları meselesi sefiri çok endişelendiriyor.

Birinin başına bir şey gelirse çok can sıkıcı bir hâdise olur diyor... Birimizin başına demek istiyorum.

— Birinizin başına mı? Ha evet, zannedersem ciddî bir mesele halini alır. Sizin Kongrenin hiç hoşuna gitmez bu iş.

Safdil insanlara takılmak ihtiyacım neden hisseder insan? Belki de on günden az bir zaman evvel, Çin problemleri ve Uzak Şark hakkında okumaya hazırlandığı kucak dolusu kitapla Boston'da Park'tan geçmişti. Ne dediğimi duymadı bile; Demokrasi çıkmazı ve Garbin mesuliyetleri ile meşguldü kafası. İyilik etmiye —çabucak farkına vardım— kararlı idi; fakat hassaten bir kişiye değil, bir memlekete, bir kıtaya, dünyaya. İşte şimdi de önünde mükemmeliyete eriştirilecek koca bir kâinatla başbaşa idi.

— Morgta mı? diye sordum Vigot'ya.

— Öldüğünü nereden biliyorsunuz?

Bu sual, aptalca bir polis suali idi, ve Pascal'ı okuyan bir adama

yakışmıyordu, karısına acaip bir şekilde aşık olan adama da yakışmıyordu. İç güdüsüz aşk olmaz.

— Şüpheniz boş, dedim.

Bunu kendi kendime tekrar ediyordum. Pyle daima hoşlandığı yerlere gitmez mi idi? Bu şüpheli polise karşı içimde herhangi bir his, hatta kızgınlığa benzer bir şey aradım, fakat bulamadım. Mes'ul olan yalnız Pyle idi. Ölüm, hepimiz için en iyi ikramiye değil midir? diye beynimin içinde mantık yürütüyordu afyon.

Phuong'a usulca baktım; onun için ağır bir darbe idi bu. Kendine göre muhakkak Pyle'i sevmiştir. Bana olan muhabbetine rağmen beni onun için terketmemiş miydi?

Phuong, gençliğe, ümide, ciddiyete bağlanmıştı ama bunlar olgun yaşlılar ve hayattan çok şey beklemeyenler kadar faydalı olmuyorlardı. Kımıldamadan bize bakıyordu, henüz anlamadığına hükmettim. Hakikati öğrenmeden onu buradan götürmem iyi olacaktı galiba.

Bu konuşmayı çabuk bitirebilmek için bütün suallere cevap vermeğe hazırdım. Haberi Phuong'a, bu polisin bakışlarından uzak, katı sandalyelerden ve etrafında pervanelerin uçtuğu çıplak ampuldan uzak, yalnız onunla benim olabileceğim bir yerde, vermek istiyordum.

— Sizi alâkadar eden hangi saatlerdir? diye sordum Vigot'ya.

— Onsekiz ile yirmi iki arası.

— Saat altıda Continental'da bir şeyler içtim; garsonlar hatırlar. Altı kırkbeşte rıhtıma indim ve Amerikan tayyarelerinin boşaltılmasını seyrettim. Majestic'in kapısı yanında Associated News'tan Wilkins'i gördüm.

Sonra sinemaya girdim, yandaki kapı. Her halde onlar da hatırlar, bana para bozdular. Oradan Vieux Moulin'e gitmek için bir pusa bindim. Takriben sekiz otuzda lokantaya vardım ve yemeğimi yalnız yedim.

Granger orada idi, kendisine sorabilirsiniz. Sonra başka bir pusa bindim ve ona çeyrek kala eve döndüm. Pusu çeken bulmak güç olmasa gerek. Pyle'i saat onda bekliyordum, fakat gelmedi.

— Onu neden bekliyordunuz?

— Bana telefon etmişti. Benimle mühim bir şey için görüşmek istediğini söylemişti.

— Mevzu hakkında bir fikriniz var mı?

— Hayır. Pyle'in nazarında her şey mühimdi.

— Ya kadın, dostu? Onun nerede olduğunu biliyor musunuz?

— Gece yarısı onu sokakta bekliyordu. Merak ediyordu. Hiçbir şeyden haberi yoktu. Halâ beklediğini görmüyor musunuz?

— Görüyorum, dedi.

— Onu kıskançlık yüzünden öldürdüğümü zannetmezsiniz her halde. Kadına gelince... sebep? Evleneceklerdi.

— Evet.

— Onu nerede buldunuz?

— Dakow köprüsünün altında suyun içinde idi.

Vieux Moulin bu köprünün yanındadır. Köprünün üzerinde silâhlı polisler vardı ve lokanta el bombalarına karşı bir demir parmaklıkla muhafaza altına alınmıştı.

Gece köprüyü geçmek doğru değildi, çünkü nehrin öbür kıyısı akşam karanlığından sonra Vietminh'in eline geçerdi. Yemeğimi onun cesedinden elli metreden az bir mesafede yemiştim.

— İşin fenası, dedim, bir sürü işle meşguldü.

— Doğru konuşmak icabederse, dedi Vigot, ona hiç acımiyorum. Çok fenalık ediyordu.

— Allah bizi kendilerini dürüst zanneden safdillerden korusun.

— Dürüst mü?

— Evet. Kendine göre. Siz Romen katoliksınız.

Tabii onun tarzını kavrayamazsınız. Zaten pis bir Amerikalı'dan başka bir şey değildi.

— Onu teşhis etmek canınızı sıkar mı? Özür dilerim. Usul. Pek hoş bir usul değil ama...

Neden Amerikan sefaretinden birini beklemediğini sormak zahmetine girmedim, zira sebebini biliyordum.

Bizim gibi soğukkanlı insanlara Fransızların metodları tuhaf gelir; vicdana, mücrimiyet duygusuna inanırlar; caniyi, cinayetinin karşısına koymalı, irkilip kendisini ele versin diye. Soğuk hava makinasının homurdandığı bodrum katına doğru taş merdivenleri inerken kendi kendime bir defa daha masum olduğumu tekrarladım.

Pyle'i, buz kalıbını çeker gibi çektiler. Baktım.

Donmuş yaraları olduğu gibi duruyordu.

— Görüyorsunuz ya, dedim, mevcudiyetim yaraları kanatmadı.

— Nasıl?

— Beni onun için buraya getirmediğiniz mi? Aksülameli kollamak için değil mi? Fakat onu o kadar dondurmuşsunuz ki bir taş olmuş. Orta çağda soğuk hava te'sisatı yoktu.

— Onu tanıdınız mı?

— Evet.

İnsan, Pyle'i burada bütün bütüne yadırgıyordu; memleketinde kalmalı idi. Onu, bir aile albümünde, at sırtında ultra şık bir çiftlikten geçerken, Long Island'da denize girerken yahut yirmi üçüncü katta bir yazıhanede arkadaşları ile birlikte çekilmiş fotoğraflarında tahayyül ediyordum. O, gök tırmalayanların, direk asansörlerin, dondurmaların ve dry martini'lerin, et kızartması ile beraber verilen sütün, ve Boston - New York arasında işleyen Merchant Limited trenindeki tavuklu sandviçlerin adamı idi.

— Bundan dolayı ölmemiş, dedi Vigot, bana göğsündeki bir yarayı göstererek. Çamurda boğulmuş.

Ciğerlerinde çamur bulduk.

— Sür'atli çalışıyorsunuz.

— Mecburuz. Bu iklimde.

Çekmeceyi geri ittiler ve kapıyı kapadılar. Lastik band kapanışın şiddetini hafifletti.

— Netice itibarı ile bize yardımda bulunamayacak mısınız?

— Hayır.

Eve, Phuong ile beraber yaya döndüm: Haysiyeti filân bir kenara bıraktım, ölüm her türlü gururu yok eder, duyduğu acıyı göstermemek mecburiyetinde olan boynuzlu kocanın gururunu dahi. Phuong, hâlâ olan bitenden habersizdi ve ben ise vaziyeti, alıştıra alıştıra anlatmanın tekniğine vakıf değildim. Bir basın muhabiri idim. Büyük puntolu başlıkla düşünebiliyordum.

«Saigon'da katledilen Amerikalı memur.» Bir gazetede çalışmak, birine fena bir haberi vermek için lâzım olan yumuşatıcı şekli öğretmiyor size. Bu esnada bile gazeteme yollıyacağım haberi düşünmem icabetti ve Phuong'a sordum: — Telgrafhaneye uğrasam sıkılmazsın, değil mi?

Onu sokakta bıraktım, telgrafımı gönderdim ve Phuong'un yanına döndüm. Alışkanlıkla yaptığım bir hareketti bu: Fransız muhabirlerinin daha evvel malûmattar olduğunu biliyordum, yahut Vigot bir oyun oynadı ise (çok

mümkündü) Fransızlar telgraflarını verinceye kadar, benimkini sansür alıkoyacaktı. Gazetem ilk haberi Paris menşeli yazılardan alacaktı. Pyle'in mühim bir adam olduğundan değil. Hakiki hareket tarzını, ölmeden evvel en aşağı elli kişinin ölümünden mes'ul olduğunu tellemeye imkân yoktu, zira İngiliz — Amerikan münasebetleri tehlikeye girer ve sefir altüst olurdu.

Sefir, Pyle'i çok takdir ediyordu, çünkü diplomasını parlak bir şekilde almıştı. Şey... Diplomasını, hani Amerikan üniversitelerinin verdiği Amme Münasebetleri, tiyatro tekniği, belki de Uzak Şark Etüdlere diplomaları kabilinden bir şey.

— Pyle nerede? diye sordu Phuong. Ne istiyorlardı bizden?

— Eve gidelim, diye cevap verdim.

— Pyle gelecek mi?

— Başka tarafa gitmeye ne kadar imkânı varsa buraya da gelmeğe o kadar var...

İhtiyar kadınlar, nisbî serinlikte yine sahanlıkta dedikodu yapıyorlardı. Kapımı açar açmaz odamda arama yaptıklarını gördüm: Her şey benim daima bıraktığımdan çok daha muntazamdı.

— Bir çubuk daha? diye sordu Phuong.

— Evet.

Kravatımı ve ayakkabılarımı çıkardım. Perde arası bitmişti. Gece nasıl başladı ise hemen hemen öyle devam ediyordu. Phuong yatağın ayak ucuna çömeldi ve kandili yaktı. Evlâdım, kız kardeşim kehribar renginde ten. Tatlı ana dili.

— Phuong, dedim. Çubuğun lülesinin üstünde afyonu yoğuruyordu. «O öldü, Phuong.» Şiş elinde, anlamağa çalışan bir çocuk gibi gözlerini bana dikmiş, kaşlarını çatmıştı.

— Ne dedin?

— Pyle öldü. Öldürüldü.

Şiş bıraktı, doğruldu ve topuklarının üzerine oturdu, bana bakmaya devam ediyordu. Hiç bir şey demedi, göz yaşları akmadı, yalnız düşündü... Hayat yolu değişecek olan bir insanın gizli ve uzun düşünüşü.

— Bu gece burada kalsan iyi edersin, dedim.

Başı ile evet işareti yaptı, şiş tekrar eline aldı ve afyonu ısıtmağa başladı. Bu gece, afyonun sebep olduğu kısa ve derin bir uykudan sonra uyandım: Bütün bir gecenin istirahatine muadil on dakika ve elim Phuong'un kalçaları

arasındaki mutad yerini bulmuştu.

Uyuyordu, nefesini ancak duyuyordum. Bu kadar ay sonra yine yalnız değildim. Maamafih Vigot ile vizyerini, polis komiserliğim ve sefaretin تنها ve sessiz koridorlarını hatırlayınca hiddetlendim; ve elimin altında tüsüz, yumuşak cildi hissedince şöyle düşündüm: Pyle'e karşı hakikaten muhabbet duymuş olan yalnız ben miyim acaba?

*****

Pyle'in Continental'ın önündeki meydana geldiği sabah, Amerikan Basınına mensup meslekdaşlarımdan, gürültücü, Fransızlar'a karşı mütemadiyen şakalar yapan çocuk tabiatlı bu koca adamlardan bıkmış usanmıştım; düşünmeli ki nihayet bu harpte dövüşenler Fransızlar'dır. Zaman zaman vukubulan müsademeler sona erdikten, sükûnet avdet ettikten, meydan ölü ve yaralılarından temizlendikten sonra onlar, dört saat uçuş mesafesinde olan Hanoi'ye çağırılırlar, başkomutanın nutkunu dinlerler ve iddialarına göre Hindiçini'nin en iyi barmenine sahip olan Basın Kampında bir gece kalırlardı; onları son harbin cereyan ettiği sahayı bin metre yüksekten gezdirirler, (ağır makinalı tüfeğin menzili) sağ ve salim inerler ve piknikten dönen bir sürü mektep çocuğu gibi Continental'a dönerlerdi.

Pyle sakindi, mütevazı idi, ilk gün ne dediğini anlamak için bazen ona doğru eğilmek mecburiyetinde kalmıştım. Ve ciddi idi, gayet ciddi. Üstümüzde, herkesin inancına göre el bombalarının erişemeyeceği birinci katın terasında Amerikan Basınının yaptığı gürültüyü duydukça içinden kızdığım anlıyordum. Fakat kimseyi tenkid etmezdi.

— York Harding'i okudunuzmu? diye sordu bana.

— Hayır. Hayır, zannetmiyorum. Ne yazıyor?

Gözlerini, caddenin öbür tarafındaki bir milk-bar'a dikti ve dalgın bir tavırla:

— İyi bir soda - fountain'e benziyor şurası, dedi.

Nazarı dikkatini celbedecek bu kadar ekzotik şey varken bunu seçmesine hangi hasret uçurumlarının sebep olduğunu soruyordum kendi kendime. Fakat ilk defa Catinat sokağını geçerken evvelâ Guerlain parfümlerinin bulunduğu vitrin nazarı dikkatimi çekmemiş mi idi ve Avrupa'nın nihayet otuz saatlik bir yolculuğun ötesinde olduğunu düşünerek teselli bulmamış mıydım?

Pyle, gözlerini milk-bar'dan istemiyerek ayırdı.

— York, dedi Kızıl Çin'in ilerleyişi isimli bir kitap yazdı. Gayet derin bir eser.

— Okumadım. Yazarım tanır mısınız?

Ağır ağır başını salladı ve sustu. Bir müddet sonra bana yaptığı tesiri tashih için konuştu.

— Pek o kadar tanımam, dedi. Ancak iki defa konuştum.

Pyle'in bu hali hoşuma gitmişti. Şey... nasıldı ismi?... York Harding'i tanımadığı halde sırf iftihar makamında tanıdığı hissini vermenin doğru olmayacağını düşünmüştü. Ciddî tabiri ile vasıflandırdığı yazarlara karşı derin bir hürmet beslediğini sonradan öğrendim.

Bu tabir, romancıları, şairleri, tiyatro yazarlarını içine almıyordu; yeter ki bunlar zamanımıza ait bir mevzu seçmiş olsunlar veyahut daha doğrusu York'un kitabında mevcut vak'a ve vesikaları ele almış olsunlar.

— Biliyor musunuz, dedim, insan bir memlekette uzun müddet kalınca bu memleket üzerine yazılmış kitapları okumaktan vazgeçiyor.

— Tabii, ben o memlekette yaşayanların söylediklerini nazarı itibara alırım, diye cevap verdi ihtiyatla.

— Sonra da doğru söyleyip söylemediklerini anlamak için York'un kitabına mı bakarsınız?

— Evet. Belki de sualımdeki istihzayı anlamıştı, zira o daimî nezaketi ile ilâve etti: «Esaslı noktalar üzerinde bana malûmat verirseniz kendimi çok bahtiyar hissedeceğim. Anlıyorsunuz: York buradan geçeli iki sene oldu.»

Şu Harding kim ise, Pyle'in onun hakkındaki açık sözlülüğü hoşuma gitmişti. Gazeteci arkadaşlarının her şeyin aleyhinde söylemeleri ve çocukça küstahlıkları bıktırmıştı beni.

— Bir şişe bira daha için, dedim, size şimdiki vaziyet hakkında umumî bir fikir vermeğe çalışacağım.

Bana iyi bir talebe gibi dikkatle bakıyordu. Şimalde, Tonkin'deki vaziyeti anlatmağa başladım. O tarihlerde Fransızlar, Hanoi ve Şimalin yegâne limanı olan Haiphong'un bulunduğu Kızıl Nehrin deltasını muhafaza etmeğe çalışıyorlardı. Burası pirinç tarlalarının memleketidir, hasat zamanı gelince, pirinci ele geçirmek için senelik harp başlardı.

— Şimal için vaziyet bu, dedim. Çinliler gelip Vietminh'lere yardım etmezlerse zavallı Fransızlar tutunabilir.

Bu bir orman, dağ, bataklık, pirinç tarlası harbidir; dizlere kadar suyun

içinde uğraşılır; bakarsınız düşman birdenbire yok olmuştur, silâhlarını gömer ve köylü elbisesi giyer.. Fakat Hanoi'nin rutubeti içinde insan rahat rahat çürüyebilir. Oraya bomba atmıyorlar, Allah bilir neden? Muntazam bir harp denebilir.

— Ya burada, Cenupta?

— Ana yollar, akşam yediye kadar Fransızların kontrolü altındadır; ondan sonra gözetleme kulelerini ve kısmen de şehirleri kontrol ederler. Bu demek değildir ki emniyetteyiz, öyle olsa lokantaların önünde demir parmaklıklar bulunmaz. Bütün bunları kaç defa anlatmıştım! Yeni gelenlerin şerefine çalman bir plağa benzetiyordum kendimi. Parlamento azasının ziyareti, yeni İngiliz sefiri. Gece yarısı uyanıp şöyle konuştuğum olurdu: «Caodaistelerin vaziyetini ele alalım ...» veya Hoa Hoa'ların, yahut Binh Xuyen'lerin, para için veya intikam almak için harbeden bütün hususî orduların.

Ecnebilerin hoşuna gidiyordu bunlar, fakat şüphe ve ihanetin içinde hoş gidecek hiç bir şey yoktur.

— Şimdi de, dedim, General Thé ortaya çıktı.

Caodaistelerin genel kurmay başkam idi, fakat iki tarafla mücadele etmek için dağa çıktı: Fransızlarla komünistleri.

...

— York kitabında diyor ki, dedi Pyle, Şark'ta lâzım olan şey Üçüncü Kuvvettir.

Gözlerindeki fanatizm kıvılcımlarını, basma kalıp formülleri kabul edişini, Beşinci Kol, Üçüncü Kuvvet, Yedinci Gün gibi numaralı tabirlerin ona karşı yaptıkları büyüleyici tesiri o zaman görebilmeli imişim. Bu yorulmak bilmeyen genç dimağın hangi istikamete doğru gittiğini anlamış olsa idim, hepimizi hatta bizzat Pyle'i birçok belâdan kurtarabilirdim.

Pyle'in ölümünün ertesi sabahı uyandıığımız zaman ne Phuong ne de ben ondan bahsetmedik.

Phuong ben tamamiyle uyanmadan kalkmış, çayı hazırlamıştı.

İnsan ölüleri kıskanmaz, bu sabah onunla yine eski hayata avdet bana kolay geldi.

— Bu akşam kalacak mısın? diye sordum mümkün mertebe lâkayit bir tavırla, bir taraftan da çöreğimi yiyordum.

— Gidip sandığımı getirmem lâzım.

— Belki polis oradadır, dedim. Benim de seninle beraber gelmem iyi olur.

O gün konuştuklarımızın içinde Pyle'i ima eden sözler bunlardan ibaret kaldı.

Pyle, Durantton sokağında yeni bir villadaki bir apartmanda oturuyordu. Fransız'ların, generallerinin şerefine mütemadiyen böldükleri ana caddelerden birine çıkıyordu bu sokak; meselâ De Gaulle caddesi üçüncü kavşaktan sonra General Leclerc oluyordu. Bu da her halde sırası geldiği zaman De Lattre caddesi olacaktı.

Avrupa'dan uçakla mühim bir şahsiyet gelmişti her halde, çünkü Yüksek Komiserin Konağına giden caddede her yirmi metrede bir, yüzü kaldırıma dönük bir polis memuru dikmişlerdi.

Pyle'in evine giden çakıllı yolda birçok motosiklet vardı; Vietnamlı bir polis basın kartımı tetkik etti.

Phuong'un eve girmesine mani oldu; ben bir Fransız polis amiri aramağa koyuldum. Pyle'in banyo dairesinde Vigot ellerini Pyle'in sabunu ile yıkıyor ve kurutmak için Pyle'in havlusunu kullanıyordu. Beyaz keten kostümünün kolunda bir yağ lekesi vardı: Pyle'in yağı olacak, diye düşündüm.

— Yeni bir şey var mı? diye sordum.

— Arabasını garajda bulduk. Benzin deposu boş. Dün akşam pus ile gitmiş olacak yahut başka birinin arabası ile. Belki de depoyu boşaltmışlardır.

— Yaya gitmiş olacak, dedim. Amerikalıların ne tuhaf insanlar olduklarını bilirsiniz.

— Sizin arabanız yanmıştı galiba, diye sözüne devam etti Vigot düşünceli bir tavırla. Yerine başka araba almadınız mı?

— Hayır.

— Ehemmiyeti yok.

— Öyle.

— Bir fikriniz var mı?

— Lüzumundan fazlası var.

— Söylesenize bana.

— Onu Vietminh'ler katletmiş olabilir. Saigon'da az adam öldürmediler. Cesedi nehirde Dakow köprüsünün yanında bulundu; akşam üstü sizin polis çekildiği zaman orası Viet arazisi oluyor. Yahut Vietnam polisi tarafından öldürülmüştür, olmayacak şey değil. Belki Pyle'in temas ettiği insanları sevmiyorlardı. General Thé'yi tanıdığından dolayı Caodaisteler tarafından da öldürülmüş olabilir.

— Hakikaten tanıyor mu idi?

— öyle diyorlar. Belki de, Caodaisteleri tanıdığı için General Thé öldürmüştür. Yahut generalin odalıklarına göz ettiği için Hoa Hoa'lar öldürmüştür. Sadece parası için de öldürüldüğü akla gelebilir.

— Yahut sadece kıskançlıktan, dedi Vigot.

— Fransız polisini de unutmalıyım, diye devam ettim. Belki onun faaliyetini beğenmiyordu. Hakikaten onu öldürenleri arıyor musunuz?

— Hayır, dedi Vigot. Rapor yazmakla iktifa ediyorum. Bir harp hadisesi olduğuna göre... her sene binlerce kişi ölüyor.

— Benim ismimi silebilirsiniz, dedim, ben işin dışındayım, her şeyin dışındayım, diye tekrar ettim.

Esas prensiplerimden bir tanesi de bu idi. İnsanlığın hali malûm olduğuna göre, dövüşsünler, sevişsinler, birbirlerini öldürsünler, ben karışmak istemem.

Gazeteci meslekdaşlarını kendilerine muhabir dedirtiyorlardı, ben muhbir kelimesini tercih ediyordum. Gördüğümü yazıyordum, fikir yürütmüyordum.

— Burada ne işiniz var?

— Phuong'un eşyalarını almağa geldim. Polisleriniz onu içeri bırakmadılar.

— Gidip bakalım, buluruz elbet.

— Çok naziksiniz, Vigot.

Pyle, iki oda, bir mutfak ve bir banyo dairesi işgal ediyordu. Odaya girdik. Phuong'un sandığına nereye koymuş olacağını biliyordum, karyolanın altına. Çektik çıkardık: içinde resimli kitapları vardı. Dolaptan mahdut miktardaki elbiselerini aldım, iki yeni entari ve bir pantolon. Bir kaç saat evvel buraya asılmış hissini veriyorlardı, sanki buranın dekoruna uymuyorlardı, bir odadaki kelebek için olduğu gibi, bir geçit yeri idi orası. Bir çekmecenin içinde üçgen şeklinde küçük donlarını ve eşarp koleksiyonunu buldum. Sandığa konacak pek az bir şey vardı, hafta sonu tatilini geçirmek için gelen bir misafirin getireceği eşyadan da az.

Küçük salonda, nebatat bahçesinde taştan büyük bir canavarın yanbaşıda çekilmiş Phuong ile Pyle'in bir fotoğrafları vardı. Phuong kayışından Pyle'in köpeğini tutuyordu, siyah dilli siyah bir köpek. Fazla siyahtı bu köpek. Fotoğrafı sandığa koydum.

— Köpek ne oldu? diye sordum.

— Burada yok. Her halde beraber götürmüştü.

— Belki geri gelir, siz de ayaklarına yapışan toprağı tahlil ettirirsiniz.

— Ben Lecoq değilim, Maigret hiç, hem harp içindeyiz.

Yürüdüm ve iki rafta bulunan kitapları tetkik ettim: Pyle'in kütüphanesi (Kızıl Çin'in ilerleyişi), (Demokrasiye Meydan Okuma), (Batının Rolü), York Harding'in bütün eserleri olsa gerek, diye düşündüm. Kongre müzakerelerinin bir sürü zabıtları, Vietnam diline ait bir kitap, Philippine harbinin tarihçesi, modern Library'nin yayınladığı bir Shakespeare. Kafasını nasıl dinlendiriyordu acaba? Başka bir rafta daha hafif kitaplar buldum. Cep kitabı yayınlarından bir Thomas Wolfe, (Hayatın Zaferi) isiminde garip bir antoloji ve bir kaç Amerikalı şair. Bunlardan başka bir de satranç problemleri kitabı vardı. Yorucu bir günden sonra pek dinlendirici şeyler değillerdi ama Phuong'u elde etmişti.

Antolojinin arkasına sokulmuş (Evliliğin Fizyolojisi) isimli ciltli bir kitap saklı idi. Şark'ı kitaplardan öğrenmeğe çalıştığı gibi cinsî münasebetleri de kitaptan mı öğrenmeğe çalışıyordu? Esas mevzu da «evlenme» idi.

Pyle bağlantı taraftarı idi.

Yazı masası bomboştu.

— Hakiki bir temizlik yapmışsınız, dedim.

— Ah, dedi Vigot, Amerikan Sefareti namına bütün bunlarla uğraşmam icabetti. Dedikoduların ne çabuk yayıldığı bilirsiniz. Ev yağma edilebilirdi. Bütün evrakını muhafaza altına aldırırım.

Bunu ciddi bir tavırla söylemişti. Sözlerinde lâtifeden eser yoktu.

— Aralarında mes'uliyeti mucip vesikalar var mı idi?

— Bir müttefikin evinde mesuliyeti mucip vesikalar bulamayız, dedi Vigot.

— Bu kitaplardan bir tanesini götürmemde bir mahzur var mı?... Hatıra kabilinden.

— Ben arkamı dönüyorum.

York Harding'in (Batının Rolü)nü seçtim ve Phuong'un elbiseleri ile beraber sandığa koydum.

— Dost sıfatı ile bana gizli olarak söyleyeceğiniz hiçbir şey yok mu? diye sordu Vigot. Raporumu bitirdim.

Pyle, komünistler tarafından katledildi. Belki de bu cinayet Amerikan yardımına karşı bir kampanyanın başlangıcıdır. Fakat söz aramızda... burada konuşmak insanı susatıyor, köşe başında bir vermuta ne dersiniz?

— Henüz erken.

— Son defa görüştüğünüz zaman size mahrem bir şey söylemedi mi?

— Hayır.

— Ne zamandı?

— Dün sabah. Büyük bomba hadisesinden sonra.

Vigot sükût etti. Söylediğim şeyin manasının iyice anlaşılması için...

Benim tarafımdan, onun tarafından değil. Suallerini dolambaçlı yollardan sormuyordu.

— Dün akşam size geldiği zaman dışarı mı çıkmıştınız?

— Dün akşam mı? Çıkmış olacağım. Bilmiyordum.

...

— Günün birinde buradan gitmek için bir vizeye ihtiyacınız olacak. İlânihaye sizi bekletebileceğimizi biliyor musunuz?

— Hakikaten memleketime dönmek istediğimi mi zannediyorsunuz?

Vigot pencereden dışarı baktı, şimşekler çakıyordu, görünürde bir tek bulut yoktu.

— Ekseri insanlar ister, dedi hüzünle.

— Burada rahatım. Memleketimde... problemlerle karşılaşacağım.

— Hay canına, dedi Vigot. Amerikan Ataşe Ekonomiği geliyor. Müstehzi bir tonla tekrar etti: Ataşe Ekonomik!

— Ben kaçıyorum. Beni de mühürlemeğe kalkar.

— İyi şanslar, dedi Vigot bezgin bir tavırla.

Bana bir sürü şey anlatır şimdi.

Sokağa çıktığım zaman Ataşe Ekonomik, Packard'ının yanında ayakta duruyor ve şoförüne bir şeyler anlatmağa çalışıyordu. Kaidesi mübalağalı şekilde fırlamış, orta yaşlı, şişman bir adamdı, sinek kaydı traş olmuştu.

Bana seslendi.

— Fowler! Şu Allahın cezası şoföre şunu izah eder misiniz...

İzah ettim.

— Ben de aynı şeyleri söyledim, diye bağırdı.

Her zaman Fransızca'yı anlamazmış gibi davranıyor.

— Telâffuz meselesidir belki.

— Paris'te üç sene oturdum. Bu Vietnamlı hınzır için telâffuzum pek alâ kâfi gelir.

— Demokrasinin sesi, dedim.

— Nedir bu?

— York Harding'in bir eseri olacak.

— Bir şey anlamadım. (Taşdığım sandığa şüpheli bir göz attı.) Ne var bunda?

— Beyaz ipekten iki çift pantolon, iki ipekli entari, ufak kadın donları, üç çift galiba. Hep yerli malzeme. Amerikan yardımı yok.

— Yukarı çıktınız mı?

— Evet.

— Haberiniz var mı?

— Evet.

— Feci bir şey, dedi, feci.

— Sefir altüst olmuştur.

— Tabii. Halen Yüksek Komiserin yanında, hükümet reisinden bir mülâkat istedi. (Elini koluma dayadı ve beni arabalardan uzaklaştırdı.) Pyle'i iyi tanıyordunuz değil mi? Başına böyle bir şeyin geldiğini bir türlü kabul edemiyorum. Babası, Profesör Harold C. Pyle ile tanıştım. Kendisinden bahsedildiğini duydunuz mu?

— Hayır.

— Deniz dibi erozionları hakkında dünya çapında bir otoritedir. Geçen ayın Time'ının kapağında resmini görmediniz mi?

— Ha, evet, hatırlıyorum galiba. Birinci plânda altın çerçeveli gözlükler ve fon olarak da yıkılmakta olan sarp bir kaya.

— Ta kendisi. Ona gönderilen telgrafi kaleme almam icabetti. Elim bir mecburiyet. Bu delikanlıyı oğlum gibi seviyordum.

— Bu suretle babasının gayet yakın bir akrabası oluyorsunuz.

— Bu nasıl söz? dedi. Böyle iyi bir çocuğun ölümünde söylenecek lâf mı bu!

— Affedersiniz, dedim, ölüm herkesin üzerinde aynı tesiri yapmaz. (Belki de hakikaten Pyle'e karşı bir muhabbeti vardı.) Telgrafa ne yazdınız?

Sualime gayet ciddî cevap verdi:

— (Demokrasi uğruna askerce ölen oğlunuzdan dolayı başsağlığı dilerim.) Sefir imza etti.

— Askerce ölen, dedim. Bu söz biraz karışıklığa sebep olmıyacak mı? Yâni ailesi arasında demek istiyorum. Amerikan Yardım Heyeti'ni ordu ile pek

kariştirmamak lâzım. Sizlere «Purple Heart» nişanları dağıtıyorlar mı?

Mahremiyet vermek istediği alçak ve boğuk bir sesle ifşa etti:

— Gizli vazifesi vardı.

— Evet. Herkes biliyordu bunu.

— Kendisi boşboğazlık etmedi ya?

— Hayır, dedim ve Vigot'nun kullandığı cümle geldi aklıma: Gayet sakin bir Amerikalı idi.

— Bu cinayet yahut katil hakkında bir şüpheniz var mı? diye sordu.

Birden kızgınlıktan kan tepeme çıktı: Bu güruhtan, hususî koka - kola ihtiyat stoklarından, portatif seyyar hastahanelerinden, kocaman arabalarından ve pek son model olmıyan toplarından bıkmış, usanmıştım artık.

— Evet, diye cevap verdim. Yaşayabilmesi içir fazla saf olduğundan öldürdüler onu. Gençti, cahildi, aptaldı ve kendisine ait olmıyan şeylere burnunu soktu.

Burada olup bitenler hakkında sizden fazla bir şey bilmiyordu.

Ona bol para ve şark üzerine York Harding'in kitaplarım verdiniz ve: «Haydi, şark'ta Demokrasiyi kökleştir» dediniz. Bir konferans salonunda duyduğu saçmalardan başka bir şey öğrenmemişti; sevdiği yazarlar ile konferansçılar onu aldattılar. Önündeki cesedin yaralarını bile göremedi. Komünist tehdidi, demokrasi askeri, bildiği bundan ibaretti!

— Onun dostu olduğunuzu zannediyordum, dedi beni ayıplar gibi bir tonla.

— Onun hakikaten dostu idim. Onu, memleketinde gazetelerinin pazar ilâvelerini okurken ve beyzbol mağlarının seyircisi olarak görmek isterdim. Onu, Kitap Kulübüne abone olmuş standart bir Amerikalı kızcağızın yanında tehlikesiz bir hayat sürerken görmek isterdim.

— Evet, dedi. O teessüf edilecek meseleyi unutmuştum.

Ben hiç tereddüt etmeden sizin tarafınızı tuttum, Fowler. Çok fena hareket etti. Bu genç kadın için kendisi ile uzun bir konuşma yaptığımı sizden saklıyacak değilim. Profesörü ve misis Pyle'i tanımak şerefini...

— Vigot sizi bekliyor, dedim ve yürüdüm.

Phuong'u ancak o zaman görmüştü; arkama baktığım zaman beni hüžün ve biraz da şaşkınlıkla gözleri ile takibettiğini gördüm: hiç bir řeyi kavrayamıyan ezeli ağabey.

*****

Pyle, Phuong ile ilk defa yine Continental'da buraya gelişinden takriben iki ay sonra tanışmıştı.

Yeni akşam olmuştu, güneşin batmasını takibeden muvakkat serinlik başlamıştı, yan sokaklarda işportalarda mumlar yanıyordu. Fransızların 421 oynadıkları masalarda zarlar tıkırdıyor, Catinat caddesi boyunca da beyaz ipekli pantolonlu genç kadınlar bisikletlerle evlerine dönüyorlardı. Phuong bir bardak portakal suyu içiyordu, ben de bira; konuşmuyorduk, beraber bulunmaktan hoşnuttuk. Pyle yanımıza geldi, ben de onları tanıştırdım. Pyle, sanki hiç görmemiş gibi kadınların yüzlerine tuhaf ve sabit bir nazarla bakıyor sonra kıpkırmızı kesiliyordu.

— Madam ve siz, dedi, masama buyurmağı kabul eder misiniz? Ataşelerimizden biri...

Ataşe ekonomikti. Terastan eğilmiş, çehresini kaplıyan emniyet dolu geniş tebessümü ile bize bakıyordu; koku giderici ilâçlar kullandığı için bütün dostlarını muhafaza eden adamın tebessümü. Onu çok defa, Joe diye çağırıldıklarını duymuştum, fakat soyadını bilmiyordum.

Sandalyeleri gürültü ile çekti, garsonları çağırdı; bütün bu faaliyet Continental'da, muhtelif biralar, konyak - soda ve vermuttan başka bir şey çıkaramazdı ortaya.

— Sizi burada göreceğimi zannetmiyordum Fowler, dedi. Hanoi'den gelecek olan bizim delikanlıları bekliyoruz. Orada vaziyet kızışmış galiba. Siz de onlarla beraber gitmediniz mi?

— Bir basın toplantısında bulunmak için dört saat uçmaktan gına geldi artık.

Bana dikkatle baktı, memnun olmamıştı.

— Bu çocuklar, dedi, çok ateşli. İsteseler iş hayatında veya Radyo'da iki misli kazanabileceklerine eminim, hem de tehlikesizce.

— Belki onlara iş teklif ederler, dedim.

— Muharebe atları gibi barut kokusunu alıyorlar, (Hoşuma gitmiyen lâfları duymamazlıktan geliyordu.)

Bakın meselâ Bill Granger, bir tarafta kavga dövüş oldu mu onu tutmağa imkân yoktur.

— Tamamiyle haklısınız, dedim. Geçen akşam Sporting'in barında dövüşüyordu.

— Bunu demek istemediğimi pek alâ biliyorsunuz.

İki siklopus hızla Catinat caddesini indiler ve Continental'ın önünde birden durdular. Birincisinde Granger vardı, ötekinde gri bir yığın vardı. Granger onu kaldırıma indirmek için çekiştirmeğe başladı. «Ah, gel Mick, gel!» dedi ve siklopusçu ile ücret hakkında münakaşaya başladı. Nihayet «İster al, ister alma» diyerek adamı, parasını toplamağa mecbur etmek için kaldırım taşlarının üzerine borçlu olduğu paranın beş misli para attı.

Ataşe ekonomik sinirli bir tavırla:

— Bu delikanlılar bir az eğlenceyi hak ettiler, dedi.

Granger yükünü bir koltuğa bıraktı. Birden Phuong'u gördü.

— Hey Joe, dedi, ne görüyorum... nerede buldun bunu? Sende böyle şey olduğunu hiç tahinin etmezdim.

Mazur gör kenefe gideceğim. Mick'a göz kulak olun.

Pyle yine kızardı ve gayet ciddi bir tavırla konuştu:

— Bilse idim ikinizi davet etmezdim...

Koltuktaki gri yığın kımıldadı ve başı sanki geri kalan yere bağlı değilmiş gibi masanın üzerine düştü.

Geğirir gibi uzun bir soluk aldı ve yine sesi sedası kesildi.

— Onu tanıyor musunuz? diye sordum Pyle'e.

— Hayır. Basından değil mi?

— Bili onu Mick diye çağırıyordu, dedi ataşe ekonomik.

— United Press'de yeni bir muhabir yok mu?

— O değil. Onu tanıyorum. Sizin Ekonomik Hey'ette olmasın? Hepsini tanıyamazsınız, yüzlerce var.

— Zannetmem, dedi ataşe ekonomik. Onu gördüğümü hatırlamıyorum.

— Hüviyet kartına bakabiliriz, dedi Pyle.

— Rica ederim uyandırmayın şunu. Bir sarhoş yeter. Zaten Granger tanıyor onu.

Fakat Granger onu tanımıyordu. Asık bir suratla tuvaletten geldi.

— Bu kız kim? diye sordu hırçın bir tavırla.

— Miss Phuong, Fowler'in dostudur, diye cevap verdi Pyle sertçe. Bu zatın kim...

— Onu nerede bulmuş? Bu şehirde dikkat etmek lâzım... Penisilini bulandan Allah razı olsun.

— Bili, dedi ataşe ekonomik, Mick'in kim olduğunu öğrenmek istiyoruz.

— Bilmem.

— Onu siz getirdiniz ya!

— Kurbağacılar viskiye dayanamıyor. Kendini kaybetti.

— Fransız mı? Mick diye çağırıyordunuz demin.

— Onu çağırmak için bir isim söylemem lâzım değil mi? Phuong'a doğru eğildi ve: «Hey, küçük bir portakal suyu daha? Bu gece meşgul musun?»

— Her gece meşguldür, dedim.

Ataşe ekonomik acele söze karıştı:

— Harpten bahsetsenize Bill.

— Hanoi'nin şimalî garbisinde büyük zafer.

Fransızlar iki köyü geri aldılar: Bize kaybettiklerini söylememişlerdi. Vietminh'ler çok kayıp verdi. Fransızlar henüz kendilerininkini saymağa vakit bulamadılar, bir iki haftaya kadar onu da bildirecekler.

— Bir şaya dolaşıyor, dedi ataşe ekonomik, güya Viet'ler Phat Diem'e girmişler, katedrali yakmışlar ve metropoliti kovmuşlar.

— Hanoi'de bize bundan bahsetmek istemediler.

Bu bir zafer sayılmaz.

— Seyyar hastahane ekiplerimizden bir tanesi Nam Dinh'i hiçbir zaman geçememiş, dedi Pyle.

— Oraya kadar gitmediniz mi Bili? diye sordu ateşe ekonomik.

— Beni ne zannettiniz? Serbest dolaşma vesikası olan bir muhabirim ama tayin edilen huduttan dışarı çıkınca bu vesika para etmiyor. Hanoi için uçağa biniyorum. Basın kampana bizi otomobille götürüyorlar, geri aldıkları iki şehrin üstünde uçmuyorlar ve orada dalgalanan üç renkli topağı gösteriyorlar. Bu yükseklikten, gördüğümüz başka herhangi bir bayrak da olabilir. Sonra bir basın toplantısına gidiyoruz, bir albay, gördüklerimizi izah ediyor, Bir de telgraflarımı, sansüre veriyoruz. Sonra bir şeyler içiyoruz. Kendisinin en iyi barmeni, Daim-somu, dönüş uçağı.

Pyle, kaşlarını çatmış birasına bakıyordu.

— Siz kendi kıymetinizi takdir edemiyorsunuz Granger, dedi ataşe ekonomik-66ıncı Yol için yazdığınız makaleyi unutmayalım. Nasıldı ismi? Cehennemın Ana, Yolu, Pulitzer lâyıktı ona. Hangi yazıdan bahsetmek istediğimi anladınız: hendekte dizleri üstünde duran başı kopmuş adam ve uyurken yürüdüğünü gördüğünüz öteki...

— Siz sahiden-bu berbat yolda piyasaya mı çıktığımı zannediyorsunuz? Stephen Crane semtine uğramadan bir muharebe tasvir etti. Ben neden yapmayayım? Zaten musibet bir müstemleke harbinden ibaret. Bana içecek bir şey verin. Sonra kızlara gidelim. Sizin var ben de isterim.

— Phat Diem-hakkındaki söylentilerin doğru olduğuna inanıyor musunuz? diye sordum Pyle'e.

— Bir şey diyemem. Mühim mi? Eğer mühimse gidip bir göz atayım.

— Ekonomik Hey'et, için ne ehemmiyeti olabilir?

— Öyle düşünmeyin, dedi, kat'î bölümler yapamazsınız. Tababet de bir nevi silâhtır nihayet, Bu katolikler komünistlere bir hayli kızgın olsalar gerek, öyle değil mi?

— Komünistlerle alışveriş yapıyorlar. Metropolit onlardan inek ve inşaat bambusu satın alıyor.

York Harding'in Üçüncü Kuvvetim teşkil edenler diyecek kadar ileri gitmiyeceğim, diye ilâve ettim ona takılmak için.

— Seans bitti, diye bağırdı Granger. Bütün gecemi burada boşuna geçirecek değilim. Beş Yüz Kız'ın evine bir gidelim bakalım.

— Birlikte yemek yemeği kabul eder misiniz Phuong ve siz? diye sordu Pyle.

Granger onun sözünü kesti.

— Chalet de yiyebilirsiniz, ben de o arada bitişikteki evde... anlarsınız ya. Gelin bakalım Joe, ne de olsa bir erkeksiniz.

Zannedersem bir erkeğin ne olduğunu ilk defa o zaman düşündüm ve ilk defa Pyle'e karşı bir dostluk hissettim. Granger'den sakınmak için hafifçe yan oturmuştu ve bira bardağını parmakları arasında döndürüyordu.

— Her halde, dedi Phuong'a, memleketinizi ilgilendiren bütün bu meselelerden usanmışsınızdır?

— Nasıl?

— Mick'i ne yapacaksınız? diye sordu ataşe ekonomik.

— Burada bırakınız, dedi Granger.

— Bunu yapamazsınız, ismini bile bilmiyorsunuz.

— Beraber götürelim, kızlara söyleriz çaresine baksınlar.

Ataşe, herkese duyuracak şekilde bir kahkaha attı: Televizyon ekranında bir yüze benziyordu.

— Siz gençler istediğiniz yere gidin. Ben artık böyle oyunlar oynıyamam, yaşlandım Onu ben evime götürürüm. Fransız mı dediniz?

— Fransızca konuşuyordu.

— Arabamın içine sokabilirseniz...

Ataşe gittikten sonra, Pyle, Granger ile bir siklopusa bindi, Phuong ile ben başka birine bindik ve Cholon'a giden yolda onları takip ettik. Granger, Phuong ile aynı pusa binmek istedi ama Pyle bırakmadı.

Çin şehrine giden uzun banliyö yolunda giderken zırhlı Fransız birlikleri bizi geçti; her tankta uzanan bir top ve yıldızlı bir kubbe gibi, lekесiz kapkara bir semanın altında gemi provalarındaki heykeller gibi sessiz ve hareketsiz bir subay vardı. Her halde hususî bir ordu ile bir çatışma vardı. Grande Monde'u ve Cholon'un bütün kumarhanelerini hakimiyetleri altında tutan Bin Xuyen'lerle olacak. Bu memleket asî baronların faydalandıkları bir yer olmuştu; orta çağ Avrupasına benziyordu. Peki ama Amerikalılar ne yapıyordu? Colomb henüz kıt'alarını keşfetmemişti...

— Şu Pyle hoşuma gidiyor, dedim Phuong'a.

— Sakin bir adam, diye cevap verdi.

Vigot'nun, gözlerini muhafaza eden yeşil vizyeri ile Pyle'in ölümünden bahsederken kullandığı ve Phuong'un ilk defa söylediği bu sıfat mektepte takılan lâkap gibi Pyle'in ismine bağlı kalmıştı.

Chalet'nin önünde pusumuzu durdurttum ve Phuong'a:

— Gir ve bir masa bul. Benim Pyle ile meşgul olmam lâzım.

Zira ilk insiyakî hareketim şu olmuştu; onu korumak. Benim de korunmağa daha çok ihtiyacım olduğunu hiç aklıma getirmemişim. Sağlık daima himaye kudretimizden sessizce meded umar; halbuki bu hisse karşı kendimizi müdafaa etmek ne kadar akıllıca bir hareket olur. Sağlık, çingırağını kaybetmiş dilsiz bir cüzzamlıya benzer, fena niyet taşımadan dünyada dolaşır durur.

Beşyüz Kızın Evine geldiğim zaman Pyle ile Granger içeri girmişlerdi bile. Kapıdaki askerî karakola sordum:

— İki Amerikalı?

Nöbetçi Lejyon Etranjer'den genç bir onbaşı idi. Tabancasını temizlemeği bıraktı ve başparmağı ile arkasındaki kapıyı göstererek anılamadığım Almanca bir lâtife yaptı.

İstirahat zamanı idi. Büyük orta bahçede yüzlerce kadın, kimi çimenlere

uzanmış kimi topuklarının üzerine oturmuş aralarında konuşuyorlardı. Bahçenin etrafındaki küçük hücrelerin perdeleri açıktı; yorgun bir kız yalnız başına yatağa uzanmış, ayak bileklerini üst üste koymuştu. Cholon'da karışıklıklar vardı, askerlerin izinleri kaldırılmıştı. Bu pazar burada iş yoktu.

Yalnız bir köşede bir kız grubunun bağırışarak itişip kakışması o köşede bir faaliyet olduğunu anlatıyordu.

Saigon'da anlatılan ve her kesin bildiği eski bir fıkra hatırıma geldi: Hatırlı bir ziyaretçi kurtulmak için polis karakoluna sığınmağa çalışırken itiş kakış esnasında pantolonunu kaybetmiş. Burada sivillere yardım edilmiyordu. Madem ki askerî bir tesisten faydalanıyorlardı, kendi çarelerine kendileri baksınlardı.

İşi başarmak için bir usul bulmuştum. Grubun içinden bir tanesini seçtim ve Pyle ile Granger'nin çabaladığı tarafa kızı yavaş yavaş s r kledim.

— Ben ihtiyarım, dedim, çok yorgunum. Kız aptal aptal güldü ve bana daha çok sokuldu. Arkadaşım çok zengin, çok kuvvetli, diye devam ettim.

Granger'in yüzü kızarmıştı, muzaffer bir edası vardı; sanki bu gösteriyi kendi erkekliğine itibar sayıyormuş gibi bir hali vardı. Kızın biri Pyle'in koluna girmiş onu halkadan dışarı çekmeğe uğraşıyordu. Yanımdaki kızı merkeze doğru ittim ve: — Pyle, buraya gelin, diye bağırdım.

Belki de lâmbaların işığından öyle görünüyordu, Pyle'in yüzü soluktu. Sakın b kir olmasın diye düşündüm.

— Bu tarafa gelin Pyle, diye tekrar ettim, onları Granger'e bırakın. Elini cebine götürürken gördüm.

 zerindeki bütün madenî ve yeşil k ğıt paraları çıkarıp vereceği muhakkaktı. «Akılsızlık etmeyin, Pyle» diye bağırdım sert bir tonla. «Hakikî bir harbe sebep olacaksınız.

Genç kız yine bana doğru geliyordu, onu bir daha Granger'in etrafındaki halkanın içine ittim.

— Hayır, hayır diye tekrar ettim, ben İngilizim, fakir çok fakirim.

Sonra Pyle'i ceketinin kolundan yakaladım ve kalabalığın arasından çıkardım. Öbür koluna, oltaya takılmış balık gibi bir genç kız yapışmıştı, o da beraber geliyordu. İki üç kız, onbaşının bizi seyrettiği giriş kapısının yolunu kesmek istediler ama, hareketlerinde cerbeze yoktu.

— Bu kızı ne yapacağım? dedi Pyle.

— O da hallolur.

Tam o sırada kız Pyle'in kolunu bıraktı ve koştu Granger'in etrafındaki itiş kakışa katıldı.

— Granger tehlikede değil mi? diye sordu Pyle üzüntü ile?

— Aradığını buldu, hem de bir sürü!...

Dışarıda gece sakindi, yalnız aynı kararlı insanlar tarafından idare edilen bir zırhlı birlik bu sükûneti bozuyordu.

— Korkunç... diyordu Pyle. Böyle şey aklıma gelmezdi... Mahzun bir sesle ilâve etti: «Ne güzel kızlardı!

Granger'e gıpta etmiyordu. İyi olan bir şeyin —hiç şüphesiz güzellik ve zerafet iyiliğın birer nev'idir— mahvolması veya fena muamele görmesine tahammül edemiyordu. Pyle ızdırabı ancak gözüne battığı zaman görebiliyordu. (Bu bir tenkid veya istihza değil; ona bakarsanız içinizden birçoğu böylesini dahi görebilmekten acizdir.) — Gelin Chalet'ye gidelim, dedim. Phuong bizi bekliyor.

— Affedersiniz, dedi, tamamiyle unutmuştum. Onu yalnız bırakmamalı idiniz.

— Tehlikede olan o değildi!

— Granger'e muhafızlık etmek istedim... Tekrar düşüncelerine daldı, fakat, Chalet'nin eşiğini geçerken sanki nereden geldiği belli olmıyan bir sıkıntı içinde imiş gibi: «Bu vaziyette ne kadar insan mevcut olduğunu unuttum...» diye ilâve etti.

Phuong bize dans pistinin kenarında bir masa tutmuştu, orkestra beş sene evvel Paris'te çok sevilen bir parça çalıyordu. Ufak tefek, güzel giyinmiş iki Vietnamlı çift, birbirinden uzak ve bizim taklit dahi edemiyeceğimiz medenî bir tavırla dans ediyorlardı.

(Çiftin bir tanesini tamdım: Hindiğini Bankasının bir muhasibi ile karısı). Hiçbir zaman giyinişlerinde ihmal göstermedikleri, yerinde olmıyan bir söz sarfetmedikleri, ihtiraslı bir arzuya kapılmadıkları hissediliyordu.

Önümüzden geçerken erkek hafifçe eğildi. Elli metre ötede, Granger'in yakasını nasıl kurtardığını kendi kendime soruyordum.

Pyle berbat bir Fransızca ile Phuong'tan onu beklettiğimiz için özür diliyordu.

— C'est impardonable, dedi.

— Nerede idiniz? diye sordu Phuong.

— Granger! evine kadar götürdüm.

— Evine mi? diye tekrar ettim ve bir kahkaha koyuverdim. Pyle bana ikinci bir Granger imişim gibi baktı. Birden kendimi, onun gördüğü gibi gördüm: Kırkını aşmış, gözleri bir az kanlanmış, şişmanlamağa başlamış bir adam; biçimsiz bir sevgili, şüphesiz Granger kadar gürültücü değil, fakat daha müstehzi ve daha çok bilmiş. Bir lâhza için Phuong da ilk gördüğüm zamanki hali ile gözümün önüne geldi: Grand Monde'da, sırtında beyaz bir balo elbisesi, masamın önünden dansederek geçmişti. On sekiz yaşında idi, bir Avrupalı ile iyi bir evlenme yapmasını şiddetle arzu eden ablası ona refakat ediyordu. Bir Amerikalı, bir bilet satın almış ve genç kızı dansa kaldırmıştı, adam biraz sarhoştur ve memlekete yeni geldiği için Grand Monde'un hosteslerinin fahişe olduğunu zannediyordu. İlk turda genç kızı kendisine fazla yapıştırmıştı, genç kız da dansı birden bırakıp gelip ablasının yanına oturmuştu; Amerikalı dans edenlerin ortasında, neden ve nasıl olduğunu anlamadan öylece kala kalmıştı.

İsmi henüz bilmediğim genç kız da hiçbir şey olmamış gibi sakin bir halde oturuyor ve yudum yudum portakal suyunu içiyordu.

— Bana şeref verir misiniz? diyordu Pyle berbat aksanı ile ve biraz sonra onları salonun öbür ucunda dans ederken gördüm. Konuşmuyorlardı, Pyle, kızı o kadar açıktan tutuyordu ki her an ayrılacaklar gibi geliyordu bana. Pyle çok fena dans ediyordu, Phuong ise Grand Monde'da çalıştığı zaman tanıdığım dansözlerin en iyisi idi.

Uzun ve neticesiz bir kur yapmam icabetmişti.

Evlenmeği teklif etsem ve bir miras bırakabilsem her şey kolaylaşacaktı, ablası da her buluşmamızda dirayetle ve sessizce ortadan kaybolacaktı. Fakat onu yalnız görünceye kadar üç ay geçmişti o da Majestic'in balkonunda; ablası civar odalardan birinden mütemadiyen Phuong'u çağırıyor ve ne zaman gideceğimizi soruyordu.

Saigon'un nehrinde meşalelerin ışığında Fransa'dan gelen bir şilebi boşaltıyorlardı, siklopusların zilleri telefon gibi çalıyor, ben ise tecrübesiz bir genç gibi saçma sapan şeyler söylüyordum. Catinat sokağındaki yatağıma ümitsiz bir halde dönmüştüm. Dört ay sonra Phuong'un, sanki düşündüğü ve zannettiği gibi bir şeyler cereyan etmediği için biraz hayret biraz da heyecanla gülerek yanımda yatacağını asla tahmin edemezdim.

— Mösyö Fuler.

Onların dansım seyrediyordum, başka bir masadan bana işaret eden ablasını görmemiştim. Salonu geçti ve ben, istemiyerek bizimle oturmasını söyledim.

Biribirimizden fazla hoşlanmıyorduk.

— Sizi bir senedir görmüyorum, dedi.

— Ekseriya Hanoi'deyim.

— Arkadaşınız kim?

— Pyle isminde biri.

— Ne iş yapıyor?

— Amerikan Yardım Hey'etinde. Ne getiriyorlar biliyor musunuz? Ağıltan ölen terzi kadınlar için elektrikli dikiş makinaları.

— Böylesi var mı?

— Bilmem, herhalde olacak.

— Terziler dikiş makinası kullanmazlar. Oturdukları yerlerde elektrik yoktur zaten.

Söylediklerimi olduğu gibi kabul ediyordu.

— Pyle'e anlatmak lâzım, dedim.

— Evli mi?

Dans pistine saktım.

— Bir kadına şimdiki kadar yaklaşmış olduğunu zannetmiyorum.

— Çok fena dansediyor, dedi ablası.

— Çoook.

— Fakat iyi ve emniyet telkin eden bir insana benziyor.

— Evet.

— Sizlerle biraz oturabilir miyim? Dostlarını çok can sıkıcı.

Müzik durdu. Pyle kaskatı bir vaziyette Phuong'a selâm verdi, yerine getirdi ve otururken sandalyesini tuttu. Bu davranışların Phoung'ım hoşuna gittiğini gördüm. Benimle olan münasebetlerinde ne noksanlıklar hissettiğini düşündüm.

— Phuong'un ablası Miss Hei ile tanıştırayım sizi, dedim Pyle'e.

— Sizinle tanıştığım çok memnun oldum, dedi Pyle kızararak.

— New York'tan mı geliyorsunuz?

— Hayır, Boston'dan.

— Orası da Birleşik Devletlerin içinde mi?

— Evet... Evet.

— Pederiniz ticaretle mi meşgul?

— Pek değil. Profesördür.

— Mektep hocası mı? diye sordu abla biraz hayal kırıklığı ile.

— Hayır, hayır, büyük adamdır, herkes gelir ona danışır.

— Sıhhatleri için mi? Doktor mu?

— O çeşit doktor değil, sanayi araştırmaları doktorudur. Denizaltı erozyonları hakkında ne biliniyorsa hepsini bilir. Ne olduğunu anladınız mı?

— Hayır.

Pyle, ufak bir şaka yapmak istedi.

— Öyle ise bunu size izah etmeyi babama bırakıyorum.

— Burada mı?

— Hayır.

— Demek gelecek?

— Hayır. Lâtife olsun diye söyledim, dedi Pyle.

— Başka bir kız kardeşiniz var mı? diye sordum Miss. Hei'e.

— Hayır, neden?

— Mösyö Pyle ile evlendirmek için onu sorguya çekiyor gibi bir haliniz var.

— Yalnız bir kız kardeşim var, dedi Miss Hei ve elini Phuong'un dizine bastırdı, bir toplantıda reisin, sükûneti temin için tokmağım vurması gibi.

— Çok güzel bir kız kardeş, dedi Pyle.

— Saigon'un en güzel kızıdır, dedi Miss Hei, Pyle'in söylediğini tashih etmek istiyormuşçasına.

— İnanırım.

— Yemeğimizi ısmarlamamızın zamanı geldi, dedim. Saigon'un en güzel kızı dahi yemek yemeli.

— Aç değilim, dedi Phuong.

— Çok hassastır, diye ısrarla devam etti Miss Hei. Sesinde tehditkâr bir ton vardı. Bakılmağa ihtiyacı var. Ona ne yapılsa lâyıktır. Çok ama çok dürüştür.

— Dostum çok talihli bir adamdır, dedi Pyle ciddiyetle.

— Phuong çocuklara bayılır, dedi Miss Hei.

Bir kahkaha koyuverdim, sonra bakışlarını Pyle'inkilerle karşılaştı, hayret ve ayıplarmış gibi bir ifade ile yüzüme bakıyordu ve birdenbire anladım ki Miss Hei'nin söyledikleri ile alâkadar oluyor. Yemeği ısmarlarken (Phuong'un aç

olmadığım söylemesine rağmen yanında iki çiy yumurtası ve bütün teferruatı ile bir «steack tartare»ın hakkından geleceğini biliyordum). Pyle'in gayet ciddi bir şekilde çocuk meselesini münakaşa ettiğini dinliyordum.

— Çok çocuğum olmasını severim, diyordu.

Kalabalık bir aile gayet enteresan bir mevzudur. Bu hal evlenme müessesesinin istikrarım te'min eder. Bundan başka çocuklar için de fevkalâdedir. Benim ne erkek ne de kızkardeşim var. Tek evlât olmak mahzurludur.

Pyle'in bu kadar uzun nutuk verdiğini şimdiye kadar duymamıştım.

— Pederiniz kaç yaşında? diye sordu Miss Hei.

— Altmış dokuz yaşında.

— Yaşlı insanlar torun sahibi olmağı severler.

Kız kardeşimin bir gün sahip olacağı çocuklarından dolayı sevinecek ana ve babası olmayışı hakikaten acınacak bir hal. Bakalım ne zaman olur bu çocuklar, diye ilâve etti. Bana hain hain bakarak: — Yahut sizinkiler, dedi Pyle. Bana kalırsa bu söz lüzumsuzdu.

— Babamız çok iyi bir aileye mensuptu. Hué' de mandaren idi.

— Herkes için yemek ısmarladım, dedim.

— Benim için lüzumu yok, dedi Miss Hei. Arkadaşlarıma yanına dönmem lâzım. Mister Pyle ile tekrar görüşmek isterim. Siz ayarlarsınız her halde bunu.

— Şimal'den dönüşümde.

— Şimal'e mi gideceksiniz?

— Çarpışmalara bir göz atmanın zamanı geldi.

— İyi ama bütün Basın döndü, dedi Pyle.

— Binaenaleyh tam benim gitmemin zamanı.

Granger ile konuşmak mecburiyetinde kalmıyacağım.

— öyle ise Mösyö Fuler gittiği zaman benimle ve kız kardeşimle yemeğe gelmelisiniz... Onu teselli için, diye ilâve etti mahzun bir sesle.

— Ne hoş kadın hem de kültürlü, dedi Pyle Miss Hei gittikten sonra. İngilizceyi de ne güzel konuşuyor.

— Ablamın Singapur'da ticaretle meşgul olduğunu söyle, dedi Phuong.

— Öyle mi? Ne ticareti?

Tercüme ettim.

— İthalât - İhracat. Stenografi bilir.

— İktisadî misyon'da onun gibi insanlara ihtiyaç var.

— Ben kendisine söylerim, dedi Phuong. Amerikalılar isin çalışmak hoşuna gidecektir.

Yemekten sonra dans etmeğe başladılar. Ben de fena dans ederim ama Pyle'deki idrâksizlik yoktur bende; Phuong'a aşık olduğum zaman ben de bu halde mi idim diye düşünüyordum. Miss Hei'nin rahatsızlandığı gece Grand Monde'da sırf Phuong ile konuşmak için dansetmişim. Pyle bu fırsattan istifade etmiyordu. Kendini biraz daha koyuvermişti işte o kadar, kızı da o kadar uzak tutmuyordu artık, fakat ikisi de susuyordu. Birden, kavalyesinin kaba tepinmelerini-idare eden Phuong'un o hafif, o narin ayaklarını görünce yeniden aşık oldum. Bir saat, iki saat sonra benimle beraber, müşterek apteshaneli ve sahanlığında toplanıp çömelen ihtiyar kadınları olan o köhne eve döneceğine bir türlü inanamıyordum.

Phat Diem hakkındaki söylentiler için üzüntü duyuyordum. Fransız bahriyesine mensup bir subayla olan dostluğumdan dolayı hiç bir kontrole hiçbir sansüre tâbi olmadan girip çıktığım bu yegâne Şimal şehrinde başka bir yerin bahis mevzuu olmasını arzu ederdim. Heyecan verici bir röportaj mı? Bütün dünyanın Kore'den bahsedildiğini arzu ettiği bu zamanda hiç sırası değildi. Kendimi öldürtmek için bir fırsat mı? Madem ki Phuong her gece yanımda yatıyordu neden ölmeyi arzu edeyim? Fakat bu soruların cevabını biliyordum. Çocukluğumdan beri herhangi bir şeyin devam edeceğine kat'iyen inanmamışım, maamafih bu hali arzu etmekten de hiçbir zaman vazgeçmemişimdir. Daima saadetimi kaybetmekten korkmuşumdur. Bu ay, gelecek sene, Phuong beni terkedecek. Gelecek sene olmazsa, üç sene sonra olacak. Dünyanın yegâne değişmez hakikati ölümdür. Hayat kaybedilince artık bir şey kaybetmeye imkân yoktur. Allah'a inanabilenlere gıpta ediyordum, aynı zamanda da şüphe ediyordum. Cesaretlerini, değişmiyeceğine inandıkları varlıklara dair bir masal sayesinde muhafaza ediyorlarmış gibi bir his vardı içimde. Ölüm, Allah'tan daha çok inkâr edilemez ve ölüncü, her gün aşkın öldüğünü görmek imkânı yok olur. Sıkıntılı ve kayıtsızlıkla dolu bir istikbalin kâbusu dağılır. Ben hiçbir zaman sulh ve sükûnu sever bir insan olamazdım. Şu muhakkak ki, bir adamı öldürmek ona baha biçilmez bir iyilik etmek demektir. Evet, insanlar her zaman ve her yerde düşmanlarını sevmişlerdir. Izdırap ve yokluğu dostlarına saklarlar.

— Sizi Miss Phuong'tan mahrum ettiğim için özür dilerim, diyordu Pyle'in sesi.

— Rica ederim. Ben dansetmem ama dansederken onu seyretmesini severim.

Phuong'tan, sanki burada değilmiş gibi, daima üçüncü şahıs olarak bahsediliyordu. Bazen görülmez hale geliyordu, huzur gibi.

Gecenin atraksiyonları başladı: Bir şarkıcı kadın, bir hokkabaz, bir erkek fantezist — söyledikleri fazla açık şeylerdi fakat Pyle'e bakınca bu argodan bir şey anlamadığını gördüm. Phuong gülümsediği zaman o da gülümsüyor ve ben güldüğüm zaman utangaç bir tavırla gülüyordu.

— Acaba şimdi Granger nerede, dedim ve Pyle bana ayıplarmış gibi baktı.

Sonra gecenin en mühim numarası başladı: Kadın elbiseleri giymiş delikanlılar. Gündüzleri Catinat caddesinde süveter ve pantolon giymiş aşağı yukarı dolaşırlarken çok görmüştüm; çeneleri hafif mavi idi, kalçalarını çalkalıyorlardı. Bu gece, dekolte fistanları, sahte mücevherleri, yapma memeleri ile Saigon'daki Avrupalı kadınların ekserisinden daha cazip idiler. Genç hava subaylarından bir grup ıslık çaldı, onlar da baygın bakışlarla mukabele ettiler. Pyle'in birden şiddetle yaptığı protestoya hayret ettim.

— Fowler, dedi, gidelim. Gördüklerimiz kâfi, ne dersiniz? Bu, Phuong için kat'iyen münasip değil.

*****

Katedralin çan kulesinden bakınca, Illustrade London News'ün eski bir nüshasındaki Boer harbinin panoraması gibi donmuş harbin seyri hoş oluyordu.

Bir uçak, hava tesirleri ile yenmiş ve pomza taşları yığınlarına benzeyen Annam hududundaki o garip dağların ortasında sıkışmış kalmış bir karakola paraşütle yiyecek atıyordu; uçak tekrar gelip aynı mevkide turlar yaptığından sanki kımıldamamış, paraşüt de yarı yolda öylece kalkış gibi görünüyordu. Vadiden havan topları ateş ediyor, patlayan güllelerin dumanları küme küme dağılmadan duruyor hissini veriyordu. Çarşı alev alev yanmakta devam ediyor, yangının alevleri güneşte soluyor gibi oluyordu. Paraşütçülerin ufacık silüetleri kanalların boyunca tek sıra ilerliyorlardı, fakat bu irtifadan kımıldamıyormuş hissini veriyorlardı. Hatta kulenin bir köşesinde oturmuş dua kitabını okuyan rahip bile vaziyetini hiç değiştirmiyordu. Bu mesafeden harp tertemiz ve titizlikle tanzim edilmiş bir sahne oluyor.

Nam Dinh'ten şafak sökmeden bir çıkarma şalupası ile gelmiştim. Deniz üssüne yanaşamamıştık, çünkü bu üs, şehri altıyüz metre yarı çapında bir çenber içine almış olan düşman tarafından çevrilmişti. Gemi, alevler içinde

olan çarşının yanına başına yanaşmıştı.

Yangının ışığı içinde mükemmel bir hedef teşkil ediyorduk, fakat anlaşılmıyan bir sebeple kimse ateş etmedi.

Yanan ve çöken işporta ve bölmelerin çatırdısından başka bir ses duyulmuyordu. Nehrin sahilinde Senegalli bir nöbetçinin ayak değiştirdiğini duyuyordum.

Phat Diem'i taarruzdan evvelki günlerde iyice gezmiştim . Yegâne uzun ve dar sokağının iki tarafında ahşap barakalar vardı, her yüz metrede bir kanal, bir kilise ve bir köprü görürdünüz. Geceleri mum ve yağ kandilleri yakılırdı (Phat Diem'de yalnız Fransız subaylarının karargâhında elektrik vardı) ve gece gündüz sokakta patırdıcı bir kalabalık kaynaşırdı. Orta çağdan kalma bir idare tarzı ile Prens - Metropolit'in nüfuz ve hâkimiyeti altında memleketin en canlı şehri idi, o gün karaya çıkıp subay mahfeline gittiğim zaman en ölü şehri olmuştu. Moloz, cam kırıkları, yanmış boya ve alçı kokusu, göz alabildiğine boş upuzun sokak bana, sabah erken alârm sonu çanlarından sonra Londra'nın büyük bir caddesini hatırlatıyordu; «Patlamamış bomba» yazılı bir levha arıyordu gözlerim.

Subay mahfelinin cephesini bir bomba yıkmıştı, ve sokağın öbür tarafındaki binalar harabe halinde idi. Nam Dinh'ten itibaren nehri inerken teğmen Péraud bana olup biteni anlatmıştı. Ciddî bir gençti, Masondu ve bütün bunları hemcinslerinin batıl inançlarının cezası olarak telâkki ediyordu. Avrupaya giden metropolit, katoliklerin itikadına göre, Portekiz'de çocuklara görünen Meryem Ana için Notrdam dö Fatima'ya ibadet vecibesini getirmişti. Katedralin içinde bu azize için yeni bir mağara inşa ettirmişti ve her sene bir âyin alayı ile bu dinî bayramı kutlardı. Metropolitin hususî ordusu dağıtıldıktan sonra Franko —Vietnamlı orduya kumanda eden albayla arası açılmıştı. Metropolite karşı sempatisi olan albay— her ikisi de memleket menfaatlarını katolikliğin üstünde tutarlardı— bir dostluk nişanesi olarak subayları ile beraber bu seneki bayramda alayın başında yürümüşlerdi. Notrdam dö Fatima'mn bayramını kutlamak için şimdiye kadar Phat Diem'e bu kadar kalabalık toplanmamıştı. Ahalinin yarısını teşkil eden budistler bile bu sancakların, altın buhurdanlıkların harbi memleketlerinden uzaklaştıracağına inanıyorlardı.

Kimse Vietminh'li ajanların kalabalığın arasına sokulduğunu farketmemişti. İlk komünist taburu, aciz içinde bulunan Fransız ileri karakolunun gözü önünde o gece dağ geçitlerini geçerken ajanlar da ilk

darbeyi vurmuş bulunuyordu.

Dört gün dövüştükten sonra paraşütçülerin yardımı ile, düşman bir kilometre püskürtülmüştü, mamafih, şehri sarmakta devam ediyordu. Bu bir hezimetti.

Gazetecilerin gelmesine müsaade edilmiyordu, telgraf çekmek yasaktı, zira gazeteler ancak zaferleri yazabilirlerdi.

Benim niyetimi bilse idiler hükümet, erkânı Hanoi'den çıkmama müsaade etmezdi. Genel Kurmay merkezinden uzaklaştıkça yasaklar da azalıyor ve düşmanın ateş menziline girdiniz mi herkes sizi hoş karşılıyor.

Genel Kurmay için bir tehlike telâkki edilen hadise çarpışmanın başında bulunan albay için ufak bir huzursuzluk, hele askerleri ile beraber dövüşen teğmen için bir şaka, bir eğlence oluyor. Hiç olmazsa bir kaç saat oynadığı rolü gösterecek, kahramanlık hareketlerini biraz da şişirerek anlatabilecektir.

Rahip, dua kitabını kapadı ve «İşte bitti» dedi.

Avrupalı idi, fakat Fransız değildi, zira Metropolit kendi ruhanî dairesi içinde bir Fransızın bulunmasına kat'iyen cevaz vermezdi. Sanki özür diliyormuş gibi ilâve etti: — Anlıyorsunuz değil mi? Biraz sükûnete kavuşmak ve bu zavallı insanların elinden kurtulmak için buraya çıkıyorum.

Havan toplar mm sesi yaklaşıyor gibi idi, belki de düşman nihayet mukabil ateş açmıştı. Bütün güçlük onları bulmakta idi: Bir düzine kadar daracık cephe vardı, bundan başka kanallar arasında çiftlik binalarında ve piring tarlalarında sayısız pusular kurulmuştu.

Phat Diem'in bütün ahalisi altımızda toplanmıştı.

Ayakta, oturmuş ve yatmış vaziyette katolikler, budistler ve putperestler bir ocak, bir lâmba, bir ayna, bir dolap, hindistan cevizi elyafından birkaç hasır, bir azizin resmi gibi en kıymetli eşyalarım sarmış sarmalamışlar ve gelip katedrala sığınmışlardı. Şimalde idik gece buz gibi soğuk olacaktı. Katedral dolmuştu bile, sığınacak yer kalmamıştı, çanlara kadar çıkan merdivenin her basamağı işgal edilmişti, buna rağmen kalabalık kapıda birikiyor ve sırtlarında bebekleri ve eşyaları içeri girmeğe çalışıyorlardı. Biz bu sahneyi seyrederken Vietnam üniformasını taşıyan bir genç içeri girmek için kendisine bir yol açtı; bir rahip tarafından durduruldu ve elinden tüfeği alındı. Yanımda bulunan rahip izahat verdi: — Burada biz bitarafız. Burası Allah'ın evidir.

Düşündüm: Allah'ın evinde ne kadar soğuktan titreyen aç ve korku içinde zavallı ve garip insan var!

Rahip bana: «Bütün bu insanları nasıl doyuracağımızı bilmiyorum,» demişti. Büyük bir kraldan, vazifesini bundan daha iyi başarması beklenir. Fakat şunu da düşündüm: Nereye giderseniz hep aynı şeydir, halkım en çok mes'ut eden hükümdarlar en kudretli olanlar değildir.

Aşağıda ufak dükkâncıklar kurulmuştu bile.

— Bu büyük bir fuara benziyor, değil mi? dedim.

Fakat gülümseyen bir tek çehre görmek imkânı yok.

— Dün gece dehşetli üşüdüler, dedi rahip. Manastırın kapılarını kapalı bulundurmanız icabediyor, yoksa orasını da istilâ ederler.

— Sizler orada sıcacık oturuyorsunuz değil mi? diye sordum.

— Pek o kadar değil. Zaten bunların onda birini barındıracak yerimiz yoktur. Evet, diye devam etti, ne düşündüğünüzü biliyorum. Fakat aramızdan bir kaç kişinin sıhhatte kalması lâzım. Phat Diem'in yegâne hastahanesi bizimdir, hastabakıcıları da rahibelerdir.

— Ya operatörünüz?

— Elimden geleni yapıyorum?

Cübbesine kan sıçramış olduğunu o zaman gördüm.

— Buraya kadar beni görmeye mi geldiniz? diye sordu.

— Hayır. Cihet tayin etmek istiyordum.

— Bunu size sordum, çünkü dün akşam bir adam buraya çıktı. Günah çıkarmak istiyordu. Kanal boyunca gördükleri onu biraz korkutmuştu. Eh, ayıplanamazdı.

— Orada vaziyet fena mı?

— Paraşütçüler onları iki ateş arasına aldılar.

Zavallı adamlar! Sizin de aynı hissi taşıdığınızı zannediyorum.

— Ben katolik değilim. Bana hıristiyan bile diyemeyeceğinizi sanıyorum.

— Korkunun insanların üzerindeki tesiri garip oluyor.

— Benim üzerimde katiyyen bu tesiri yapamaz.

Eğer herhangi bir Allah'a inanmış olsa idim bile, günah çıkarma fikrinden nefret etmekte devam edecektim.

Hücrelerinizin birinde diz çökmek. İçimi bütün çıplaklığı ile başka bir adama göstermek. Beni mazur görün Pederim ama bu işte bir sakatlık görüyorum... bir erkeklik noksanlığı...

— Ah, dedi, söylediklerimi mühimsemediğini gösteren bir tonla, her halde

iyi bir insansınız ve pişmanlık duyulacak bir şey yapmamışsınızdır.

Kanalların boyunca birbirinden ayrı mesafede bulunan kiliselerin hizasını gözlerimle takibettim. İkinci kuleden bir ışık fıskırdı.

— Dediğiniz gibi bütün kiliseleriniz bitaraf kalmıyor.

— İmkânı yok, diye cevap verdi. Fransızlar katedralin surlarına dokunmamayı kabul ettiler. Fazla bir şey isteyemeyiz. Sizin baktığınız yer Lejyon Etranjer'in bir karakoludur.

— Gitmem lâzım. Allahâısmarladık Pederim.

— Güle güle, talihiniz açık olsun. Serseri kurşunlardan sakının.

Kiliseden çıkmak için kendime dirseklerimle yol açmam icabetti. Gölün ve şekerden yontulmuş hissini veren kolları açık heykelin önünden geçtim ve kendimi uzun sokakta buldum. Her iki istikamette üç çeyrek mil mesafeye kadar görebiliyordum ve bütün bu sahada benden başka canlı iki kişi vardı: Kamufle miğferli ve stenleri hemen ateşe hazır vaziyette sokağın kenarından ağır ağır yürüyen iki asker. İki canlı dedim çünkü açık bir kapının aralığında bir ceset yatıyordu.

Buraya üşüşmüş kara sineklerin vızıltısı ile askerlerin çizmelerinin uzaklaşan flik - flaklarından başka hiç ses yoktu. Cesedin yanından başımı öte tarafa çevirerek acele geçtim. Bir kaç dakika sonra arkama baktığım zaman gölgemle yapayalnızdım ve kendi yaptığım gürültüden başka bir şey duymuyordum. Bir atış sahasında bir hedefmişim gibi bir his geldi içime. Eğer bu sokakta başıma bir şey gelirse, beni buluncaya kadar hayli saatler geçebilir, diye düşündüm; karasinekler toplanmak için vakit bulabileceklerdi.

Kanalları geçtikten sonra bir köşe döndüm, karşıma bir kilise çıktı. Kamufle paraşütçü kıyafetli bir düzine kadar adam yere oturmuştu, iki subay da bir harita tetkik ediyordu. Grupun yanına vardığım zaman kimse bana aldırmadı. Bir valki - talkinin uzun antenini taşıyan bir adam konuştu: — Şimdi gidebiliriz.

Herkes ayağa kalktı.

Kötü bir Fransızca ile onlara refakat edebilir miyim diye sordum. Bu harbin avantajlarından biri de Avrupalı bir yüzün harp sahası için bir pasaport teşkil etmesi idi. Bir Avrupalıdan düşman ajanı diye şüphe edilemezdi.

— Kimsiniz? diye sordu teğmen.

— Harp hakkında makaleler yazarım.

— Amerikalı mı?

— Hayır. İngiliz.

— Ufak mikyasta bir hareket, dedi, fakat bizimle gelmek isterseniz...

Miğferini çıkarıyordu.

— Hayır, dedim. Bu dövüşenler içindir.

— Nasıl isterseniz.

Kilisenin arkasından tek sıra halinde geçtik, teğmen en önde gidiyordu, bir kanalın kenarında biran durduk, maksat valki - talkili askerin iki cenahın devriye kolları ile temasa geçebilmesi idi. Havan toplarının obüsleri başlarımızın üzerinden geçiyor ve bizim göremediğimiz yerlerde patlıyordu. Kilisenin arkasından geçerken başka adamlar da bize iltihak etmişti, otuz kişi kadar olmuştuk. Teğmen parmağının ucu ile haritayı göstererek bana izahat verdi: — Bu köyde üç yüz kişi var dediler. Belki bu gece için toplanıyorlar. Bilmiyoruz. Henüz kimse onları görmedi.

— Ne kadar mesafede?

— Üç yüz metrede.

T.S.F. ile bir kaç kelime söylendi ve biz sessizce ilerlemeğe devam ettik. Sağda dümdüz kanal, solda kısa çalılar, sonra tarlalar ve yine çalılık. «Yol serbest» diye fısıldadı teğmen. Kırk metre ileride bir kanal daha ve köprüden bakiye kalan korkuluksuz tek bir tahta yolumuzu kesiyordu. Teğmen avcı hattına açılmamızı işaret etti ve tahtanın öbür tarafında on metre mesafedeki meçhul arazinin karşısında çömeldik. Askerler suya baktılar ve sanki emir almış gibi hep birden bakışlarını başka taraflara çevirdiler. Kısa bir müddet onların gördüğünü ben görmedim, fakat görünce de bilmem neden aklım ta gerilere, Chalet'ye, kadın elbisesi giymiş delikanlılara, ıslık çalan genç askerlere ve «Kat'iiyen münasip değil» diyen Pyle'e gitti.

Kanal cesetle dolu idi: Şimdi gözümün önüne içinde lüzumundan fazla et bulunan salçalı bir et yemeği geliyor. Cesetler birbirine girmişti; fok gibi gri, saçları traş edilmiş bir kürek mahkûmu kadar anonim bir baş bir şamandra gibi suyun üstünde yüzüyordu.

Kan görünmüyordu; her halde çoktan akıp gitmişti.

Cesedlerin adedi hakkında hiçbir fikrim yok; geriye çekilmeye çalışırken iki ateş arasına düşmüş olacaktı.

Zannedersem hepimizin düşüncesi şu idi: Göze göz, dişe diş. Ben de bakışlarımı başka tarafa çevirdim. Bir hiç olduğumuzun ve ölümün beklenmedik bir zamanda nasıl kolaylıkla ve sür'atle geldiğinin hatırlatılmasını

arzu etmiyorduk. Her ne kadar mantığım ölüme ulaşmayı söylüyorsa da benliğim bir bakirenin cinsî münasebetten korktuğu gibi ölümden korkuyordu. Hazırlanmama vakit kalması için evvelinden haberdar edilmemi istiyordum. Neye hazırlanmak? Bilmiyordum; neleri terkedeceğimi çabucak gözümün önünden geçirmekten başka nasıl hazırlanacağımı da bilmiyordum.

Teğmen, valki - talkili adamın yanına oturmuş, sabit nazarlarla yere bakıyordu. Alet talimat vermeye başladı ve subay sanki uykudan uyandırılmış gibi içini çekerek ayağa kalktı. Askerlerin bütün hareketlerinde garip bir beraberlik vardı, hepsinin aynı ayarda olduğu ve sayılamıyacak kadar çok defa beraberce başardıkları bir işle meşgul oldukları hissediliyordu. Hiç biri ne yapacağım söylemeleri için beklemiyordu. İki kişi tahtaya doğru ilerledi ve onu geçmeğe çalıştı, fakat üzerlerindeki silâhlarla muvazenelerini temin edemediklerinden bazen ata biner gibi üzerine oturup santimetre santimetre ilerlemeğe mecbur oluyorlardı. Başka bir asker ileride çalılıkların arasına saklanmış bir sandal buldu ve teğmenin olduğu yere getirdi. Altı kişi bindik, sıırıyla dürterek karşı sahile doğru yol almağa başladık, fakat cesetlerin üst üste yığılmasından hasıl olan bir topuğa bindirdik ve oturduk. Asker sıırığını bu insan çamuruna batırıyor ve sandalı kurtarmağa uğraşıyordu; bir cesed dipten kurtuldu ve sandalın yanibaşında su yüzüne çıktı, güneşe karşı istirahat eden bir yüzücü gibi.

Sonra sandal kurtuldu ve biz arkamıza bakmadan sahile çıktık. Ateş edilmedi; sağdık; ölüm, belki öbür kanala kadar gerilemişti. Arkamda birinin gayet ciddî: «Gott sei dank» dediğini işittim. Teğmen hariç hemen hepsi Almandı.

Önümüzde çiftlik binaları vardı: İlk olarak teğmen girdi, duvara sürünerek ilerliyordu, biz de arka arkaya onu takibettik. Sonra (yine hiçbir emir almadan) askerler çiftliğin içine dağıldılar. Canlı ne varsa kaçmıştı. Bir tavuk bile kalmamıştı.

Harpte saatler saati oturur birini, bir şeyi beklersiniz.

Nöbetçiler yerlerini aldılar, artık ilerimizde ne kımıldarsa düşman demektir. Teğmen harita üzerinde yerimizi tayin etti ve telsizle bildirdi. Öğle zamanının sessizliği her tarafı kaplamıştı, havan topları bile susmuştu, havada uçak yoktu. Bir asker elindeki çomakla kümesin çamurlarını karıştırıyordu. Harp sanki bizi unutmuştu. Phuong elbiselerimi temizleyiciye gönderdi mi diye düşündüm. Soğuk bir rüzgâr avludaki samanları etrafa savurdu, bir adam defî hacet için samanlığın arkasına gitti. Hanoi'de İngiliz konsolosunun bana verdiği

viski şişesinin parasını ödeyip ödemediğimi hatırlamağa çalışıyordum.

Birinci hattımızdan iki el silâh atıldı. Tamam, diye düşündüm, başlıyor. Uzun süren bir kaç dakika sonra bir nöbetçi geldi ve teğmene raporunu verdi: «İki sivil» sözünü işittim.

— Gidip bakalım, dedi bana teğmen.

Nöbetçinin arkasından, iki tarla arasında çamurlu bir keçi yolu takip ettik, ayaklarımızı basacak yer arıyorduk. Çiftlikten yirmi metre ileride bir hendeğin içinde aradığımızı bulduk: Bir kadın ve bir küçük oğlan çocuğu. Görünüşe göre ölmüşlerdi. Kadının alnında bir kan pıhtısı vardı; çocuk uyuyor gibi idi.

Takriben altı yaşında vardı ve ana rahminde gibi büzülmüş, çıkık kemikli küçük dizleri çenesinin altına girmişti.

— Kötü talih, dedi teğmen.

Eğildi ve çocuğu çevirdi. Boynunda küçük bir mukaddes madalyon taşıyordu, ben kendi kendime tılsım para etmedi, dedim. Cesedinin altında ısırılmış bir ekmek parçası vardı. Harpten nefret ediyorum, diye düşündüm.

— Gördükleriniz kâfi mi? diye bana sordu teğmen sert bir tonla, bütün bu ölülerden mes'ul ben misim gibi. Belki askerın gözünde sivil, onu adam öldürtmek için kullanan ve bu cinayetin töhmetini, bütün mesuliyetlerden kurtulmak için maaşının zarfına koyan insandır.

Tekrar çiftliğe döndük ve samanların üzerine oturduk. Çamuru karıştıran adam defi hacet etmeğe gitmiş, demin defi hacet eden de çamuru karıştırmağa başlamıştı. Vurulan zavallılar, bir sükûnet devresinde tehlikesizce hendeklerinden çıkabileceklerini zannetmiş olacaktı. Düşünüyordum, acaba uzun zamandan beri mi hendekte kalmışlardı, ekmek çok kuru idi. Bu çiftlikte oturmuyorlardı her halde.

Telsiz yine çalışmağa başlamıştı.

— Köyü bombardıman edecekler, dedi teğmen bıkkın bir tavırla, gece için bizi geri çağırıyorlar.

Kalktık ve, yine cesetlerin arasından kendimize bir yol bularak hareket ettiğimiz noktaya döndük ve kilisenin arkasından tek sıra yürüdük. Pek uzağa gitmemiştik, buna rağmen yegâne neticesi iki ölü olan bu seyahat bize uzun gelmişti. Uçaklar havalanmış ve arkamızda bombardıman başlamıştı.

Subay mahfeline döndüğüm zaman akşam olmuştu.

Geceyi orada geçirecektim. Sühunet sıfırın altında bir derece idi, ve yegâne hararet menbaı yanmakta olan çarşı idi. Bir bazoka tarafından tahrip

edilmiş bir duvar ve eğrilmiş kapılarla bezden perdeler hava cereyanlarını kesmeğe kâfi gelmiyordu. Dinamo çalışmıyordu, mumların yanmasını temin edebilmek için kasalar ve kitaplarla siperler yapmak mecburiyetinde kaldık. Sorel isminde bir yüzbaşı ile komünist parasına 421 oynuyorduk, içkisine oynamağa imkân yoktu, zira mahfelin davetlisi idim. Biraz ısınmak için viski şişesini açtım, herkes etrafımıza toplandı.

— Paris'ten ayrıldığımdan beri ilk defa viski içiyorum, dedi albay.

Bir teğmen nöbetçileri kontrolden döndü.

— Belki sakın bir gece geçiririz, dedi.

— Saat dörtten evvel taarruza geçmezler, dedi albay. Tabancanız var mı? diye sordu bana.

— Yok.

— Size bir tane bulurum. Yastığınızın altına koymak tedbirli bir hareket olur. Nezaketle ilâve etti:

Korkarım şiltenizi çok katı bulacaksınız. Saat üç buçukta havan toplarının ateşi başlar. Bütün toplanma teşebbüslerini kırmağa çalışıyoruz.

— Bu vaziyet ne kadar zaman sürer, dersiniz?

— Kimbilir? Artık Nam Dinh'ten asker çekemeyiz.

Yaptığımız bu taarruz düşmanı şaşırtmak içindir.

İki gün evvelki mevcudumuzla dayanabilirsek zafer sayılır bu.

Rüzgâr binanın etrafını dolaşıyor, içeri girmek

için bir aralık arıyordu. Bez perde şişiyor (perde arkasından

hançerlenen Polonius'ü hatırladım) ve mumun

alevi sönecek gibi oluyordu. Gölgeler garip şekiller alıyordu.

Bir samanlıkta toplanmış seyyar bir tiyatro kumpanyasının aktörlerine benziyorduk.

— Karakollarınız dayanabiliyor mu?

— öyle biliyoruz. (Devam etti ve sözleri büyük bir usanç gösteriyordu.)

Burada cereyan eden bir şey değil, yüz kilometre ötede, Hoa Binh'dekinin yanında ehemmiyetsiz bir hâdise. Harp asıl orada.

— Bir bardak daha albayım?

— Hayır, teşekkür ederim. Viskiniz nefis, fakat gece için biraz saklayın, belki lâzım olur. Müsaade ederseniz ben gidip biraz yatayım. Havan toplan başlayınca uyumağa imkân yok. Yüzbaşı Sorel, Mösyö Fowler'e lâzım olan

şeyleri temin edersiniz. Mum, kibrit, tabanca.

Albay odasına geçti.

Bu bir işaret oldu, hepimiz yataklarımıza çekildik.

Benim için küçük bir kilerin zeminine bir şilte sermişlerdi, etrafım ambalâj sandıkları ile çevrili idi.

Kısa bir zaman uyanık kaldım; zeminin sertliği insana rahatlık veriyordu. Phuong apartmanda kaldı mı, diye soruyordum kendi kendime, fakat nedense içimde katiyen bir kıskançlık duymuyordum. Bir vücuda sahip olmak pek bir şey ifade etmiyordu bu gece... Belki de gündüz, kimsenin, hattâ kendilerinin dahi olmıyan çok vücut gördüğümde olacak. Uyuduktan sonra rüyamda Pyle'i gördüm. Bir tiyatro sahnesinde, dimdik, kolları, görünmiyen bir kadına doğru uzanmış, tek başına dans ediyordu; ben bir piyano taburesine oturmuş, elimde tabanca gözlerimle onu takip ediyor ve onun dansına mâni olacak kimseye ateş etmeğe hazır bir vaziyette bekliyordum. Sahnenin yanma asılmış koca bir afişte «Aşk Dansı» diye yazılı idi. Tiyatronun dibinde biri kımıldadı, parmaklarım tabancayı daha sıkı kavradı. O zaman uyandım.

Bana verdikleri tabanca elimde idi ve eşikte bir adam elinde bir mum ayakta duruyordu. Başında gözlerini gölgeleyen bir çelik miğfer vardı, ancak konuştuğu zaman Pyle olduğunu anladım.

— Sizi uyandırdığım için çok özür dilerim, dedi mahcup bir tavırla. Burada yatabileceğimi söylediler.

Henüz tamamiyle uyanmamıştım.

— Miğferi nerede buldunuz? diye sordum.

— Biri ödünç verdi, diye müphem bir cevap verdi.

Odanın içine bir asker çantası çekti ve içinden, yün astarlı bir uyku torbası çıkardı.

— Teçhizatınız mükemmel, dedim, bir taraftan da onun ve benim neden burada bulunduğumuzu hatırlamağa çalışıyordum.

— Tıbbi Yardım Teşkilâtımızın standart teçhizatıdır.

Hanoi'de bana bir tane ödünç verdiler.

Çantadan bir termos, küçük bir ispirto ocağı, bir saç fırçası, traş olmak için bir sürü şey ve bir kutu yiyecek çıkardı. Saatime baktım, sabahın üçüne geliyordu.

Pyle çantasını boşaltmağa devam ediyordu.

Sandıklardan bir raf yaptı ve üzerine aynası ile takımlarım yerleştirdi.

— Su bulabileceğimizden şüpheliyim, dedim.

— Yarın sabah için termosta kâfi derecede var.

Uyku torbasının üzerine oturdu ve ayakkabılarını çıkarmağa başladı.

— Buraya kadar nasıl gelebildiniz? diye sordum.

— Nam Dinh'e kadar, konjonktivit ile mücadele servislerimizi teftiş için müsaade ettiler. Ondan sonra bir gemi kiraladım.

— Gemi mi?

— Canım, dibi düz, sandal gibi bir şey, ismini bilmiyorum. Aslına bakarsanız satın almam icabetti.

Pahalı değil.

— Bununla nehri tek başınıza mı indiniz?

— Pek müşkülâtla karşılaşmadım. Cereyan beni sürüklüyordu.

— Siz bağlanacak delilerdensiniz!

— Yok canım. Yegâne tehlike sahile saplanıp kalmaktı.

— Yahut bir deniz devriyesi veya bir Fransız uçağı tarafından delik deşik edilmek. Vietminh'ler tarafından boğazı kesilmek de var.

Mahcup bir tavırla güldü.

— Şimdi buradayım ya, dedi.

— Neden geldiniz?

— İki sebep var. Fakat sizi uykusuz bırakmak istemem.

— Uykum yok. Bombardıman nerede ise başlar.

— Mumun yerini değiştir sem sizi rahatsız eder mi? Bu köşede insanın gözünü alıyor.

Heyecanlı görünüyordu.

— Birinci sebebi anlıyalım.

— Geçen gün buraların enteresan olduğunu ima ettinizdi. Hatırlıyorsunuz değil mi... Granger ile Phuong da vardı.

— Evet?

— Gelip bir göz atayım dedim. Doğrusunu isterseniz Granger'den utanıyordum biraz.

— Anlıyorum.

Ayakkabılarının bağları ile oynamağa başladı.

Uzun bir sükût oldu.

— Şu dakikada pek doğruyu söylemiyorum, dedi nihayet.

— Öyle mi?

— Sizinle görüşmek için geldim.

— Buraya kadar benimle görüşmek için mi geldiniz?

— Evet.

— Ne söyleyecektiniz?

Ayakkabılarının bağlarına bakmaktan vaz geçti, mahcubiyetinden azap çekiyor gibi bir hali vardı.

— Size söylemem lâzımdı... Ben Phuong'a âşık oldum.

Bir kahkaha koyuverdim. Kendimi zaptedemedim.

O kadar beklenmedik bir şeydi ki... Pyle de o kadar resmî, o kadar ciddî idi ki!...

— Benim avdetimi bekliyemez mi idiniz, dedim.

Haftaya Saigon'da olacağım.

— Ya bu arada sizi öldürürlerse? dedi. Namuslu bir hareket olmazdı. Sonra, Phuong'u bu kadar zaman görmemeğe tahammül edemezdim.

— Ona bir şey söylemediniz mi yani?

— Tabî söylemedim. Size haber vermeden ona bahsetmem doğru olur mu idi?

— Ekseriyet aksini yapıyor, dedim. Ne zaman oldu bu iş?

— Zannedersen geçen akşam Chalet'de onunla dansederken oldu.

— Âşık olmağa bu kadar hazır olduğunuzu bilmiyordum.

Bana müteredit bir tavırla baktı. Onun hareketini ben delice buluyorsam, o da benimkini izahı gayri kabil buluyordu.

— O evde bütün o kızları gördüm ya, işte ondan oldu galiba bu iş. Ne kadar da güzeldiler. Phuong da onlardan biri olabilirdi. Onu korumak ihtiyacım hissettim.

— Korunmağa ihtiyacı olduğunu zannetmiyorum.

Miss Hei sizi davet etti mi?

— Etti ama gitmedim. Kendimi tuttum. Feci oldu...

Kendimden utanıyorum ama emin olun, eğer evli olsaydınız kat'iyen karı ile kocayı birbirinden ayırmağa çalışmazdım.

— Bizi ayıracağınızdan pek emin görünüyorsunuz, dedim.

İlk defa sinirime dokunmuştu.

— Fowler, dedi, vaftiz isminizi bilmiyorum...

— Thomas. Ne olacak?

— Sizi Tom diye çağdırmama müsaade eder misiniz?

Bu vaziyet bizi birbirimize yaklaştırdı. Yani aynı kadım sevmemiz demek istiyorum.

— Şimdi ne yapacaksınız?

Şevk ve heyecanla doğruldu, sırtım ambalâj sandıklarına dayadı.

— Vaziyeti öğrendiniz, artık her şey bana başka türlü görünüyor, dedi. Benimle evlenmesini teklif edeceğim, Tom.

— Bana Thomas demenizi tercih ederim.

— İkimizden birini tercih etmesi lâzım, Thomas.

Hak yerini bulsun.

İyi ama, hak yerini bulacak mı idi? İlk defa, yalnızlığın öncüsü buz gibi bir ürperme hissettim. Bütün bunlar ne kadar garipti... buna rağmen... evet buna rağmen... Pyle belki fakir bir koca idi, fakat insanlık bakımından fakir olan bendim. Onda bitmez tükenmez bir servet olan namus ve şeref vardı.

O soyunmağa başladı. Düşündüm: Gençlik te vardı. Pyle'e gıpta etmek mecburiyetinde kalmak, ne acı şey!

— Ben onunla evlenemem, dedim. İngiltere'de bir karım var. Boşanmağı hiç bir zaman kabul etmez.

Yüksek kilise âzasıdır, eğer bunun ne demek olduğunu bir bilerseniz.

— Sizin hesabınıza üzüldüm, Thomas. Benim öbür ismim Alden'dir, isterseniz...

— Pyle'de karar kılıyorum, diye cevap verdim.

Bu isimle düşünüyorum sizi.

Uyku torbasına girdi ve elim muma uzattı.

— Of, dedi. Bu konuşmamızın bittiğine memnun oldum, Thomas. O kadar ıstırap çekiyordum ki; âdeta hastalanmış gibi idim.

İyileştiği iyice belli oluyordu.

Mum sönünce, dışarıdaki yangının ışığında ancak saçlarının kesiminin profilini görebiliyordum.

— Hayırlı geceler Thomas.

Bu sözlerin hemen akabinde, kötü bir komedide zaten tahmin edilen bir

cevap gibi havan topları başladı, homurdanıyor, ısıklık çalıyor, patlıyordu.

— Aman Allahım, dedi Pyle. Bu bir taarruz mu?

— Bir taarruzu önlemeğe çalışıyorlar.

— Uykudan hayır yok, galiba.

— Yok.

— Thomas, bütün bunları karşılayış tarzınız hakkında ne düşündüğümü bilmenizi isterim. Fevkalâde idiniz, fevkalâde, başka kelime yoktur.

— Teşekkür ederim.

— İnsanlar hakkında geniş malûmata sahipsiniz, benim ise pek o kadar yok. Bana nasıl hareket edeceğim hususunda yol göstermenizi istiyorum...

— Hangi mevzuda?

— Phuong için.

— Ben sizin yerinizde olsam vereceğim nasihatları kaydı ihtiyatla dinlerim. Bitaraf değilim. Onu elimden kaçırmak istemem.

— Sizin dürüstlüğünüzü biliyorum, ve ikimiz de Phuong'un menfaatini göz önünde tutuyoruz.

Birden, artık bu gelişmemiş, hâlâ çocuk gibi düşünen kafanın fikirlerine tahammülüm kalmadı.

— Onun menfaati bana vız gelir, dedim. Siz meşgul olabilirsiniz. Benim bütün istediğim onun vücudu.

Onun yatağında olmasını arzu ediyorum. Menfaati ile uğraşmaktansa zararına bile olsa onunla yatmağı tercih ederim.

Karanlıkta yavaş bir sesle: «Oh!» dedi.

— Eğer yalnız menfaatini düşünüyorsanız, diye devam ettim, Allah rızası için onu rahat bırakın. Bütün kadınlar gibi onun da tercih ettiği iyi bir...

Bir havan topunun patlaması Anglo-Sakson kelimenin Bostonlu kulaklara varmasına mâni oldu.

Fakat Pyle'in değişmesi kabil olmıyan bir tarafı vardı. Benim hareket tarzımın asilâne olduğuna karar vermişti: öyle ise asilâne olması lâzımdı.

— Ne kadar ıstırap çektiğinizi anlıyorum Thomas.

— Ben ıstırap çekmiyorum.

— Çekiyorsunuz, çekiyorsunuz. Phuong'tan vaz geçmem icabetse ne kadar ıstırap çekeceğimi biliyorum ben.

— İyi ama ben vaz geçmiş değilim.

— İŖin fizik tarafı da beni alâkadar ediyor, Thomas. Fakat Phuong'un saadetini temin etmek için ondan da kendimi mahrum edebilirim.

— Phuong mes'uttur.

— Mes'ut olamaz, bu vaziyette olamaz. Çocukları olması lâzım.

— Ablasının yumurtladığı bütün palavralara inanıyor musunuz?

— Bir abla bazen alâkalıdan daha çok şey bilir.

— Bu numarayı size, benden çok paranız var zanniyle yaptı. Siz de yuttunuz.

— Benim aylığımdan başka bir şeyim yok.

— Ne ise, para değiştirirken istifadeniz oluyor.

— Böyle acı şeyler düşünmeyin, Thomas. Böyle şeyler herkesin başına gelir. Size rastlamayı hiç istemezdim.

Bu havan toplan, bizimkiler mi?

— Evet bizimkiler. Phuong sanki beni terkecekmış gibi konuşuyorsunuz Pyle.

— Tabiî, dedi (fakat kanaati olmadığı belli idi) belki sizinle kalmağı tercih eder.

— O zaman ne yapacaksınız?

— Yerimi değiştirmelerim isteyeceğim.

— Neden bütün bu can sıkacak şeylere sebebiyet vermeden gitmiyorsunuz Pyle?

— Phuong'a karşı namuslu bir hareket olmaz, Thomas, diye cevap verdi, büyük bir ciddiyetle.

Yaptığı fenaliğa mazeret olarak daha saçma bir fikir ileri süren adam görmedim.

— Phuong'u iyi anladığınızı sanmıyorum, diye ilâve etti.

Bu sabah, bu konuşmadan birkaç ay sonra, yanımda Phuong olduğu halde uyandığım zaman düşündüm.

«Ya siz, onu anlıyor mu idiniz? Bu vaziyeti evvelden bilmenize imkân var mı idi? Yanımda mes'ut ve bahtiyar uyuyan Phuong ve siz ölü!» Zaman rövanşım alıyor ama bu rövanşlar ekseriya acı oluyor. İnsan denen mahlûkun başka bir insanı anlayamayacağına inansak daha iyi olmaz mı? Kadın kocasını, dost metresini, ana baba çocuklarım? Belki bunun için insanlar Allahı icat ettiler... Anlamağa muktedir bir varlık. Eğer anlamağı veya anlaşılmalığı

arzu etse idim belki kendimi bir bahane ile aldatıp işi ona inanmağa kadar vardırırdım, fakat ben bir muhabirim, Allah ancak gazete sahipleri için vardır.

— Anlıyacak bir şeyin mevcut olduğuna inanıyor musunuz? diye sordum Pyle'e. Hem de bırakalım artık münakaşayı, çok gürültü var, viski içelim.

— Daha erken, dedi Pyle.

— Geç bile kaldık.

İki bardak doldurdum, Pyle kendisininkini kaldırdı ve viskinin arkasından mumun alevine baktı. Her obüs patladıkça eli titriyordu, bununla beraber Nam Dinh'ten buraya o çılgınca seyahati yapmıştı.

— Tuhaf, dedi, biribirimize «iyi şans» dileyemiyoruz.

Bir şey demeden içtik.

*****

Saigon'dan sekiz gün ayrılacağımı hesaplamıştım ama üç haftaya yakın bir zaman sonra döndüm.

Evvelâ Phat Diem mıntıkasından çıkmak, girmekten daha güç oldu. Nam Dinh ile Hanoi arasındaki yol kesilmişti.

Tek bir muhabir ve aslına bakarsanız orada bulunmaması lâzım gelen bir muhabir için bir nakliye uçağı tahsis edilemezdi. Hanoi'ye geldiğim zaman gazetecileri getiren uçakta hiç yer yoktu. Pyle, Phat Diem'e geldiği sabah ayrılmıştı oradan. Vazifesini yapmıştı; bana Phuong'tan bahsetmek. Artık onu orada tutan bir şey yoktu. Saat beş buçukta, havan topları sustuğu zaman onu uyur bırakmıştım. Bir kahve içip birkaç bisküvi yedikten sonra döndüğüm zaman yerinde yoktu. Şöyle bir dolaşmağa çıktı zannettim... İnsan Nam Dinh'ten itibaren nehri sandalla inerse birkaç kurşundan korkmaz.

Zaten başkalarına verebileceği ıstırabı idrâkten ne kadar âciz ise kendisi için varit olabilecek tehlike ve ıstırabı da tasavvurdan o kadar âcizdi. Bir hâdise sırasında -birkaç ay sonra olmuştu— soğukkanlılığımı kaybetmiş ve zorla ıstırabı onun gözüne sokmuştum; başım çevirdiğini ve tereddütle kirlenmiş ayakkabılarına bakarak «Sefire gitmeden evvel boyatmalıyım.» dediğini hatırlıyorum.

York Harding'ten öğrendiği ifade tarzım kullanmağa başladığım anladım. Mamafih fikirlerinde samimî idi. Fedakârlıkların başkalarına düşmesi sırf bir tesadüf eseri idi... Dakow köprüsünün altındaki son geceye kadar.

Ancak Saigon'a döndüğüm zaman Pyle'in, ben kahvemi içerken, genç bir

bahriye subayını nasıl ikna ettiğini ve bir çıkarma şalupası ile bir devriye gezisi esnasında gizlice Nam Dinh'e nasıl çıktığını öğrendim.

Şansı devam ediyordu, yol resmen kapanmadan yirmi dört saat evvel «Konjonktivit Tedavi Ekibi» ile beraber Hanoi'ye dönmüştü. Ben Hanoi'ye geldiğim zaman o cenuba hareket etmişti, benim için de Basın Kampının barmenine bir mesaj bırakmıştı.

«Aziz Thomas, diye yazıyordu, geçen gece ne kadar harikulâde olduğunuzu anlatacak kelime bulamıyorum.

Sizin olduğunuz odaya girerken içimde bir korku olduğunu size şimdi itiraf edebilirim. (Nehir üzerindeki uzun seyahatinde hiç bir korku hissetmemiş mi idi?) Meseleyi bu kadar sükûnetle karşılayacak adam az bulunur. Size her şeyi anlattıktan sonra kendimi o kadar hâkir görmüyorum.» (Hiddetle düşünüyordum: Yalnız kendisi mi bahis mevzuu? Mamafih bu mânada söylemediğini de biliyordum. Kendisini kabahatsiz hissettiği gün mesele daha iyi bir şekil alacaktı. Ben daha mes'ut olacaktım, Phuong daha mes'ut olacak, ataşe ekonomik ve sefir de dahil olduğu halde bütün dünya daha mes'ut olacaktı. Pyle kendisini kabahatli bulmadığı için güneş şimdi Hindiçini'nin üzerinde parlıyordu.) «Sizi burada yirmi dört saat bekledim, fakat bugün hareket etmezsem Saigon'a bir haftadan evvel gidemem. Halbuki benim hakikî işim Cenupta. «Konjonktivit»te çalışan arkadaşlara söyledim, sizi misafir edecekler; onlardan hoşlanacaksınız. İyi insanlardır ve iyi vazife görürler. Saigon'a sizden evvel varacağım için sakın üzölmeyin. Siz dönönceye kadar Phuong'u görmiyeyeceğim. İleride, mertçe davranmadığıma dair bir düşünönceye sahip olduğunuzu istemem. Samimiyetle ellerinizi sıkarım.

Alden.»

Yine, Phuong'u kaybedecek olanın ben olacağıma dair soğukkanlı bir iddia. Benim bütün yapabileceğim şey istikbali yumuşatmak olacaktı. Bunda afyonun da rolü vardı. Fakat yakın bir istikbalde Pyle'in ölümünü Phuong'a alıştırma alıştırma haber vermek için kelime arıyacağımı bilmeme imkân yoktu.

Yapacak bir şeyim olmadığı için Basın konferansına gittim. Tabiî Granger orada idi. Konferansa genç ve yakışıklı bir Fransız albayı riyaset ediyordu.

Fransızca konuşuyor, daha aşağı rütbeli bir subay da tercüme ediyordu. Fransız muhabirleri hasım bir futbol takımı gibi ayrı bir grup teşkil etmişlerdi. Albayın söylediklerine dikkatimi toplamakta zorluk çekiyordum; mütemadiyen Phuong ile meşguldüm. Bir tek şey düşünüyordum: Pyle hak kazanır da ben kızı kaybedersem ne yapacaktım?

Tercüman konuşuyordu: «Düşmanın ağır bir mağlûbiyete uğradığını ve bir taburun mevcudu kadar zayıf olduğunu albay bildiriyor. Son birlikleri şu anda geri çekilmekte ve Kızıl Nehri alelâcele inşa ettikleri sallarla geçmektedirler. Hava kuvvetlerimiz tarafından mütemadiyen bombardıman edilmektedirler.»

Albay parmaklarını itina ile taranmış sarı saçlarının arasından geçirdi ve elindeki uzun değneği sallayarak duvara raptedilmiş haritaların önünde danseder gibi gezinmeğe başladı.

— Fransız'ların kaybı ne kadardır? diye sordu Amerikalı bir muhabir.

Albay suali anlamıştı; toplantının bu safhasında ekseriya sorulan bir soru idi bu, fakat durdu ve sınıfı tarafından sevilen bir mektep hocası gibi gülümseyerek tercümanın tercüme etmesini bekledi. Sonra müphem bir cevap verdi.

— Albay diyor ki kaybımız fazla değildir. Miktarı henüz tesbit edilmemiştir. Bu sözler daima itirazlara yol açardı.

— Albay, düşman ölümlerini saymağa vakit bulup da kendi ölümlerini saymağa vakit bulamadığını söylerken ciddi mi konuşuyor? diye sordu Granger.

Albay sabırla vereceği cevabı hazırladı, mamafih yeni bir soruyla bu cevabın da püf tarafının belli olacağını biliyordu. Fransız muhabirleri sessiz ve düşünceli idiler, vatandaşlarını azaba sokmak istemiyorlardı.

— Albay diyor ki, düşman bozguna uğramıştır.

Ateş hattının arkasında ölümleri saymak kabildir, fakat harp devam ettikçe ilerleyen Fransız kuvvetlerinin kaybını tesbit imkânsızdır.

— Bizim öğrenmek istediğimiz şu: Genel kurmay bunu biliyor mu, bilmiyor mu? Birliklerin peyderpey kayıplarını valki-talki ile bildirmediğine bizi inandırmak mı istiyorsunuz?

Albayın keyfi kaçmağa başlamıştı. Ta baştan lâzım gelen cevabı vermiş olsaydı, diye düşündüm, rakkamları bildiğini ve söylemeyeceğini kat'i bir lisanla ifade etseydi. Nihayet onların harbi idi, bizim değil. Bize her türlü malûmatı vermeye mecbur değillerdi. Hem Paris'te solcu mebuslarla, hem de aynı zamanda Kızıl Nehir ile Kara Nehir arasında Ho - Chi - Minh'in ordusu ile dövüşmek mecburiyetinde olan bizler değildik.

Ölenler bizler değildik.

Albay birden Fransız kayıplarının düşmaninkine nisbeten üçte biri olduğunu açıklayıverdi, sonra arkasını döndü ve hiddetle haritaya bakmağa

başladı. Ölenler kendi askerleri idi, kendi arkadaşları subaylardı, Granger için olduğu gibi ölenler rakamdan ibaret değildi.

— Nihayet bir şey öğrenebildik! dedi. Granger kaba bir muzafferiyetle ve arkadaşlarına baktı; Fransızlar başları eğik sessiz sadasız not alıyorlardı.

— Sorun bakalım albaya, dedi Granger, Fransızlar şimdi ne yapacak? Bozguna uğrayan düşmanın Kara Nehri geçtiğini söylüyor...

— Kızıl Nehir, diye tashih etti tercüman.

— Nehrin rengi vız gelir bana. Bizim bilmek istediğimiz, Fransızların ne yapacağıdır.

— Düşman kaçıyor.

— Öbür kıyıya vardıkları zaman ne olacak? dedi Granger. Nehrin kıyısına oturup: bu iş de bitti mi diyeceksiniz? (Fransız subayları mahzun ve mütevekkil, şımarık sesi dinliyorlardı.) Noel kartları mı göndereceksiniz?

Yüzbaşı suali harfiyen tercüme etti. «Noel kartı » sözlerini de.

Albay hafifçe gülümsedi.

— Noel kartı yok, dedi.

Zannedersem albayın gençlik ve yakışıklılığı Granger'i bilhassa hiddetlendiriyordu. Mamafih gayet canlı bir adamdı.

— Zaten pek bir şeyler gönderdiğiniz yok! dedi Granger.

Albay birdenbire İngilizce cevap verdi, mükemmel bir İngilizce ile:

— Amerikalılar tarafından vaadedilen mühimmat gelmiş olsaydı, dedi, onlara gönderecek bir şeyler bulurduk.

Şıklığına rağmen aslında basit bir adammış, bir gazete muhabirinin haberlere, memleketinin haysiyetine nisbetle daha az ehemmiyet verdiğini zannediyordu.

Granger cevap verdi (işinin ehli idi. tarihler zihnine nakşolunurdu):

— Eylül bidayeti için vaadedilen mühimmatın gelmediğini mi söylemek istiyorsunuz?

— Tamam.

Granger malûmatı almıştı. Yazmağa başladı.

— özür dilerim, dedi albay, şimdi size söylediğimi neşredilsin diye söylemedim, vaziyeti anlatmak için söyledim.

— İyi ama albayım, bu da bir haber sayılır. Bu hususta size yardımcı olabiliriz.

— Hayır, hayır, bu mesele diplomatları alâkadar eder.

— Size ne fenalığı dokunabilir?

Fransız muhabirler ne yapacaklarını bilmiyorlardı.

Gayet az İngilizce biliyorlardı. Albay usule riayet etmiyordu. Şikâyet mırıltıları duyuldu.

— Ben belki takdir edemem ama, diye devam etti albay. Amerikan gazeteleri «Fransızlar hep şikâyet ediyor, dileniyor» diye yazacaklar, Paris'te de komünist ithamı başlayacak: Fransızlar, Amerika için kanlarını döküyorlar, halbuki Amerika kullanılmış bir helikopter bile göndermiyor. Ne faydası var? Sonunda yine helikoptere ihtiyacımız olacak ve düşman yine burada Hanoi'den altmış kilometrede bulunacak.

— Hiç olmazsa helikoptere çok ihtiyacınız olduğunu yazabilirim değil mi?

— Şunu yazabilirsiniz, dedi albay, altı ay evvel üç helikopterimiz vardı, şimdi ise bir tane var. «Bir» diye tekrar etti acı bir tonla. Şunu da yazın, eğer harp esnasında biri yaralanacak olsa, ağırca değil, gayet hafif bir yara, kendisini ölmüş bilmeli. Seyyar hastahaneye varmak için on iki bazen yirmi dört saat sedyede seyahat etmesi lâzım, o da kötü keçi yollarında, motör bozulur, bazen pusuya düşer, netice gangren. Yaralanır yaralanmaz hemen ölmek daha iyi.

Fransız muhabirler öne eğilmiş, anlamağa çalışıyorlardı.

— Bunları yazabilirsiniz, dedi. Yüzünün güzelliği kindar ifadesini daha da kuvvetlendiriyordu. «Tercüme edin» diye emir verdi ve şimdiye kadar yapılanın aksine İngilizceden Fransızcaya tercüme vazifesini yüzbaşıya bırakarak salonu terketti.

— Parmağımı yaraya bastım, dedi Granger memnuniyetle.

Ve telgrafını hazırlamak için barın yanındaki köşeye gitti. Benimki uzun sürmedi: Phat Diem'den yazacağım şeyler sansür tarafından kabul edilmeyecekti.

Eğer muhakkak yazmak istiyorsam Hong - Kong'a kadar uçakla gidip telgrafımı oradan gönderebilirdim. Fakat memleket haricine çıkartılmağa değer bir haber var mıdır? Zannetmiyorum. Memleket haricine çıkartılmak bütün hayatımı mahvetmek demektir; Pyle'in zaferi demektir.

Otele döndüğümde Pyle'in zaferini mektup kutumda buldum: daha yüksek bir vazifeye tayin edildiğimi tebriklerle bildiren bir telgraf.

Çıplak odama çıktım, soğuk su musluğu su kaçıyordu (Hanoi'de sıcak su

yoktu). Yatağımın kenarına oturdum, tepemde ŐıŐkin bir bulut gibi bađlanmıŐ cibinliğim duruyordu. Asansörün yanında Lord Salisbury'nin hatırası için bir plâka bulunan Blackfriars garına yakın Viktorien stilinde inşa edilmiş o kasvetli binada çalıŐacak ve her gün saat üç buçukta gelen haricî haberlerle alâkalı muharrir olacaktım. Saigon'a gelen bu müjdeyi buraya kadar arkamdan göndermiŐlerdi; acaba Phuong duydu mu diye düşünüyordum. Artık muhabir olmıyacaktım. Bundan sonra fikir sahibi olacak ve mütalâa yürütecektim ve bu boş imtiyaza karşılık Pyle ile karşı karşıya olduğumuz turnuvada son ümidimi kaybediyordum.

Onun gençliğine karşı benim tecrübem vardı.

Cinsî oyunlarda yaş, gençlik kadar iyi bir kâğıttır, fakat bu kozu kullanamıyacaktım. Kendi yuvasına kavuşmak hırsı ile yanan ve hayatını tehlikeye atmağa mahkûm bulunan her hangi bir subaya gıpta ediyordum.

Ağlamak istiyordum ama gözyaŐı pınarlarım sıcak su musluğu kadar kuru idi. İade etsinler herkesi memleketine!

Benim, Catinat caddesindeki odamdan başka arzum yoktu.

Soğuk vardı, gece olmuştu, Hanoi'de ışıklar Saigon'dakinden daha sönüktü, kadınların koyu renk elbiselerine ve harp haline daha uygundu. Gambetta caddesinde Pax Bar'a kadar yürüdüm. Metropol'da yüksek rütbeli Fransız subayları, karıları ve metresleri ile beraber içmek istemiyordum; bara geldiğim zaman, Hoa Binh istikametinde uzaktan gelen top seslerini duydum, Gündüzleri bu sesler Şehrin gürültüleri arasında kayboluyordu, fakat bu saatlerde siklopusuların müşteri beklerken aldıkları zillerden başka her yerde bir sessizlik vardı. Piyetri mutad yerinde oturmuştu.

Bir tabağa oturtulmuŐ armut gibi omuzlarının üzerine oturtulmuŐ uzun bir kafası vardı; polis âmiri idi ve Pax Bar'ın sahibi güzel Tonkin'li kadınla evlenmiŐti. Alın size memleketine dönmek istemiyen birisi daha. Kendisi Korsikalı idi, fakat Marsilya'yı tercih etmişti, Şimdi de Gambetta caddesindeki sandalyesini Marsilya'ya tercih ediyordu. Telgrafımın muhteviyatını biliyor mu idi acaba?

— 421? diye sordu.

— Hay hay.

Zarları atmağa başladık ve Gambetta caddesi ile Catinat caddesinden uzak, tatsız vermouthes cassislerden uzak, kulaklarımızın alışık olduğu zar tıkırtısından uzak, bir saatin yelkovanı gibi ufku çepeçevre dolaŐan top seslerinden uzak başka bir hayatın mevcut olduğunu tasavvur etmeyi imkânsız

buluyordum.

- Dönüyorum, dedim.
- Eve mi? diye sordu Pietri 421 i tamamlayarak.
- Hayır. İngiltere'ye.

Bölüm 2

Pyle, kendi tâbirince «bir şey içmek» için kendi kendini davet etmişti, fakat içki içmediğini biliyordum.

Birkaç hafta sonra Phat Diem'deki inanılmaz karşılaşmamız âdeta hayal gibi bir şey oluyordu: konuşmalarımız da vâzih olmaktan çıkıyordu. Bir Romalının mezarı üzerindeki noksan harflere benziyordu ve ben, bir arkeolog gibi, bilgisine ve varmak istediğim neticeye göre boşlukları dolduruyordum. Hattâ, benimle alay ettiği ve bu konuşmayı asıl gayesini maskeleyerek için yaptığı fikri aklımdan geçti, zira Saigon'da yapılan dedikodulara göre budalaca gizli diye isimlendirilen servislerden birine mensup olduğu iddia ediliyordu. Belki de bir Üçüncü Kuvvet'e, Metropolitin korku içinde olan ve hiç bir zaman ücret alamıyan genç devşirmelerden geri kalan mızıkacılarına Amerikan silâhları temin ediyordu.

Bana Hanoi'de ulaşan telgrafı cebimde saklıyordum.

Phuong'a söylemeye lüzum yoktu, çünkü bize kalan birkaç ayı gözyaşları ve kavgalarla zehirlemekten başka bir işe yaramıyacaktı. Hattâ, belki akrabalarından birinin alâkalı büroda çalışması ihtimaline karşı çıkış vizemi son dakikada alacaktım.

- Pyle saat altıda gelecek, dedim Phuong'a.
- Ben ablamı görmeğe gideceğim.
- Seni görmekten memnun olacağını zannediyorum.
- Benden hoşlanmıyor, ailemden de hoşlanmıyor.

Sen gittikten sonra ablama bir defa bile gelmedi, halbuki ablam onu davet etmişti. Çok gücendi ablam.

- Gitmene hacet yok.
- Beni görmek isteseydi bizi Majestic'e davet ederdi. Seninle hususî konuşmak istiyor... iş için.
- Ne işle meşgul?
- Çok eşya ithal ettiğini söylüyorlar.
- Nasıl eşya?
- İlâçlar, filân...
- Şimal'deki konjonktivitle mücadele ekipleri için olacak.

— Belki de. Eşya gümrükte muayene edilmiyor.

Diplomatik eşya sayılıyor. Fakat bir gün bir hata yapmışlar, memur yerinden oldu. Birinci kâtip bütün ithalâtı keseceği tehdidinde bulundu.

— Sandıkta ne varmış?

— Plâstik.

— Plâstiği ne yapacaklarmış? diye sordum lâkayit bir tavırla.

Phuong gidince İngiltere'ye yazdım. Reuter'in ajanlarından biri birkaç gün sonra Hong - Kong'a gidecekti, mektubumu oradan gönderebilirdi. Teşebbüsümün boş olduğunu biliyordum ama, bilâhare her şeye başvurmadığıma pişman olmamak için yapıyordum. Gazetenin müdürüne muhabir değiştirmenin zamanı olmadığı yazdım. General Lattre Paris'te ölüm döşeğinde idi, Fransızlar Hoa Binh'ten tamamıyla çekileceklerdi, Şimal hiç bir zaman şimdiki kadar tehlikede değildi.

Haricî haberleri idare edebilecek kabiliyette olmadığını, herhangi bir mesele hakkında işe yarar bir fikre sahip bulunmadığını, ancak muhabirlik yapmağa muktedir olduğumu izaha çalıştım. Çiğ ışığın altında, yeşil vizyerlerin ve «gazetenin menfaati», «vaziyet icabettiriyor» gibi basma kalıp sözlerin arasında en ufak insanî bir hissin yaşayabildiği ihtimali mevcut olmamakla beraber, son sahifede, şahsî hislerimden dahi bahsettim.

Şöyle yazdım: «Tamamiyle şahsıma mahsus bazı sebeplerden dolayı, Vietnam'ı terkettiğim takdirde çok bedbaht olacağım. Yalnız malî müşkülâtlarla karşı karşıya kalmayıp bir takım ailevî güçlüklerle de karşılaşacak olduğum İngiltere'de muvaffakiyetle çalışamayacağım.

Eğer vaziyetim müsait olsa İngiltere'ye dönmektense istifa etmeği tercih edeceğim. Bunları size bildirmemin sebebi mazeretimin ne kadar kuvvetli olduğunu anlatmak içindir. Şimdiye kadar muhabir sıfatı ile benden hiç bir şikâyetiniz olduğunu zannetmiyorum ve sizden ilk defa ricada bulunuyorum.»

Phat Diem harbi hakkındaki makalemi de Hong-Kong'tan göndermek için bir defa okudum. Fransızlar her halde fazla kızmazlar. Sonra müdüre yazdığım mektubun son sayfasını yırttım. Ne lüzumu vardı sanki?

«Şahsî sebepler» herkese alay mevzuu olacaktı. Her muhabirin yerli bir kadınla takıntısı olduğu muhakkak sayılıyordu. Basın kulübüne gittiğim zaman bana alayları ile Phuong'u hatırlatmalarını istemiyordum.

Kapıya vuruluyordu. Açtım, siyah köpeğinin arkasında Pyle içeri girdi. Omuzunun üzerinden odaya baktı ve kimse olmadığını gördü.

— Yalnızım, dedim, Phuong ablasına gitti.

Kızardı. Sırtındaki Hawaii gömleği nazarı dikkatimi celbetti, mamafih rengi ve deseni pek o kadar göz alıcı değildi.

— Sizi rahatsız etmiyorum ya... dedi.

— Ne münasebet. Ne içersiniz?

— Teşekkür ederim. Bira.

— Maalesef. Frijiderimiz yok. Buz alıyoruz. Bir skoç?

— Biraz lütfen. Alkollü içkileri pek sevmiyorum.

— Sek mi?

— Eğer varsa bol soda.

— Phat Diem'den sonra sizi görmedim, dedim.

— Mektubumu aldınız mı, Thomas?

Vaftiz ismimi kullanması, işin şaka tarafı olmadığım, hakikati saklamadığını ve Phuong'u almak için burada olduğunu ifade ediyor gibi bir mâna taşıyordu.

Saçım yeni kestirmiş olduğunu gördüm; Hawaii gömleği düğün elbisesi yerine mi geçecekti acaba?

— Mektubunuzu aldım, dedim. Size cevabı yumrukla vermem lâzım.

— Tabiî, yerden göğe kadar hakkınız var Thomas.

Yalnız üniversitede iken boks yaptım ve sizden çok daha gencim, Thomas.

— Hayır, benim için hata olur. Siz ne düşünüyorsunuz?

— Biliyor musunuz Thomas, (sizin de aynı fikirde olduğunuza eminim), Phuong yokken ondan bahsetmek istemiyorum. Burada olacağım zannetmiştim.

— Pekâlâ. Neden bahsedeceğiz öyle ise? Plâstikten mi?

Bu sürprizi evvelden düşünüp hazırlamamıştım.

— Bunu biliyor musunuz? dedi.

— Phuong anlattı bana.

— Nasıl yaptı bunu?

— Bütün şehirde bundan bahsedildiğine emin olabilirsiniz. Bu kadar ehemmiyetli mi? Oyuncak mı imal etmeğe başlayacaksmız?

— Yardım bahsinde teferruatın etrafa yayılmasını istemiyoruz. Biliyorsunuz Kongre âzaları var. sonra buraya gelmiş olan senatörler de var.

Konjonktivitle mücadele filân ilâç yerine filân ilâcı kullanmadığımız için bitmez tükenmez tenkitlerle karşılaştık.

— Plâstik ihtiyacınızı hâlâ anlıyamadım.

Yere oturmuş, nefes nefese olan siyah köpeği huzurumu kaçıırıyordu, sarkan dili yanmış bir krepe benziyordu. Pyle, ehemmiyet vermiyormuş gibi bir tavırla cevap verdi: — Yerli sanayiın bir kısmım kalkındırmak istiyoruz.

Fransızların yüzünden bir sürü tedbir almamız lâzım. Her şeyin Fransa'dan satın alınmasını istiyorlar.

— Hakları var. Harbetmek için paraya ihtiyaç var.

— Köpekleri sever misiniz?

— Hayır.

— Bütün İngilizlerin bayıldığını zannederdim.

— Bütün Amerikalıların dolarlara bayıldığını zannederdik, ama istisnalar olması lâzım.

— Eğer Dük olmasaydı ne yapacağımı bilmiyorum.

Zaman oluyor kendimi o kadar yalnız hissediyorum ki, bir bilseniz...

— Çok arkadaşınız var.

— İlk edindiğim köpeğin ismi Prens idi. Ona bu ismi Kara Prens'ten dolayı vermiştim. Biliyorsunuz hani şu...

— Limoges'da bütün kadınlar ve çocukları kılıçtan geçiren adam.

— Bunu hatırlamıyorum.

— Tarih kitapları kapalı geçiyor.

Beslediği romanesk fikirler hakikate uymadığı yahut sevdiği ve takdir ettiği bir insan kendince tayin ettiği çıkılması mümkün olmıyan mertebeye varamadığı zaman gözlerinde ve ağzında hâsıl olan aldatılma ıstırabının tesirim sık sık görmem mukaddermiş. Bir gün York Harding'te fahiş bir hata bulmuştum: Pyle'i teselli etmek mecburiyeti hâsıl oldu.

— Hata insanlara mahsustur.

Asabiyetle gülmüş ve cevap vermişti:

— Beni muhakkak aptal zannediyorsunuz, ama... Ben onu hemen hemen kat'iyen hata işlemez bir insan olarak tasavvur ediyordum. Babamla beraber onunla bir tek defa görüştük. Babamın üzerinde çok iyi bir tesir bırakmıştı, meseledir yani babamı memnun etmek.

...

Dük ismindeki koca kara köpek, sanki odanın bütün havası üzerinde bir inhisar hakkı varmış gibi kâfi derecede soluduktan sonra dolaşmağa başladı.

— Köpeğinize rahat durması için rica edebilir misiniz? diye sordum.

— Ah, affedersiniz. Dük, Dük! Yat Dük.

Dük oturdu ve apış arasını acele acele yalamağa başladı. Bardakları doldurmak için kalktım ve köpeğin yanından geçerken hususî tuvaletini durdurmağa muvaffak oldum. Uzun sürmedi: bu sefer kaşınmağa başladı.

— Dük fevkalâde bir zekâyâ sahiptir.

— Prens'e ne oldu?

— Çiğnendiği zaman Connecticut'teki çiftliğimizde idik.

— Çok müteessir oldunuz mu?

— Çok kederlendim. Hayatımda büyük bir yer tutuyordu, fakat makul olmak lâzım. Onu hiç bir şey diriltemezdi.

— Phuong'u kaybederseniz makul olacak mısınız?

— Eh... ümit ederim. Ya siz?

— Şüpheli. Belki de zır deli olur çıkarım. Bunu hiç düşündünüz mü Pyle?

— Bana Alden diye hitap etmenizi isterdim, Thomas.

— Ben istemiyorum. Pyle kelimesinde içiçe birçok fikir var. Söyleyin hiç düşündünüz mü?

— Tabî hayır. Şimdiye kadar tanıdığım insanların içinde en temkinlisi sizsiniz. Size çullandığım o gece beni nasıl karşıladığınızı düşündükçe...

— Ben uyumadan evvel şunu düşündüm: eğer bir taarruz olur da siz ölürseniz birçok şey hallolur. Er meydanında ölüm. Demokrasi uğruna...

— Benimle alay etmeyin, Thomas. Rahat değilmiş gibi uzun bacaklarının yerini değiştirdi. Ben saf gibi gözükürüm ama beni işlettiğiniz zaman farkına varıyorum.

— Ben sizi işletmiyorum.

— İçinizden Phuong'un menfaatine en uygun şekilde hareket etmek istediğinizi biliyorum.

Phuong'un ayak sesini o zaman duydum. Pek az ihtimalle de olsa o gelmeden Pyle'in gideceğini ümit etmişim. Ayak sesini o da duydu ve Phuong'u ancak bir akşam gördüğü halde o da tamdı.

— İşte geldi, dedi.

Köpek bile kalktı ve azıcık serinlik gelsin diye aralık bıraktığım kapının

yanında beklemeğe başladı, Phuong'u Pyle'in ailesi efradından saymağa başlamış gibi bir hali vardı. Yabancı olan bendim.

— Ablam evde değildi, dedi Phuong, Pyle'e ihtiyatla bakarak.

Doğru mu söylüyor yoksa ablası ona hemen dönmesini mi emretti diye düşündüm.

— Mösyö Pyle'i hatırlıyorsun, dedim.

— Memnun oldum.

Nasıl davranılacağını bildiğini göstermek istiyordu.

— Sizi gördüğüme çok sevindim, dedi Pyle kızararak.

— Nasıl?

— Phuong çok az İngilizce bilir, diye izah ettim.

— Fransızcam berbattır. Fakat ders alıyorum, anlarım da... eğer Miss Phuong tane tane konuşmak zahmetine katlansa...

— Size tercümanlık ederim, dedim. Buranın aksânına alışmak için zaman lâzımdır, siz ne söylemek istiyorsunuz? Otur Phuong. Mösyö Pyle sırf seninle görüşmek için geldi. İkinizi yalnız bırakmamı tercih etmez misiniz? diye sordum Pyle'e. Emin misiniz?

— Bütün söylediklerimi duymanızı istiyorum, başka türlü hareket mertçe olmaz.

— Pekâlâ. Başlayın.

Sanki bir nutuk ezberlemiş gibi Phuong'a karşı büyük bir aşkı olduğunu ve hürmet beslediğini gayet ciddî söyledi. Bu his kendisiyle dansettiği geceden başlıyordu.

Bu sözleri titizlikle tercüme ettim. Phuong kımıldamadan, elleri dizlerinde dinliyordu, sinemadaki gibi.

— Söylediklerimi anladı mı? diye sordu Pyle.

— Öyle zannediyorum. Birkaç ateşli lâf ilâve edeyim mi?

— Hayır, dedi, siz yalnız tarettime ile iktifa edin. Hislerine hitap ederek onu tesir altında bırakmak istemem.

— Anlıyorum.

— Onunla evlenmek istediğimi söyleyin.

Söyledim.

— Ne cevap verdi?

— Ciddî mi söylüyor, diye sordu. Ciddî insan nev'inden olduğunuzu

anlattım.

— Çok tuhaf bir vaziyet bu, dedi Pyle. Sizden tercümanlık yapmanızı istemem...

— Hakikaten tuhaf.

— Mamafih bundan da tabî bir şey olamaz.

Ne olursa olsun en iyi dostumsunuz.

— Bunu söylemekle lütfetmiş oluyorsunuz.

— Bir sıkıntım olsa, sizden başka kime müracaat edebilirim?

— Metresime âşık olmak ta bir nevi sıkıntı oluyor galiba.

— Gayet tabî. Size isabet ettiği için çok üzgünüm, Thomas.

— Pekâlâ. Şimdi ne diyeceğim? Onsuz yaşayamayacağınızı mı?

— Hayır. Hislere hitap etmek yok. Zaten pek te doğru değil. Tabî buradan gitmek mecburiyetinde kalacağım ama insan tesellisini bulur.

— Siz daha ne söyleyeceğinizi düşünürken benim kendi dâvamı müdafaa etmemde bir mahzur var mı?

— Hayır, ne münasebet, işin doğrusu da bu, Thomas.

— Phuong, dedim, beni terkedip onunla beraber gidecek misin? O seninle evlenecek. Ben bu işi yapamam.

Sebebim biliyorsun.

— Sen gidecek misin? diye sordu Phuong. Cebimde duran gazetemin mektubunu düşündüm.

— Hayır.

— Hiç bir zaman mı?

— Böyle bir şeyi nasıl vaad edeyim? O da edemez.

Evlilikler dahi bozuluyor. Hattâ bizim rabitamızdan daha çabuk.

— Senden ayrılmak istemiyorum, dedi Phuong.

Fakat bu cümle içime su serpmiyordu: içinde söylenmemiş bir «fakat» vardı.

— Bütün kozlarımı kullanmam lâzım geliyor, dedi Pyle. Zengin değilim. Fakat babam öldüğü zaman takriben elli bin dolara sahip olacağım. Sıhhatim iyidir.

İki ay evvel aldığım tıbbî raporum var ve kan grubumun numarasını verebilirim.

— Ben bunu tercüme edemem. Neye yarar bunlar?

— Çocuklarımız olabileceğine emin olmağa.

— Amerika'da kadınlara böyle mi ilânı aşk edersiniz? Gelirinizin miktarı ve bir kan grubu raporu?

— Bilmem. İlk defa başıma geliyor. Bizde herhalde annem annesi ile konuşurdu.

— Kan grubunuz hakkında mı?

— Benimle alay etmeyin, Thomas. Eski kafalıyım galiba. Biraz şaşkına dönmüş gibiyim.

— Ben de aynı vaziyetteyim. Bütün bunları bıraksak ta Phuong için zar atsak? Ne dersiniz?

— Böyle kalpsiz, hissiz bir adam süsü vermeğe uğraşmayın kendinize, Thomas, gizin de onu kendi tarzınızda benim kadar sevdiğinizi biliyorum.

— Öyledir. Devam edin Pyle.

— Beni hemen seveceğine ümidim olmadığını söyleyin. Zamanla o da olur, fakat ona huzur ve saygı getireceğim. Bu cihet ilk bakışta ehemmiyetli sayılmaz ama belki de şiddetli aşktan daha faydalıdır.

— Şiddetli aşkı, siz vazifenizde iken şoförünüzde daima bulabilir, dedim. Pyle kızardı. Ayağa kalktı.

— Bu. sözler yersiz ve kaba dedi! Onun tahkir edilmesine müsaade edemem. Hakkıma yok...

— Henüz karınız değil.

— Siz ona ne verebilirsiniz? diye devanı etti hiddetle. İngiltere'ye gideceğiniz zaman iki yüz dolar, belki de bu mobilyayı!

— Mobilya benim değil.

— Phuong'un da değil. Phuong benimle evlenmek ister misiniz?

— Kan grubu ne olacak? diye sordum. Ya tıbbî rapor? Her halde onunkine de ihtiyacınız vardır. Belki sıhhî bülten de lâzım olur. Ya oroskopu? Hayır, hayır bu bir Hint teamülüdür.

— Benimle evlenmek istiyor musunuz?

— Fransızca söyleyin, diye tavsiye ettim. Artık ben tercümanlıktan vazgeçtim!

Ayağa kalktım, köpek hırladı, kan tepeme çıktı.

— Şu ite söyleyin, doğru dursun. Burası benim evim, onun değil.

- Benimle evlenmek ister misiniz? diye tekrar etti Pyle.
- Phuong'a doğru bir adım attım, Dük yine hırlamağa başladı.
- Söyle gitsin, dedim Phuong'a, köpeğini de götürsün.
- Benimle beraber gelin, dedi Pyle, benimle beraber.
- Hayır, diye cevap verdi Phuong, hayır.

Birden bütün hiddetimiz yok oldu, onunki de benimki de; mesele bu kadar basitti. Birkaç harfli bir kelime ile halledilebiliyordu. İçimde büyük bir ferahlık duyuyordum; Pyle ayakta, ağzı açık, şaşkın bir vaziyette duruyordu.

- Hayır dedi, diye mırıldandı.
- İngilizce bilgisi bu kadar.

Şimdi içimden gülmek geliyordu; ne budalaca hareket etmiştik, Pyle ve ben!

- Oturun, dedim, ve bir bardak viski daha için, Pyle.
- Gitmemlâzım.
- Canım son bir bardak.
- Bütün viskinizi içmem doğru olma?
- Sefarethaneden istediğim kadar tedarik ediyorum.

Kapıya doğru bir adım attı, köpek dişlerini gösterdi.

— Yat, Dük. Uslu dur, diye bağırdı Pyle kızgın bir tavırla, bir taraftan da alnındaki terleri sildi. Çok müteessirim., Thomas, söylememem lâzım gelen şeyler söyledim. Ne oldu bana, anlayamadım. Gözlüklerini çıkardı ve mahzun, mükedder ilâve etti: Zafer, hak edenindir.

Yalnız, sizden rica ederim Thomas, onu terketmeyin.

- Terketmiyeceğim, merak etmeyin.
- Bir çubuk içmek ister mi acaba? diye sordu Phuong.
- Bir çubuk içer misiniz?

— Hayır, teşekkür ederim. Kat'iyen afyon içmem, zaten bu hususta nizamnamemiz gayet sarihtir.

Bardağımı bitirip gideceğim. Dük için affınızı rica ederim.

Umumiyetle rahat durur.

— Beraber yemek yiyelim.

— Müsaade ederseniz yalnız kalmağı tercih edeceğim, dedi, zoraki bir tebessümle. İkimiz de çok mânâsız hareket ettik. Onunla evlenebilmenizi

isterdim, Thomas.

— Sahi mi?

— Evet. Orasını gördükten sonra..., hani Chalet'nin yanındaki şu mahut evi, öyle korkuyorum ki.

Phuong'a bakmadan, alışık olmadığı halde viskisini çabucak içti ve ayrılacağı zaman kızın elini sıkacağına başı ile sert bir selâm verdi. Phuong'un, onu kapıya kadar gözleri ile takip ettiğini farkettilim. Aynanın önünden geçerken de kendimi gördüm: pantolonumun üst düğmesi çözüktü, göbek başlangıcı.

Sahanlıkta Pyle tekrar konuştu:

— Onunla görüşmemeyi size vaadediyorum, Thomas. Bu hâdise bizi ayırmasın, olmaz mı? Müddetim bitince memuriyetimin naklini istiyeyeceğim.

— Ne zaman bitiyor?

— Aşağı yukarı iki sene sonra.

Odaya dönerken düşündüm: neye yarardı sanki?

Onlara pekâlâ gideceğimi söyleyebilirdim. Pyle kanayan kalbini bir nişan gibi ancak birkaç hafta taşıyacaktı...

Hattâ yalanım vicdan azabım hafifletecekti.

— Sana bir çubuk hazırlıyayım mı? diye sordu Phuong.

— Evet, biraz sonra. Bir mektup yazacağım da.

Günün ikinci mektubu idi, fakat bu sefer hiç bir şey yırtmadım. Her ne kadar birinci mektubuma olduğu kadar buna da muvafık cevap alacağıma dair en ufak bir ümidim yoksa da yine de şöyle yazdım: Sevgili Hélène;

«önümüzdeki nisan ayında, haricî haberler muhabirliğini yapmak için İngiltere'ye dönüyorum. Tahmin edeceğiniz gibi pek istekli değilim. İngiltere benim için muvaffakiyetsizliğimin sahnesidir. Evliliğimizin devamını çok arzu etmiştim. Bugün dahi bunun neden yürümediğini kat'iyetle bildiğimi zannetmiyorum (ikimizin de gayret sarfettiğimiz malûm), bana kalırsa sebep tabiatımdır. Tabiatımın kötü ve merhametsiz olabileceğini biliyorum. Zannedersenem biraz iyileşti. Şark bana tesir etti, daha yumuşak değilim ama daha sakinim. Geri kalana nazaran beş senenin, hayatın mühim bir kısmını teşkil ettiği bir zamanda belki de sadece beş yaş daha almış olmamdan dolayıdır. Ayrı yaşamağa başladığımızdan beri bana en ufak bir sitemde bulunmadınız, çok lütufkâr davrandınız. Biraz daha lütufkâr davranmak ister misiniz? Biliyorum, evlenmeden evvel boşanmanın imkânsız olduğunu bana

bildirmiştiniz. Kabul ettim. Bu hususta sizden şikâyete hakkım yok. Mamafih bugün sizden boşanmamızı talep edeceğim.»

Phuong, tepsinin hazır olduğunu söylemek için yataktan bana sesleniyordu.

— Bir dakika.

Mektubuma devam ediyordum.

«Başka birinin menfaati icabı böyle hareket ettiğimi ileri sürerek bütün bunların üzerine bir perde çeker ve şahsımı daha hürmete şayan gösterebilirdim. Fakat bu yalandan başka bir şey olmayacak, halbuki biz, birbirimize daima hakikati söylemeğe alışmışız. Talebim kendim içindir, sırf kendim için. Seviyorum, tam mânası ile seviyorum, iki seneden fazla bir zamandır beraber yaşıyoruz, bana karşı gayet dürüst davranıyor, takat şimdi anlıyorum ki muhakkak ona elzem değilim. Onu terkedersem zannedersen biraz bedbaht olacak, fakat hali feci olmayacak. Başka birisi ile evlenecek ve çoluk çocuk sahibi olacak. Onu kaybetmek benim için ölüm başlangıcı demektir dersem, inanır mısınız? Sizden «makul» davranmanızı istemeyeceğim (akıl daima sizin tarafınızda kalmıştır) ne de merhametli olmanızı, çünkü ben merhamete lâayık değilim. Benim sizden istediğim birdenbire «akılsızca», her türlü mantığa karşı bir şekilde hareket etmenizdir. İsterim ki... (kelimeyi yazmadan tereddüt ettim ve tam lâayım olanı bulamadım) şefkat damarlarınız kabarsın ve düşünmeğe vakit bulamadan harekete geçesiniz. Bunu oniki bin kilometre uzaktan telegrafla yapmak ta kolaydır. Siz bana sadece «kabul» diye bir telgraf çekseniz...»

Mektubu bitirince, uzun zaman koşmuş ve ham adalelerimi takatsız bırakmış gibi bir halde idim.

Phuong çubuğu hazırlarken ben yatağa uzandım.

— Genç, dedim.

— Kim?

— Pyle.

— Bunun o kadar ehemmiyeti yok.

— Eğer yapabilseydim seninle evlenirdim Phuong.

— Biliyorum, fakat ablam inanmıyor.

— Karıma yazdım ve boşanmamıza razı olmasını istedim. Şimdiye kadar tecrübe etmemiştim. Talihimizi deneyelim bakalım.

— Ümit çok mu?

— Az.

— Üzülme. Çek.

Dumanı içime çektim, Phuong ikinci çubuğu hazırlamağa başladı.

— Ablan sahiden evde değil mi idi? diye tekrar sordum.

— Söyledim ya. Evde değildi.

Alkol iptilâsı gibi garba mahsus olan bu hakikati öğrenme iptilâsı ile onu sorguya çekmem saçma idi. Pyle ile beraber içtiğim viskiden dolayı afyonun tesiri hafiflemişti.

— Sana yalan söyledim Phuong, dedim. İngiltere'ye dönmek için emir aldım.

Çubuğu bıraktı.

— Ama sen gitmiyeceksin, değil mi?

— Reddedersen, ne ile yaşarız?

— Seninle gelirim. Londra'yı görmek istiyorum.

— Evli olmazsak senin için pek hoş olmaz.

— Belki karın boşanır.

— Belki.

— Her halde seninle beraber geleceğim, dedi.

Karar vermişti, fakat çubuğu tekrar alıp ta afyon yuvarlağını ısıtmağa başlayınca gözlerinde bir sürü fikir belirmediğini görüyordum.

— Londra'da gök tırmalayanlar var mı? diye sordu. Sualinin safiyeti onu bana daha çok sevdirdi. Nezaket, korku ve hattâ menfaat dolayısıyla yalan söyleyebilirdi, fakat hiç bir zaman yalanını saklıyacak kurnazlığa sahip olamıyacaktı.

— Hayır, dedim, onları görmek için Amerika'ya gitmek lâzımdır.

Şişin üzerinden bana baktı ve hatasını anladı.

Sonra afyonu yoğururken şuradan buradan konuşmağa başladı, Londra'da giyeceği elbiselerden, oturacağımız semtten, yeraltı trenlerinden ve tarifini bir romanda okuduğu iki katlı otobüslerden bahsetti; uçakla mı yoksa denizden mi gidecektik?

— Ya Hürriyet Heykeli... dedi.

— Hayır Phuong, o da Amerika'da.

*****

Caodaisteler hiç olmazsa senede bir defa, Saigon'un seksen kilometre şimali garbisinde bulunan Papalık mevkiî Tanyin'de filân Kurtuluş veya Fetih yılını kutlamak veya bir budist, konfusien yahut hıristiyan âyini icrası için büyük bir bayram, yaparlardı.

Ziyaretçilere yaptığım «briefing»lerde tercih ettiğim mevzu Caodaizm idi. Koşenşin'li bir memurun icadı olan Caodaizm üç dinin birleşimidir. Papalık Mevkii Tanyin'dedir. Bir papa ve kadın kardinaller vardır. İsa ve Buda, katedralin tavanından ahaliyi seyredeler, Walt Disney'vari bir hayvan panayırı teknikolor ejderha ve yılanlar...

Yeni gelenler bu tariften daima hoşlanırlardı.

Şu içler acısı vaziyet nasıl anlatılır: eski otomobillerin eksos borularından yapılmış havan topları ile silâhlandırılmış yirmi beş bin kişilik bir hassa ordusu, tehlike anında kendilerini bitaraf ilân eden Fransızların müttefikleri!

Köylüler arasında sükûnetin muhafazasına yardım eden bu merasimlere Papa (Caodaisteler o anda iktidarda ise gelen) hükümet erkânını, (karı ve kızları ile beraber birkaç sefaret kâtibi gönderen) kordiplomatığı, ve kendisini temsilen, büroda vazife gören iki yıldızlı bir generali gönderen Fransız başkomutanını davet ederdi.

Tanyin şosesi boyunca süratle genelkurmay ve kordiplomatik otomobilleri akar giderdi. En tehlikeli kısımlarda Lejyon Etranjer piring tarlalarında mevzi alırdı. Fransız Yüksek Komutanlığı için endişeli bir gün olurdu.

Dümdüz tarlaların üzerinde, beher kilometrede kerpiçten yapılmış bir nöbet kulesi bir taaccüp işareti gibi yükselirdi; beher on kilometrede de, bir lejyoner, Cezayirli veya Senegalli takımın muhafazası altında daha büyük bir kule vardı. New York'a girişte olduğu gibi otomobiller hep aynı süratle ilerlerdi, yine New York'a girişte olduğu gibi öndeki arabayı göz ile takip arkadakini de dikiz aynasında kollarken herkes bir sabırsızlık hissediyor, Tanyin'e bir an evvel varıp şenlikleri seyir ve imkân nisbetinde acele dönmek istiyordu: sokağa çıkma yasağı saat yedide başlıyordu, Fransız bölgesindeki piring tarlalarından çıkıp Hoa Hoa'larınkilerine girilir oradan da Caodaistelerinkine geçilirdi. Caodaisteler ise ekseriya Hoa Hoa'lar ile harp halinde idiler. Değişen yegâne şey nöbet kulelerine çekilen bayraklardı. Çırılçıplak çocuklar, tenasül âletlerine kadar çamurlu sulara batmış mandaların sırtında dolaşıyordu. Mahsulün olduğu yerlerde köylüler hasatla meşguldü. Yanlarından geçen otomobiller başka bir dünyaya aitti.

Sonra bütün köylerde, yabancıların nazarı dikkatini çeken Caodaist

kiliselerdi: kapılarının üst tarafında Allahın kocaman bir gözü ile havai mavi veya toz pembe, alçıdan inşa edilmiş binalar. Bayrakların adedi artıyordu; köylü grupları şosede yürüyorlardı,

Papalık mevkiine yaklaşıyorduk. Uzakta, Tanyin'e hâkim mukaddes dağ yeşil bir mölon şapkaya benziyordu.

Hem Fransızlara, hem Vietminh'lere karşı harp edeceğini ilân eden muhalif genelkurmay başkam General Thé bu dağa çekilmişti. Herkesin gözü önünde zorla bir kardinali kaçırdığı halde Caodaisteler onu yakalamak için hiç bir teşebbüste bulunmuyorlardı; dedikoduya bakılırsa bu işi Papa'nın muvafakatiyle yapmıştı.

Resmi geçitten sonra Papa'nın mümessili ile bir mülâkat yaptım. Kendisinden fazla bir şey beklemiyordum, aldanmamışım. İki taraflı bir siyaset kullanıyordu.

General Thé hakkında fikrini sordum.

— Aklına geleni hemen yapan bir adamdır, dedi.

Ve hemen mevzuu değiştirdi.

Basma kalıp nutkuna başladı, iki sene evvel dinlediğimi unutmuştu; bu bana, yeni gelen yabancılara plâk gibi tekrar ettiğim izahatı hatırlattı: Caodaizm, suni bir birleşimdi... dinlerin en iyisi... misyonerleri Los Angeles'e kadar gitmişlerdi... Büyük Ehramın esrarı...: Beyaz ve uzun bir rahip elbisesi giymişti, ve sigara üzerine sigara içiyordu. Halinden ahlâk düşüklüğü ve kurnazlık gibi bir şey seziliyordu. Söyledikleri ile içimizden alay ettiğimizi pekâlâ biliyordu. Bizim de tavırlarımız onunki kadar sahte idi, fakat onun kadar kurnaz değildik. Bizim riyakârlığımız bize bir menfaat, hattâ güvenilir bir müttefik bile temin etmiyordu, halbuki onlar bu sayede silâh, mühimmat, erzak, hattâ nakit para elde etmişlerdi.

— Teşekkür ederim, efendi hazretleri.

Gitmek için ayağa kalktım. Etrafına sigara küllerini saçarak beni kapıya kadar geçirdi.

— Allah işinizi aziz etsin, dedi müessir bir sesle.

Allahın, hakikati sevdiğini daima hatırlayın.

— Hangi hakikati? diye sordum.

— Caodaiste itikadında bütün hakikatler uzlaşmıştır ve hakikat aşktır.

Parmağında kocaman bir yüzük vardı, elini uzattığı zaman onu öpmemi beklediğine eminim, fakat ben diplomat değilim.

Tepemizdeki güneşin altında Pyle'i, Buick'ini harekete getirmeğe boşuna uğraşırken gördüm. Son iki hafta zarfında Continental'in barında, Catinat caddesindeki yegâne esaslı kütüphanede mütemadiyen ona rastlamıştım.

Başından beri bana zorla kabul ettirdiği dostluğu sanki her zamankinden ziyade bana hissettirmek istiyordu. Mahzun gözleri sessizce Phuong'tan haberler beklerken dudakları, gittikçe artan bir şevkle bana karşı duyduğu, muhabbet ve takdirden bahsediyordu.

Arabanın yanında bir Caodaiste binbaşı duruyor ve acele acele bir şeyler söylüyordu. Ben yaklaşınca sustu. Onu tanıdım: Thé isyan etmeden evvel onun yardımcılarında biri idi.

— Merhaba binbaşım, dedim, general nasıl?

— Hangi general? diye sordu zoraki bir tebessümle.

— Caodaiste itikadı veçhile bütün generaller uzlaşmış sayılmaz mı?

— Motörü bir türlü işletemiyorum, Thomas, dedi Pyle.

— Bir makinist bulayım dedi, binbaşı ve yanımızdan ayrıldı.

— Konuşmanıza mâni oldum.

— Ehemmiyeti yok, dedi Pyle. Bir Buick'in kaça alınabileceğini anlamak istiyordu. İyi muamele görünce bu adamlar insanla dost olmağa hazır. Bana kalırsa Fransızlar bunları idare etmesini bilmiyor.

— Fransızların onlara itimadı yok.

— Bir insana itimat edildiği takdirde o insan itimada şayandır, dedi Pyle ciddî ve ağır bir tonla.

Sanki bir Caodaiste darbı meseli söylüyordu.

Tanyin'in havasını, ciğerlerime iyi gelmiyen fazla ahlâk prensipleri ile yüklü bulmağa başladım.

— Bir şey içmek ister misiniz? diye sordu Pyle.

— Şimdilik bundan başka bir isteğim yok.

— Bir termos dolusu limon suyu getirdim.

Eğildi ve arabasının arkasında bağlı bir sepeti karıştırmağa başladı.

— Cin?

— Maalesef yok. Biliyor musunuz, dedi Pyle ikna etmek istiyen bir tavırla, bu iklimde limon suyu içmeniz sıhhatinize çok iyi gelir. Bunun içinde... bilmem ne vitaminleri dolu imiş.

Bana bir bardak uzattı, içtim.

— Ne de olsa bir mayidir, dedim

— Bir sandviç ister misiniz? Hakikaten çok lezzetli. «Vitam-Sıhhat» isminde yeni bir pat. Annem bana Amerika'dan gönderiyor.

— Hayır, teşekkür ederim, aç değilim.

— Tadı Rus salatasına benziyor, ama biraz daha sert.

— İstemem, emin olun aç değilim.

— Benim yemem sizi rahatsız etmez ya?

— Ne münasebet, rica ederim.

Büyük bir lokma ısırıldı ve çenelerini oynatarak çiğnemeğe başladı. Uzakta, beyaz ve pembe taştan yapılmış Buda ecdadının evinden uzaklaşıyor, uşağı da —başka bir heykel— koşarak onu takip ediyordu. Kadın kardinaller aheste beste evlerine dönüyorlar, Allah'ın gözü de katedralin kapısının üstünden bize nezaret ediyordu.

— Burada yemek verdiklerini biliyor musunuz? dedim.

— Cesaret edemedim. Eh... bu sıcakta ihtiyatı elden bırakmağa gelmez.

— Hiç bir tehlike yok. Vejetariendirler.

— Yemekleri herhalde iyidir.. fakat yediğimi bilmek isterim. (Vitam - Sıhhatinden bir lokma daha ısırıldı.) Bunu tamir edebilecek bir makinist var mıdır dersiniz?

— Eksos borunuzu havan topu haline sokacak kadar mahirdirler. Zannedersen en iyi havan topları Buick'lerden yapılıyor.

Binbaşı döndü ve sert bir hareketle askerî bir selâm, verdikten sonra, kışladan bir makinist gelmesi için haber gönderdiğini söyledi. Pyle ona Vitam-Sıhhat'lı "bir sandviç ikram etti, fakat binbaşı nezaketle reddetti ve: — Yiyecek hakkında, bir sürü talimat var, dedi.

(Mükemmel bir İngilizce konuşuyordu.) Saçma. Fakat ruhanî bir merkezde vaziyetin nasıl olduğunu bilirsiniz.

'Her halde Koma'da da aynıdır.. yahut Canterbury'de, diye ilâve etti bana acele ve hafifçe selâm vererek.

Sonra sustu. İkisi de sustu. Yanlarından uzaklaşmamı arzu ettiklerine dair içimde kat'î bir kanaat belirdi.

Pyle'e takılmak isteğimi yenemedim: ne de olsa âcizlerin silâhıdır ve ben âcizdim. Genç, değildim, ciddî değildim, dürüst değildim, istikbalim yoktu.

— Bir sandviç yiyeyim bari? dedim.

— Tabiî, dedi Pyle, hemen.

Arkadaki sepete dalmadan bir an tereddüt etti.

— Hayır, hayır, dedim, şaka söyledim. Sizleri yalnız bırakmamı istiyorsunuz,

— Hayır ne münasebet, dedi Pyle. Şimdiye kadar rastladığım yalancıların en acemisi idi, görünüşe göre de yalana hiç yer vermemişti. Binbaşya izah etti: Thomas'dan iyi dostum yoktur.

— Mister Fowler'i tanırım, dedi binbaşı.

— Gitmeden önce sizi görürüm, Pyle, dedim ve muhakkak biraz serinlik bulacağım katedrale doğru yürüdüm.

Sırtında akademi âzası elbisesi, şapkasının etrafında bir hale aziz Victor Hugo parmağı ile bir tabletin üzerine asil bir hissi tesbitle meşgul Sun Yat Sen'i gösteriyor; içeri girdim. Etrafında alçıdan bir kobra kangal olmuş papaya ait tahttan başka oturacak bir yer yoktu; mermer zemin su gibi ziyayı aksettirerek parlıyordu.

Aslan başlı ejderler kürsüye tırmanıyor gibi idi.

Tavanda İsa, kanlı kalbini gösteriyor, Buda bağdaş kurmuş, daima bağdaş kurduğu gibi, Konfüçyüs'ün seyrek sakalı da kuraklık zamanındaki bir şellâle gibi sarkıyordu.

Bütün bunlar bir komediden ibaretti. Aklıma karım geldi. Düşüncelerim onunla başlamış, onunla bitecekti.

Mektubum eline bir haftadan beri geçmiş olacaktı ve beklediğim telgraf gelmemişti. Derler ki jürinin müzakeresi uzun sürerse maznun için ümit vardır? Eğer hafta içinde cevap almazsam ümitlenmeğe başlayabilir mi idim? Etrafımda asker ve diplomat arabalarının homurdanarak hareket ettiklerini duyuyordum: bayram bitmişti, gelecek seneye kadar.. Saigon'a avdet başlıyordu, sokağa çıkma yasağı onları telâşlandırıyor. Pyle'i aramağa koyuldum.

Binbaşı ile beraber bir gölgeye sığınmış ayakta duruyordu, arabası ile meşgul olan kimse yoktu. Konuşmaları bitmişe benziyordu, susuyorlardı, karşılıklı nezaketleri dolayısıyla bu sükût onları üzüyordu. Yanlarına gittim.

— Ben gidiyorum, dedim. Sokağa çıkma yasağının başlangıcından evvel siz de dönmüş olmalısınız.

— Makinist gelmedi.

— Nerede ise gelir, dedi binbaşı, merasim alayında idi.

— Geceyi burada geçirebilirsiniz, dedim; bir gece âyini yapıyorlar, gayet enteresan, üç saat sürüyor.

— Dönmem lâzım.

— Şimdi hareket ederseniz ancak varabilirsiniz.

Ve istemiyerek ilâve ettim:

— İsterseniz benimle beraber gelin, binbaşı arabanızı yarın Saigon'a gönderir.

— Caodaiste arazide iken dışarı çıkma –yasağına aldırmayın, dedi binbaşı kendine güvenir bir tavırla»

Fakat daha sonra... Arabanızı yana. muhakkak gönderirim.

— Eksos borusuna dokunulmadan, dedim.

Bana şen, süratli, anlayışlı bir tebessümle cevap verdi: muhtasar askerî bir tebessüm.

Hareket ettiğimiz zaunaiî araba kafilesi hayli uzaklaşmıştı. Onlara yetişmek için sürati arttırdım, fakat Caodaiste bölgesinden Hoa Hoa bölgesine geçerken önümüzde bir toz bulutu dahi görünmüyordu. Dümdüz ve bomboş şose göz alabildiğine uzanıyordu...

İnsanın aklına bir pusu getiren arazi şekli yoktu, fakat şosedan birkaç metre ötede boğazlarına kadar suya girmiş insanlar tarlalarda saklanabilirler.

Pyle sesini ayarlamak için öksürdü, mahrem konuşma başlayacağına işaretledi.

— Phuong iyidir her halde... dedi.

— Onu hiç hasta görmedim.

Bir nöbet kulesini geçer geçmez öteki karşımıza çıkıyordu.

— Dün ablasını gördüm, alış veriş ediyordu.

— Muhakkak sizi eve davet etmiştir.

— Evet, davet etti.

— Kolay kolay emelinden vaz geçmez.

— Hangi, emeli?

— Phuong'u sizinle evlendirmek.

— Sizin gideceğinizi söyledi.

— Öyle bir lâf dolaşıyor ortada.

— Bana doğrusunu söylemeniz lâzım, Thomas.

- Neden?
- Naklimi talep ettim. Sizens ve bensiz yalnız kalmasını istemiyorum.
- Müddetinizi doldurmak istediğinizi söylemişsiniz.
- Tahammül edemiyeceğimi anladım.
- Ne zaman gidiyorsunuz?
- Kat'î bilmiyorum. Altı ay zarfında bir şeyler uyduracaklarını söylediler.
- Altı ay tahammül edebilecek misiniz?
- Çaresiz.
- Ne mazeret gösterdiniz?
- Ataşe ekonomikle görüştüm, tanırırsınız: Joe...

Ona vaziyeti anlattım.

— Her halde metresimi alıp götürmenize müsaade etmediğim için beni kabahatli buluyor?

— Hayır, bilâkis sizin tarafınızı tuttu.

Motörüm tıksırıyor ve duraklamalar yapıyordu! bu tıksırıklar her halde birkaç dakikadan beri devam ediyordu, çünkü Pyle'in söylediklerini düşündüğümde şimdi farkına varıyordum.

— İşimiz tamam, dedim.

— Benzin mi?

— Lüzumundan fazla vardı. Saygon'dan hareketten evvel adamakıllı doldurtmuşum. Tanyin'de hergeleler sifonla boşaltmışlar. Bakmalı idim. Kendi bölgelerinden çıkacak kadar bırakmışlar.

— Ne yapacağız?

— İlerideki nöbet kulesine kadar gidebiliriz.

Belki orada vardır.

Fakat şanssızlık yakamızı bırakmadı. Kuleye yirmi beş metre kala araba durdu. Geri kalan yolu yaya yürüdük ve nöbetçilere Fransızca, dost olduğumuzu ve yukarı çıkacağımızı bağırdım. Vietnamlı bir nöbetçinin bana ateş etmesini arzu etmiyordum. Cevap yok. Kimse görünmedi.

— Tabancanız var mı? diye sordum Pyle'e.

— Hiç taşımam.

— Ben de.

Güneş batıyor ve pirincinki gibi yeşil ve altın rengi son ışıkları damla

damla bu düzlük dünyasının kenarından akıp gidiyordu. Donuk kül rengi semanın üzerinde nöbet kulesi bir estamp gibi simsiyah tecessüm ediyordu. Aşağı yukarı dışarı çıkma yasağı zamanı başlamıştı. Bir daha bağırdım, kimse cevap vermedi.

Son büyük kuleden sonra kaç tane nöbet kulesi geçtik acaba?

— Farkında değilim.

— Ben de.

İlk varacağımız büyük kule takriben altı kilometre mesafede idi —bir saatlik yürüyüş. Bir daha bağırdım ve cevap olarak sükûtle karşılaştım.

— Kimse yok galiba, dedim. Çıkıp bakacağım.

Turuncuya dönen soluk kırmızı bantlı sarı bayrak, Hoa Hoa'ların arazisinden çıkıp Vietnam ordusunun arazisine girdiğimizi gösteriyordu.

— Burada beklesek, belki bir araba geçer, dedi Pyle.

— Belki ama ya ötekiler daha evvel gelirse?

— Dönüp farları yaksam? İşaret yerine geçer.

— Sakın ha! Olmaz.

Hava o kadar kararmıştı ki merdiveni ararken sendeledim. Ayağımın altında bir şey çatırdadı ve bu gürültünün yayılıp hangi kulaklara vardığını kendi kendime sordum. Pyle silüetini kaybetmiş, yolun kenarında flu bir leke gibi kalmıştı. Gece burada birden bastırıyordu.

— Ben çağırınca kadar yerinizde Kalın, dedim.

Nöbetçi acaba merdiveni yukarı mı çekti, diye düşündüm, fakat hayır, işte merdiven burada idi; tabî bir düşman ona tırmanıp yukarı çıkabilirdi, fakat yukarıdakilerin de yegâne kaçma vasıtası idi. Yukarı çıkmağa başladım.

Birçok defa okumuşumdur: büyük korku anlarında insanlar Allahı, ailelerini, bir kadını düşünürlermiş.

Soğukkanlılıklarına hayranım doğrusu. Ben bir şey düşünmüyordum, tepemdeki kapağı bile. Bu birkaç saniye zarfında yaşamadım sanki. Korkunun tecessüm etmiş timsali idim. Merdivenin tepesinde başımı şiddetle çarptım, çünkü korku basamaklara bakmağa, duymağa ve görmeğe muktedir değildir. Nihayet başım toprak zemini geçti ve kimse bana ateş etmedi: korku vücudumdan sıyrıldı ve uçtu gitti.

Zeminde bir yağ kandili yanıyordu ve duvara dayanmış iki kişi bana bakıyordu. Bir tanesi elinde bir Sten tutuyordu, öteki de bir tüfek; onlar da benim geçirdiğim korku kadar korkuyorlardı. İki mektep çocuğuna

benziyorlardı, fakat Vietnamlılarda yaş da gece gibidir, birden çöker, çocuk dersiniz sonra bakarsınız birden ihtiyar oluvermişler. Tenimin rengi ile gözlerimin biçiminin pasaport yerine geçtiğine memnundum, Bana ateş etmiyeceklerdi, hattâ korkudan bile.

Onlara emniyet vermek için konuşarak tamamıyla yukarı çıktım ve zemine ayak bastım. Arabamın dışarıda olduğunu, benzinimin bittiğini izah ettim. Belki onlarda biraz vardır, satın alabilirdim. Fakat nerede?

Etrafıma bakınca böyle bir ihtimalin mevcut olmadığını anladım. Bu küçük yuvarlak odada Sten için bir sandık fişek, tahta bir kerevet ve bir çiviye asılı iki çantadan başka bir şey yoktu. İçlerinde pirinç artıkları kalmış iki tasla çubuklar yemeklerini fazla iştahla yemediklerini gösteriyordu.

— İlerimizdeki büyük kuleye varıncaya kadar ne lâzımsa o kadar, diye ilâve ettim. Duvarın dibine çömelmiş olanı —tüfeği tutan— yok mânasına başını salladı.

— Veremezseniz, geceyi burada geçirmek zorunda kalacağız.

— Yasaktır.

— Kim yasak etti?

— Siz sivilsiniz.

— Kimse beni, boğazımı kessinler diye geceyi dışarıda yolun üzerinde geçirmeme zorlayamaz.

— Fransız mısınız?

Bir tanesi konuşuyordu, öteki, başı yana dönük kımıldamadan duvardaki ufak mazgala bakıyordu. Semanın ancak bir kartpostal kadar yerini görebilirdi. Kulak kabartıyor gibi bir hali vardı, ben de dinlemeğe "başladım. Sükût bir takım seslerle bozuldu: ne olduğu ifade edilemeyecek gürültüler, çatırdı, gıcırta, hışırtı, öksürüğe benzer bir ses, sonra bir mırıltı. Bu esnada Pyle'in sesini duydum: merdivenin dibine gelmiş olacaktı.

— Ne oluyor, Thomas?

— Yukarı çıkın, diye bağırdım.

Pyle merdiveni tırmanmağa başladı, sesi çıkmıyan asker silâhını öbür eline aldı; konuştuklarımızdan bir kelime anlamadığım zannediyorum, sadece irkilir gibi bir hareket yapmıştı. Korkudan felce uğradığını fark ettim. Bir başçavuş gibi sert bir emir verdim: «Silâhını yere bırak» ve anlıyacağını tahmin ettiğim Fransızca birkaç galiz küfür ilâve ettim. Hemen itaat etti. Pyle odaya girdi.

— Sabaha kadar bu kulede kalabileceğiz, dedim.

— Mükemmel, dedi Pyle sonra biraz tereddütle ilâve etti: «Bu iki maymundan birinin aşağıda nöbet tutması icabetmez mi?»

— Hedef teşkil etmektense burada kalmağı tercih ediyorlar. Şu limon suyundan daha kuvvetli bir şey getirmediğimize esef ediyorum.

— Bir daha sefere unutmam, dedi Pyle.

— Önümüzde uzun bir gece var.

Pyle yanımda olduğundan beri kulağıma hiçbir gürültü gelmiyordu. İki askerin de sinirleri biraz gevşemişti.

— Viet'ler taarruz ederse bunlar ne yapacak? diye sordu Pyle.

— Bir el ateş edip kaçacaklar. Her sabah Extrême - Orienta'da okursunuz: «Dün gece, Saigon'un cenubu garbisinde bir karakol Vietminh tarafından muvakkaten işgal edilmiştir.»

— Hiç te hoşla gidecek bir vaziyet değil.

— Saigon ile bizim aramızda bunun gibi kırk tane kule var. Düşman işgalinin komşu kulelerin birinin başına gelmesi için duadan başka çaremiz yok.

— Sandviçlerimin sarf yerini bulduk demektir, dedi Pyle. Bunlardan birinin nöbet tutması lâzım diye düşünüyorum hâlâ.

— Bir kurşun yemekten korkuyorlar.

Bizim de yere oturduğumuzu gören Vietnamlılar biraz katılıklarını kaybettiler. Onlara karşı bir sempati duyuyordum: Viet'lerin piring tarlalarının arasından şoseye kadar gelmesini böyle her gece beklemek pek de kolay olmasa gerekti.

— Demokrasi için dövüştüklerini biliyorlar mı dersiniz? diye sordum Pyle'e. Onlara izah edebilmek için York Harding'i getirmeli idik.

— Hep York'la alay edersiniz.

— Dünyada mevcut olmayan şeyleri yazanların hepsi ile alay ediyorum. Fikirden ibaret şeyler bunlar, boşuna vakit kaybediyorlar.

— Onun için bunlar mevcut. Siz bir şeye inanmaz mısınız? Meselâ Allah'a?

— Bir Allaha inanmağa hiç bir mecburiyetim yok, ya siz?

— Ben inanırım, tek Allaha.

— İnsanlar kaç yüz milyon ilâha inanıyor acaba?

Bir katolik bile, mesut olduğuna, aç olduğuna veya korku duyduğuna göre başka bir Allaha inanır.

— Belki de, eğer mevcutsa, Allah o kadar büyük ki herkese başka türlü görünüyor.

— Bangkok'taki büyük Buda gibi, dedim. Bir bakışta hepsini birden görmeğe imkân yok. Hiç olmazsa o rahat duruyor.

— Kendinizi böyle hiç bir şeye inanmaz gibi gösteriyorsunuz ama muhakkak bir şeye inandığınıza eminim, dedi Pyle. Hiç kimse, ne olursa olsun, bir şeye inanmadan yaşayamaz.

— Ben Berkley'vari bir idealist değilim. Sırtımın bu duvara dayandığına inanıyorum. Burada bir Sten tabancası mevcut olduğuna inanıyorum.

— Ben bunu demek istemedim.

— Hattâ telgraflarıma yazdıklarına dahi inanıyorum, muhabirlerin birçoğu bunu iddia edemez.

— Sigara?

— İçmem... yalnız afyon çekerim Nöbetçilere ikram edin. Aramızın iyi olması şart.

Pyle ayağa kalktı, onlara sigara verdi, yaktı ve döndü.

— Sigaranın da tuz gibi sembolik bir mâna taşımadığına esef ediyorum.

— Onlara emniyetiniz yok mu?

— Hiç bir Fransız subayı, dedim, korkudan deliye dönmüş iki nöbetçi ile böyle bir kulede geceyi geçirmek istemez. Subaylarını düşmana teslim eden devriyeler görülmüştür. Viet'lerin bazooka yerine megafon kullanmakla daha çok muvaffakiyet gösterdikleri malûm.

Hakları da yok değil. Onların da bir şeye inandıkları yok. Siz ve sizin gibiler, kat'iyen harbe taraftar olmıyan insanların yardımı ile harp etmeğe çalışıyorsunuz.

— Komünizmi istemiyorlar.

— Kendilerine kifayet edecek kadar piring istiyorlar, dedim. Kurşun yemek istemiyorlar. Günlerinin mümkün mertebe geçmiş günlerine benzemesini istiyorlar.

Beyaz derili insanların kendilerine kendi isteklerini öğretmesini istemiyorlar.

— Eğer Hindiçini elden giderse...

— Plâk malûm: Siam elden gider, Malezya elden gider, Endonezya elden gider. Elden gider ne demek? Sizinle iddiaya girerim: belki beş yüz sene sonra

New York ile Londra'nın yerlerinde yeller esecek, fakat burada bu tarlalarda insanlar komik şapkalar ile pirinç ekmeğe devam edecekler, sepetlerini sıriklara takıp mahsullerini pazara götürecekler. Çocuklar mandaların sırtında dolaşacaklar. Mandaları severim, onlar bizim kokumuzu sevmez, Avrupalı kokusunu. Şunu da unutmayın ki manda bakımından siz de bir Avrupalısınız.

— Onlara söylenene inanmak zorunda kalacaklar.

Serbestçe düşünmek hürriyetine sahip olmayacaklar.

— Düşünce lüks bir şeydir. Zannediyor musunuz ki köylü akşam üstü kerpiçten kulübesine döndüğü zaman oturup Allahı ve Demokrasiyi düşünecektir?

— Bu memlekette sanki sırf köylü varmış gibi konuşuyorsunuz. Ya tahsil, terbiye görmüş olanlar? Onlar da mesut olacak mı?

— Hayır, dedim. Onları kendi fikirlerimize göre yetiştirdik. Onlara tehlikeli oyunlar öğrettik, işte onun için değil midir ki burada boğazlanmayı bekliyoruz?

Boğazlanmayı da hak ettik hani. Dostumuz York'un burada bizimle olmamasına esef ediyorum. Vaziyet hoşuna gider mi idi diye düşünüyorum.

— York Harding gayet cesur bir adamdır. Meselâ Kore'de...

— Asker değildi, değil mi? Dönüş bileti cebinde idi. İnsanın cebinde dönüş bileti olunca cesaret, bir fikir ekzersizi oluyor. Bir rahibin herkesin içinde kendini kırbaçlattırması gibi. Bu zavallı adamlar bir uçağa atlayıp memleketlerine dönemezler. Hey, dedim, isminiz ne? Sanki isimlerini öğrenirsek daha bir yakınlık olacaktı. Cevap vermediler: yalnız bize tehditkâr bir tavırla, bitmek üzere olan sigaralarının üzerinden baktılar.

— Bizi Fransız zannediyorlar, dedim.

— Tamam, dedi Pyle. York'a kızacağınıza Fransızlar'a ve onların sömürgeciliklerine kızmaksınız.

— Fikir ve kelime oyunlarına paydos. Hakikatleri görmek lâzım. Bir kauçuk ağacı yetiştiricisi işçisini döver, aleyhindeyim bunun. Bu işi yapmak için Sömürgeler Vekilinden emir almış değildir. Fransa'da olsa herhalde karışım döver. Bir rahip gördüm, o kadar fakirdi ki ayağındaki pantolondan başka giyecek pantolonu yoktu. Bu adamcağız bir kolera salgınında yemek olarak sırf pirinç ve tuzlu balık yemek suretiyle günde onbeş saat çalışırdı. Kulübeden kulübeye koşar eski bir fincanda veya tahta bir çanakta dinî merasimi yapardı.

Ben Allaha inanmıyorum, fakat bu rahibi takdir ediyorum.

Buna daneden sömürgecilik demiyorsunuz?

— Bu da sömürgeciliktir. York der ki: kötü bir sistemi düzeltmeyi güçleştiren ekseriya iyi idarecilerdir.

— Her ne hal ise, Fransızlar her gün ölüp gidiyor, bu bir fikir meselesi değil. Sisin ve tizim politikacıların yaptığı gibi bu. adamları yarı yalanlarla oyalamıyorlar.

Ben Hindistan'da bulundum Pyle, ve liberallerin yaptığı fenalığı bilirim. Liberalizm diğer bütün partileri zehirlemiştir, bizim artık liberal partimiz yoktur. Ya liberal muhafazakâr ya da liberal sosyalistiz, hepimizin vicdanı rahat. Sömürdüğü şey için dövüşen ve onunla beraber ölen bir sömürücü olmağı tercih ederim. Bakın Birmanya'da ne oldu? Memleketi istilâya gittik; yerli kabileler bize yardım etti; galip geldik; fakat siz Amerikalılar gibi biz de o zamanlar sömürgeciliği kabul etmiyorduk.

Kral ile sulh yaptık ve eyaletini kendisine iade ettik. Tabiî müttefiklerimizi terkettik, ne oldu biliyor musunuz? Kral onların kimisini çarmıha gerdi, kimisini de ikiye biçti. Onların kabahati yoktu. Bizim, orada kalacağımızı zannetmişlerdi. Fakat biz liberaldik ve vicdanımızın azap duymamasını istiyorduk.

— Çok eski bir hikâye bu.

— Burada da aynı şeyi yapacağız. Onlara cesaret vereceğiz, sonra onları birkaç makine ve oyuncak fabrikaları ile bırakıp gideceğiz.

— Oyuncak mı?

— Sizin plâstik.

— Ha evet, anlıyorum.

— Neden politikadan bahsettiğimi bilmiyorum.

Benî alâkadar etmiyor. Ben muhabirim. Ben. taraf tutmam.

— Hakikaten tutmazsınız? diye sordu Pyle.

— Bu menhus geceyi geçirmek için konuşuyorum, hepsi o kadar. Galip kim olursa olsun röportaj yapmağa devam edeceğim.

— Eğer ötekiler galip gelirse röportajlarınız yalan olacak.

— Umumiyetle işin içinden çıkmanın bir usulü vardır. Aslına bakarsanız sizin gazetelerinizde de hakikate pek kıymet verildiğini görmedim.

Bizim oturup gevezelik etmemiz iki askeri cesaretlendirdi galiba. Seslerimiz kalabalıkmışız hissini verir de Viet'lerin yaklaşmasına mâni olur diye düşünmüş olsalar gerek. Taslarını aldılar ve çubuklarla dibini kazıyarak yemeğe koyuldular, bir taraftan da taslarının üzerinden Pyle ile beni gözden

kaybetmiyorlardı.

— Yani biz kaybettik mi demek istiyorsunuz?

— Mesele bunda değil, diye cevap verdim. Sizin kazanmanızı ben şahsen arzu etmiyorum. Buradaki bu iki zavallının mesut olmasını istiyorum... o kadar. Geceyi karanlıklar içinde korkudan titriyerek geçirmeğe mecbur olmamalarını istiyorum.

— Hürriyet için dövüşmek lâzım.

— Burada bir tek Amerikalının dövüştüğünü görmedim. Hürriyete gelince ne demek olduğunu bilmiyorum.

Sorun onlara. Odanın bir ucundan öbür ucuna iki askere bağırdım: «Hürriyet... nedir, hürriyet?»

Pirinçlerini emer gibi sesler çıkararak yiyorlardı.

Bize sabit nazarlarla baktılar.

— Herkesin bir kalıptan çıktığını mı istiyorsunuz? diye sordu Pyle. Siz münakaşa etmek zevki için münakaşa ediyorsunuz.. Siz bir fikir adamısınız. Siz ferdin ehemmiyetine benim kadar... yahut York kadar inanıyorsunuz.

— Neden onu yeni keşfettik sanki? diye sordum.

Kırk sene evvel kimse bu tarzda konuşmuyordu.

— O zamanlar onu tehdit eden yoktu.

— Bizimki tehdit altında değildi, evet ama fert olarak pirinç tarlasında çalışan adam kimin umurunda idi... şimdi de kimin umurunda? Onu insan olarak sayan yegâne insan bölgesinin mebusudur. Gider sazdan kulübesinde oturur, ismini sorar, şikâyetlerini sorar; günün bir saatini ona... her hangi bir şeyi öğretmek için hasreder; ona insan muamelesi yapar, bir kıymeti olan bir fert muamelesi. Şarkta, bir papağan gibi ferdî ruhun tehdit altında olduğunu tekrar edip durmayın. Yanlış yol tutmuş olursunuz. Ferdi müdafaa eden onlardır, bizim müdafaa ettiğimiz sadece basit askerdir, sicil 23987, dünya stratejisinin bir ünitesi.

— Söylediklerinizin yarısına kendiniz de inanmıyorsunuz, dedi Pyle.

— Dörtte üçünü diyelim. Ben çoktan beri buradayım. Taraf tutmamış olmam bir şanstır, çünkü aksi takdirde bir şeyler yapmağa sürüklenebilirdim burada. Ben İke'li sevmiyorum. Bu iki adamı seviyorum. Bu memleket onların memleketi. Saat kaç? Benimki durmuş.

— Sekiz buçuğu biraz geçiyor.

— On saat sonra gidebiliriz.

- Çok soğuk olacak, dedi Pyle ürpererek. Hiç zannetmezdim.
- Etrafımız bütün su. Arabada bir battaniye var. Yetiştir.
- Tehlikeli değil mi?
- Viet'ler için daha erken.
- Bırakın ben gideyim.
- Karanlığa sizden fazla alışığım.

Ben ayağa kalkınca iki asker yemeklerini bıraktılar.

Haber verdim: «Hemen döneceğim.» Bacaklarımı delikten aşağı sallandırdım, ayaklarım merdiveni buldu, aşağı indim. Gariptir, insan konuşunca içine emniyet geliyor. Bende korkudan eser kalmamıştı; odayı bir an için terketmişim de hemen dönüp münakaşaya devam edeceğim gibi bir his vardı içimde; nöbet kulesi sanki Catinat caddesinde, Majestic'in barı yahut Gordon Spare'a bakan bir oda idi.

Kulenin dibinde gözlerimi karanlığa alıştırmak için biraz bekledim. Yıldızlar parılıyordu, fakat ay meydanda yoktu. Pyle gibi ben de ürperdim. Mamafih gece sıcaktı, fakat sağda ve solda bulunan ince su tabakası sıcaklığın üzerine sanki buzlu bir örtü örtüyordu.

Arabaya doğru yürümeğe başladım ve bir an için onun orada olmadığı hissine kapıldım. Kuleden otuz metre mesafede benzinsizlikten stop ettiğini bildiğim halde itimadım sarsıldı. Omuzlarım çökük olarak yürümekten kendimi alamadım: böyle durunca daha az yer kaplıyordum sanki.

Battaniyeyi almak için bagaj yerini açmam icap etti, bu sessizliğin içinde tıkırtı ve gıcırtı beni ürküttü.

Bir sürü insan dolu olduğuna emin olduğum bu karanlığın içinde gürültüye sebep olmam hiç te arzu edilir bir şey değildi. Battaniyeyi omuzuma aldım ve bagaj yerinin kapağını açtığımdan çok dala sessizce kapadım.

Tam kilit çat diye kapandığı esnada Saigon tarafında gökyüzü birden aydınlandı ve arkasından bir infilâk bütün şoseyi titretti. Bir Sten iki defa ateş etti ve daha infilâkin uğultusu bitmeden sustu. «Biri yandı» diye düşündüm ve ta uzaklarda acıdan, korkudan yahut zaferden dolayı bağırmalar duydum. Bilmem neden, daima taarruzun arkamızdan geleceğini düşünmüştüm. Viet'lerin bizimle Saigon arasında bulunduğunu görünce sanki aldatılmış gibi bir his geldi içime. Tehlikeyi arkamızda bırakacağımıza ona doğru gidiyormuşuz sanki.

Yürüyordum çünkü koşarsam daha çok gürültü edecektim, fakat bütün

benliğim koşmak istiyordu.

Merdivenin dibinde Pyle'e bağırdım: «Benim, Fowler.» (Bu anda bile onunla konuşurken vaftiz ismimi kullanmağa gönlüm razı olmamıştı.) Kulenin içinde manzara değişmişti. Pirinç tasları yine yerde idi, askerin bir tanesi duvara dayanmış, tüfeği kalçasında Pyle'e bakıyordu; Pyle, öbür duvarın biraz ötesinde diz çökmüş, kendisi ile diğer askerin arasında yerde duran Sten'e gözlerini dikmiş duruyordu. Pyle'in sanki silâha doğru sürünerek gittiği ve hareketinin durdurulduğu gibi bir hali vardı. İkinci askerin kolu da aynı silâha doğru uzanmıştı: dövüş filân olmamıştı, hani kımıldadığınız görülünce eski yerinize dönmeniz ieabeden bir çocuk oyunu vardır, ona benziyordu.

— Ne oluyor? dedim.

İki nöbetçi bakıştılar. Pyle sıçradı ve silâhı kendi tarafına çekti.

— Oyun mu oynuyorsunuz? diye sordum.

— Silâhlı olması hoşuma gitmiyor... ötekiler gelirse...

— Hiç Sten kullandınız mı?

— Hayır.

— Mükemmel! Ben de kullanmadım. Doludur her halde. Biz tekrar doldurmayacağız.

Nöbetçiler silâhın ellerinden gidişini sükûnetle karşılamışlardı. Tüfeklisi, tüfeğini indirdi ve kucağına yatırdı, öteki duvarın dibine çöktü ve gözlerini yumdu, çocuklar gibi karanlıkta kimse onu görmüyor zannediyordu. Beiki de mesuliyetten kurtulduğuna memnundu.

Uzakta, istikametini tayin edemedim, mitralyöz yine ateş etti... üç defa, sonra yine sükût. İkinci asker göz kapaklarını büzerek gözlerini sımsıkı yumdu.

— Kullanmasını bilmediğimizin farkında değiller, dedi Pyle.

— Bizim tarafımızdan olmaları menfaatleri icabıdır.

— Tarafsız olduğunuzu zannediyordum.

— Taşı gediğine koydunuz, dedim. Bunu Viet'lerin bilmesini isterdim.

— Acaba tarlalarda daha emniyette olamaz mıyız?

— Rutubet fecidir.

— Sizi endişeli görmüyorum.

— Korkudan ödüm kopuyor, fakat vaziyet daha fena da olabilir. Umumiyetle bir gecede üçten fazla karakola taarruz etmiyorlar. Şansımız artıyor demektir.

— Ne oluyor?

Şoseden gelen ağır bir vasıtanın gürültüsü idi, Saigon'a doğru gidiyordu. Gidip mazgaldan baktım, tam o sırada bir tank geçti.

— Devriye, dedim.

Kulesindeki top kâh bir tarafa kâh .öbür tarafa dönüyordu.

Onları çağırarak aklımdan geçti ama ne olacaktı sanki? Tanklarında işe yaramaz iki sivil için yerleri yoktu. Onlar geçerken yer biraz sarsılıyordu; gittiler.

Saatime baktım: 8,51 ve bekledim. Ortalık aydınlanınca güçlükle rakamları okuyor ve patlama sesini duyuncaya kadar dakikaları sayıyordum, yıldırım düştüğü zaman mesafeyi tayin için yaptığımız gibi. Topun patlaması duyuluncaya kadar dört dakika geçti. Bir ara bir bazookanın ona cevap verdiğini işttim sonra yine sessizlik.

— Geri döndükleri zaman, dedi Pyle, bizi karargâha götürmelerini söyleyelim.

Bir infilâk döşemeyi sarstı.

— Eğer dönerlerse, dedim. Bu bir mayın patlamasına benziyor.

Bir daha saatime baktığım zaman 9.15i biraz geçiyordu ve tank hâlâ dönmemişti. Silâh sesleri de kesilmişti.

Pyle'in yanına oturdum ve bacaklarımı gerdim.

— Uyumağa gayret etmeliyiz, dedim. Başka yapacak bir şey yok.

— Bu nöbetçilerle kendimi rahat hissetmiyorum, dedi Pyle.

— Viet'ler gelmedikçe onlardan korkacak bir şey yok. Daha emin olmak için Steni bacağınızın altına koyun.

Gözlerimi kapadım ve başka yerde olduğumu tahayyüle çalıştım... gençlik zamanlarımda Hitler iktidara geçmeden Almanya'da kullanılan dördüncü mevki kompartımanların birinde sırtım kazık gibi oturmuş, gecemi hüzensüz geçirdiğim ve uyamak gördüğüm rüyaların korku ile değil ümitle dolu olduğu seneler nerede idi?... Phuong'un gece çubuklarımı hazırlamağa başladığı zamandı şimdi. Benim için bir mektup gelmiş mi idi acaba? Gelmemiş olmasım temenni ediyordum, çünkü mektubun ne ihtiva edeceğim biliyordum ve gelmedikçe imkânsız olanları da tahayyül edebilirdim.

— Uyuyor musunuz? diye sordu Pyle.

— Hayır.

— Merdiveni yukarı çeksek mi acaba?

— Niçin bıraktıklarım şimdi anlamağa başlıyorum: yegâne kaçış vasıtası da ondan.

— Şu tankın geri gelmesini öyle istiyorum ki...

— Gelmiyecek.

Saatime mümkün mertebe uzun aralıklarla bakmağa gayret ediyordum. Fakat bu aralıklar zannettiğim kadar uzun olmıyordu. 9.40, 10.5, 10.12, 10.32,

10.41.

— Uyanık mısınız? diye sordum Pyle'e.

— Evet.

— Ne düşünüyorsunuz?

Tereddüt etti.

— Phuong'u, dedi.

— Daha başka?

— Bu saatte ne yapıyor, diye düşündüm sadece.

— Ben size söyleyeyim. Geceyi Tanyin'de geçirdiğime hükmedecek: bu ilk defa vaki olmuyor. Yatağa uzanmış yanibaşma da sivrisineklerin gelmesine mâni olmak için günlük yakmış eski bir Paris - Match'm resimlerine bakıyordu. Bütün Fransızlar gibi kraliyet ailesine meftundur.

Pyle düşünceli bir tavırla konuştu:

— İnsanın sevdiğinin ne yaptığım tamamı tamamına bilmesi ne fevkalâde şey...

Karanlıkta onun köpek gibi munis gözlerini görür gibi oluyordum. Ona vaftiz ederlerken Alden ismini takacaklarına Azor ismini takmalı imişler.

— Aslında böyle olduğunu «bilmiyorum». Fakat her halde böyledir. Yapacak bir şey olmayınca kıskançlık göstermekte mâna yoktur. Şekspirin (Kış Masalları)nda dediği gibi «Karnın etrafında barikat yoktur.»

— Bazen, konuşma tarzınızdan nefret ediyorum, Thomas. Büiyor musunuz, Phuong gözümün önüne nasıl geliyor: bir çiçek gibi terütaze...

— Zavallı çiçek, dedim. Fena otlar arasında boğulmuş.

— Onu nerede tamdınız?

— Grand Monde'da dansederdi.

— Dansederdi ha! diye haykırdı, sanki bu tikir onun içini parçalıyordu.

— Gayet namuslu bir iştir, dedim. Üzölmeyin

— Ne kadar çok şey biliyorsunuz, Thomas, müthiş bir şey bu!

— Senelerimin adedi de müthiştir, siz de benim yaşıma geldiğiniz zaman...

— Bir kızla münasebette bulunmadım, yani işi sonuna kadar götürmedim. Hakikî şahsî bir tecrübe dediğiniz şeyi bilmiyorum. Şimdiye kadar bunu kimseye söylemedim.

— Daha gençsiniz. Utanacak bir şey yok.

— Siz bir sürü kadın elde etmişsinizdir, değil mi Fowler?

— «Bir sürü» den ne kastediyorsunuz? Benim için ehemmiyeti hâiz olan ancak dört kadın — fazla değil— vardır. Geri kalan kırk küsura gelince... insan neden bu işi yaptığını soruyor kendi kendine. Sıhhî sebep veya sosyal mecburiyet diyeceksiniz, ikisi de birbirinden yanlış.

— Hakikaten yanlış olduğuna inamıyor musunuz?

— O gecelerimi geri almak isterdim. Tabiî hesapta gurur da var. Kadınların bize kendilerini beğendirmeye uğraştıklarıım gördüğümüz zaman iftihar etmekten geri kalamıyoruz.

— Bu cihetten bende bir sapıklık olmadığına emin misiniz, Thomas, söyleyin bana?

— Hayır, Pyle. Yok.

— Yani bu, arzu etmiyorum demek değil, Thomas.

Ben de herkes gibiyim... anormal değilim.

— Hiç birimiz iddia ettiğimiz kadar arzu duymıyoruz, büyük bir doz telkin katıyoruz buna. Artık şimdi, Phuong hariç, bir tek kadına karşı dahi arzu duymıyorum.

İnsan zamanla bunu da öğreniyor. Eğer Phuong mevcut olmasa bütün bir seneyi hiç bir gece rahatsızlık duymadan geçiririm.

— Ama mevcut, dedi Pyle ancak işidebildiğim bir sesle.

— Evvelâ anlar gibi her çiçekten bal alınır ve nihayet büyük babalar gibi bir kadına sadık kalarak iş bitirilir.

— Bu türlü başlamalarda insan biraz saf gibi görünmez mi?

— Hayır.

— Kinsey'in raporunda bundan bahis yok.

— Eğer saf olsaydı, raporda bulurdunuz.

— Biliyor musunuz, Thomas, burada böyle sizinle gevezelik etmemiz çok iyi oldu. Artık tehlike kalmadı gibi geliyor bana.

— Uçak taarruzları esnasında bir sükûnet hâsil olduğu zaman da böyle hissederdik, fakat yine gelirlerdi.

— Cinsî tecrübenizin en tesirli anının hangisi olduğunu sorsalar ne cevap verirsiniz?

Bu suale cevabım hazırды.

— Bir sabah erken saatlerde yatakta idim ve kırmızı robdöşambr giymiş bir kadının saçlarını fırçaladığım seyrediyordum.

— Joe diyor ki, kendisi için bu an, bir Çinli ve bir zenci kadınla aynı zamanda yatması imiş.

— Yirmi yaşmda iken akla gelebilir böyle fikirler.

— Joe,nun yaşı elli.

— Onu harp bölgesine gönderirken görünüşüne göre kaç yaş vermişlerdir acaba?

— Kırmızı robdöşambr giyen kadın Phuong mu idi?

Bu suali sormamasını ne kadar isterdim.

— Hayır, dedim. Phuong'tan evvel gelmişti. Karımı terkettiğim zaman.

— Sonra ne oldu?

— Onu da ter kettim.

— Neden?

Hakikaten, neden?

— Aşık olduğumuz zaman budala oluyoruz, dedim. Onu kaybetmek ihtimali beni dehşetli korkutuyordu. Hislerinin değişmekte olduğunu zannettim. Hakikaten değişip değişmediğini bilmiyorum, fakat bu şüpheli vaziyete tahammül edemedim. Bir korkağın düşmana doğru koşup bir madalya kazandığı gibi ben de son çareye doğru koştum, ölümle bir an evvel işimi bitirmek istiyordum.

— ölümle mi?

— Bu bir nevi ölümdü. Sonra Şarka hareket ettim.

— Ve Phuong'u buldunuz.120:

— Evet.

— Peki ama, Phuong'un yanında da aynı hisse kapılmıyor musunuz?

— Kat'iyen. öbür kadın beni seviyordu. Bu aşkı kaybetmekten

korkuyordum. Şimdi ise sadece Phuong'u kaybetmekten korkuyorum.

Neden bunu söylediğimi ben de bilmiyorum.

— Fakat Phuong sizi seviyor, doğru değil mi?

— Onun tarzı başka. Tabiatinde yok. Siz de farkedeeeksiniz. Onlara çocuk gibi demeğe alışmışız, mamafih bir çocukluk tarafları var: İyiliğimize, temin ettiğiniz huzura ve verdiğiniz hediyelere mukabil severler sizi. Bir azarlama bir haksızlık için sizden nefret ederler. Bir odaya girip kim olduğu bilinmiyen birinin sevilebileceğini bilmezler. İhtiyarlamağa yüz tutmuş bir erkek için çok emniyet verici bir vaziyettir bu, Pyle; huzur içinde yaşadıkça benim evimi kat'iyen terketmiyecektir.

Niyetim ona ıstırap vermek değildi. Ancak kısık ve kızgın bir sesle cevap verdiği zaman onu ne kadar üzdüğümü anladım.

— Daha çok iyiliği veya huzuru tercih edebilir.

— Belki.

— Bundan korkmıyor musunuz?

— öteki vaziyetten korktuğum kadar değil.

— Onu sahiden seviyor musunuz?

— Tabiî, Pyle, tabiî. Fakat öteki tarzda hayatımda ancak bir defa sevdim.

— Kırk küsur kadına rağmen mi? dedi kuru bir tonla.

— Kinsey'e göre bu rakam vasattan aşağı. Şuna emin olun, Pyle, kadınlar, bakir erkeklerden hoşlanmazlar, Bizim de bakireleri tercih edeceğimizi hiç zannetmiyorum, patolojik bazı tiplerden olmadıkça tabiî.

— Ben size bakir olduğumu söylemedim, dedi.

Gariptir ama, Pyle üe olan bütün konuşmalarımız sonunda bir çıkmaza girerdi.

Uzunca bir Sten ateşi duyuldu; muhakkak iki kilometrelik bir mesafede idi. Belki asabı bozuk bir nöbetçi bir gölgeye ateş ediyordu, yahut yeni bir taarruz başlamıştı: öyle ise şansımız artıyor demektir.

— Korkuyor musunuz, Thomas?

— Tabiî korkuyorum. Bütün hislerim ve mevcudiyetimle.

Fakat aklım bana bu ölümü tercih etmemi söylüyor. Şarka bunun için geldim. Ölüm insamn yakasını bırakmaz.

Saatime baktım, onbiri geçiyordu. Daha sekiz saatlik bir gecemiz vardı, sonra istirahat edebilirdik.

Kuleye bir ses girdi ve yanı başımızda çınladı. Karanlıkta zemindeki delikten geliyordu, boğuk bir megafon sesiydi ve Vietnam.lisanı ile bir şeyler söylüyordu.

— Hesabımız tamam, dedim.

İki nöbetçi, mazgala doğru dönmüş ağızları açık dinliyorlardı.

— Ne oluyor? diye sordu Pyle.

Mazgaldan dışarı bakmak için odada yürüdüğüm zaman, sesin içinden geçiyormuşum gibi geldi bana.

Dışarıda hiç birşey görünmüyordu. Şoseyi bile fark edemiyordum. Geri döndüğüm zaman tüfeğin bana doğrultulmuş olduğunu gördüm, ama belki de mazgala idi.

Mamafih ben duvar boyunca ilerleyince tüfek de kımıldadı, tereddüt etti ve nihayet bana çevrildi, ses aynı kelimeleri tekrar ediyordu. Oturdum, tüfeğin namlusu da aşağı indi.

— Ne diyor? diye sordu Pyle.

— Bilmem. Her halde arabayı buldular, içindekilerin teslim olmasını istiyorlar. Bunlar bir karar vermeden şu steni yerden alın.

— Ateş edecek.

— Henüz karar vermiş değil. Verince nasıl olsa ateş edecek.

Pyle bacağını yana aldı, silâh meydana çıktı.

— Ben duvarı takip edeceğim, dedim. Gözü ile beni takip ederken siz Sten'i ona çevirin.

Ben ayağa kalkarken ses sustu: sükût beni irkiltti.

Pyle sert bir tonla: «Tüfeğini at» dedi. Sten'in dolu olup olmadığını düşünmeğe vakit kalmadan adam tüfeğini yere attı. Gittim yerden aldım. Ses yine bağırmağa başladı. Aynı kelimeler, aynı hecelermiş gibi geldi bana.

Belki de bir gramofon plâğı kullanıyorlardı. Ültimatomun bitmesini bekliyordum.

— Şimdi ne olacak? diye sordu Pyle. Lâboratuvar tecrübesi yapan bir mektep çocuğuna benziyordu.

Olup bitenlerin dışında imiş gibi bir hali vardı.

— Belki bir bazooka, belki bir Viet.

Pyle silâhım tetkik etti.

— Esrarengiz bir şeye benzemiyor, dedi. Ateş etsem mi?

— Hayır, bırakın tereddütleri devam etsin. Kuleyi silâh patlatmadan almak istiyorlar, bu ise bize vakit kazandırıyor. En iyisi buradan çabucak sıvışmak.

— Belki bizi aşağıda bekliyorlar.

— Olabilir.

İki adam bize bakıyorlardı: «adam» diyorum ama ikisinin yaşını toplasak kırkı geçeceğini zannetmiyorum.

— Ya bu ikisini? diye sordu Pyle ve korkunç bir sadelikle ilâve etti: Bunları öldürmem lâzım mı?

Belki elindeki Sten'i tecrübe etmek istiyordu.

— Pena bir harekette bulunmadılar.

— Bizi ötekilere teslim edeceklerdi.

— Neden etmesinler? Burada olmağa hakkımız yok. Onların memleketi burası.

Tüfeği boşalttım ve yere bıraktım.

— Bunu onlara bırakacak değilsiniz ya, dedi Pyle.

— Elimde tüfek koşacak kadar genç değilim.

Sonra bu harp benim harbim değil. Gelin. Benim harbim değildi, ötekilerin de, karanlıkta bekliyenlerin, bundan benim kadar emin olmalarım isterdim. Yağ kandilini üfledim ve bacaklarımı delikten aşağı sallandırdım, ayaklarımla merdiveni arıyordum.

İki nöbetçinin sanki kapalı ağızla şarkı söylüyorlarmış gibi kendi lisanları ile bir şeyler mırıldandıklarını duyuyordum.

— Doğru piring tarlasına, dedim Pyle'e. Su içinde olduğunu unutmayın. Derm olup olmadığını bilmiyorum.

Hazır mısınız?

— Evet.

Arkamızda nöbetçilerin kımıldadıklarını duydum.

Acaba bıçakları var mı, diye düşündüm. Megafondaki ses amirane bir tonla yine konuştu. Altımızda karanlığın içinde hafif bir patırdı oldu, belki bir fare idi.

Tereddüt ettim.

— Allahım, diye mırıldandım, kuvvetli bir içki olsaydı.

— Haydi.

Merdivenden bir şey çıkıyordu. Birşey duymıyordum ama basamaklar ayaklarımın altında titriyordu.

— Niçin durdunuz? diye sordu Pyle.

Neden bilmem, bu sessizce ve yavaşça yaklaşanının «birşey» olduğuna hükmediyordum. Bu merdivene ancak bir insan çıkabilirdi, buna rağmen bunun benim gibi bir insan olabileceğini tasavvur edemiyordum.

Bana öyle geliyordu ki, bir hayvan, vicdan azabı ile alâkası olmıyan başka cins bir mahlûk, öldürmek için sükûnetle ilerliyordu. Merdiven titriyor, titriyordu, ve ben altımda gözlerin parladığını görür gibi oluyordum. Artık tahammülüm kalmadı ve birden atladım, aşağıda sanki bir el gibi ayak bileğimi tutup kıvıran yumuşak zeminden başka bir şey yoktu. Pyle'in merdivenin basamaklarını teker teker indiğini duydum ve kendi titremesini farkedemiyen bir korkak gibi budalaca hareket ettiğimi anladım.- Bir de kendimi pişkin ye hayal ile alâkası olmıyan bir adam zannediyordum. İyi bir müşahit ve muhabir olabilmek için bu sıfatları hâiz olmak lâzımdır.

Ayağa kalktım, fakat ağrı o kadar şiddetli idi ki az daha yine yere düşecektim. Ayağımı sürüyerek tarlaya doğru ilerledim ve Pyle'in arkamdan geldiğini duydum.

Tam o esnada bir bazooka obüsü kulenin üstünde patladı ve kendimi yüzü koyun yerde buldum.

— Yaralandınız nu? diye sordu Pyle.

— Bacağımda bir şok hissettim. Mühim bir şey olmasa gerek.

— İlerliyelim, diye ısrar etti.

Onu ancak üzerine beyaz bir toz serpilmiş gibi olduğu için görüyordum. Sonra, projektör söndüğü zaman perdedeki akis nasıl birden kaybolursa öyle kayboldu.

Yalnız uzaklaştığım duyuyordum. Sağlam bacağıma yüklenerek ihtiyatla ayağa kalktım, fakat kendimi yine yerde buldum, ıstıraptan nefesim kesilmişti. Ayak bileğim değildi: sol bacağıma bir şey olmuştu. Artık bende korku diye birşey kalmamıştı: maddî ıstırap korkuya yer bırakmıyordu. Yattığım yerde kımıldamadan duruyordum, ağrının beni bulamıyacağını ümit ediyordum.

İnsanın dişi ağrıdığı zaman yaptığı gibi nefes bile almaktan çekmiyordum. Biraz sonra kulenin enkazını aramak için gelecek Viet'leri düşünmüyordum bile. Kuleye bir obüs daha isabet etti ve patladı. Bizzat gelmeden bütün ihtiyat tedbirlerim alıyorlardı. Birkaç insanı öldürmek için ne kadar büyük masraflar yapılıyor, diye düşündüm ağrı hafiflerken; atları daha ucuza imha ediyorlar.

Şuuruma her halde tamamiye sahip değildim çünkü doğduğum küçük

şehirde bulunan ve çocukluğumun kâbusu olan bir at imha mahalline girmiş zannediyordum kendimi; hayvanların öldürülmesinde kullanılan tabancanın patlamalarını ve ürken atların kişnemelerini duyduğumu zannediyordum.

En ufak bir hareketten kaçınmam ve nefesimi tutmam sayesinde hiç acı duymiyordum, bunu da mühim sayıyordum. Şuuruma sahip olduğum bir anda tarlalara doğru sürünmem lâzım geldiğini düşündüm. Viet'lerin pek uzakları aramağa vakitleri yoktu belki. Başka bir devriye gelecek ve birinci tankın mürettebatı ile irtibat tesis etmeğe çalışacaktı. Fakat komünistlerden ziyade ıstıraptan korkuyordum, olduğum yerde hareketsiz beklemeğe başladım. Pyle'in mevcudiyetini anlatacak hiçbir ses duyulmıyordu, her halde tarlalara varmıştı.

Birden birinin ağladığını duydum. Kuleden, daha doğrusu evvelce kule bulunan yerden geliyordu bu hıçkırıklar. Büyük bir adamın ağlamasına benzemiyordu, sanki karanlıktan korkan ve bağırmağa cesaret edemiyen bir çocuktu. İki genç askerden bin olacağını tahmin ediyordum, arkadaşı belki öldürülmüştü. Viet'lerin onu boğazlamamalarını temenni ediyordum. Çocuklara karşı harp edilmemeli; bir hendeğin dibinde büzülmüş küçük bir ceset gözümün önüne geldi. Gözlerimi kapadım... bu da ıstırapın gelmesine mâni oluyordu, ve bekledim.

Bir ses, anlayamadığım bir şeyler bağırdı. Bu karanlığın, bu ıssızlığın ve ıstırap yokluğunun içinde uyuyabileceğimi hissediyordum.

Sonra Pyle'in fısıltısını duydum:

— Thomas! Thomas!

Sessizce yürümek sanatını çabuk öğrenmişti; geldiğini duymamıştım.

— Gidin buradan, diye mırıldandım.

Beni buldu ve yamma uzandı.

— Neden beni takip etmediniz? Yaralı mısınız?

— Bacağım. Galiba kırık.

— Kurşun mu?

— Hayır, hayır. Bir odun parçası, bir taş, kulenin bir parçası. Kanamıyor.

— Biraz gayret göstermelisiniz.

— Gidin buradan, Pyle. İstemiyorum, çok ağrı yor.

— Hangi bacak?

Vücudunu bana yapıştırdı ve kolumu omuzunun üzerinden geçirdi. Hem kuledeki genç asker gibi ağlamak geliyordu içimden, hem de fena halde

kızıyordum, fakat fisilti ile kızgınlığı ifade etmek çok göç.

— Beni rahat bırakın, Pyle. Burada kalmak istiyorum.

— öyle şey olmaz.

Beni çekiyor, vücudumun yarısını omuzuna yüklemeye çalışıyordu; ıstırap tahammül edilemez hale gelmişti.

— Kahramanlık rolünü bir tarafa bırakın, Allah rızası için. Yerimden kıyıdamak istemiyorum.

— Siz de gayret sarfetmelisiniz, ikimizin de yakalanmasına sebep olacaksınız.

— Siz...

— Susun, duyacaklar.

Hırsımdan ağlıyordum, kelime fazla kuvvetli değil, yerinde kullanıyorum. Sol bacağımla sarkacak vaziyette Pyle'e yaslandım... üç bacaklı komik koşu müsabakasındaki yarışçılara benziyorduk. Yola koyulduğumuz zaman, bir ağır makineli kısa fasılalarla ilerimizdeki kule istikametinde ateş etmemiş olsaydı bizim hesabımız tamamdı; bir devriye mi idi yoksa, Viet'ler âdetleri veçhile üç kule tamamlamağa mı çalışıyorlardı?

Mitralyözün gürültüsü bizim ağır aksak ve beceriksizce kaçışımızın gürültüsünü bastırdı.

Bütün yol boyunca kendimde olduğumu katiyetle iddia edemem; son yirmi metreyi geçerken Pyle'in hemen hemen beni taşıdığını biliyorum.

— Dikkat, dedi. Tarlaya dalıyoruz.

Etrafımızda kuru piriçler hışırdarken vıcık vıcık çamur yükseliyordu. Pyle durduğu zaman su belimize kadar çıkıyordu. Soluk soluğa idi, kesik kesik nefes alışına bana bir dev kurbağayı hatırlattı.

— özür dilerim, dedim.

— Sizi bırakamazdım, dedi.

Evvelâ büyük bir rahatlık hissettim: su ve çamur bir velpo bandajı yumuşaklığı ve kuvveti ile bacağımla sarıyordu, fakat biraz sonra soğuktan dişlerimiz takırdamağa başladı. Gece yarısını geçti mi diye düşündüm: Viet'lerin bizi bulamadıklarını farzetsek altı saat bunu çekecektik.

— Ağırlığınızı biraz öbür tarafa verebilir misiniz? diye sordu Pyle. Yalnız bir saniye için.

Saçma öfkem yine kabardı: ıstıraptan başka mazeretim yoktu. Ben

kurtarılmamı daha doğrusu bu kadar ıstıraba mukabil ölümümün geciktirilmesini istememiştim.

Pyle'in yükünü hafifletmek için balıkçıl kuşu gibi tek ayağımın üzerinde durdum. Biz kımıldayınca pirinç saplarının hışırdayarak çıplak yerlerimizi gıdıkladıklarını ve kestiklerini hissettik.

— Orada hayatımı kurtardınız, dedim ve Pyle, basma kalıp bir cümle ile cevap vermek için hazırlanırken devam ettim. Burada öleyim diye. Kuru toprağı tercih ederim ben.

— Konuşmasanız daha iyi edersiniz, dedi Pyle, ağır bir hastaya hitap eder gibi. Kuvvetimizi israf etmemeliyiz.

— Hayatımı kurtarmanızı sizden kim rica etti kuzum? Bu memlekete kendimi öldürtmek için geldim.

Size ait olmıyan şeylere karışmak merakınızla... Çamurun içinde sendeledim ve Pyle kolumu yine omuzunun üzerine koydu.

— Dayanın bana, dedi.

— Fazla harp filmi seyretmişsiniz. İki bahriye silâhendazı değiliz, size de nişan vermezler.

— Hişt, hişt!..

Tarlanın kenarına kadar gelen ayak sesleri duyuluyordu.

Şosede ağır makineli ateşi kesmişti, her tarafta bir sükûnet vardı. Ayak sesleri kesildi, aramızda bir oda genişliği kadar bir mesafe vardı. Omuzumda Pyle'in elini hissettim, beni çöktürmek için aşağı basıyordu.

Pirinç saplarını sallamamak için ağır ağır çamura gömüldük. Bir dizim yerde, başımı da mümkün merteye arkaya yatırmak suretiyle ağzımı suyun üstünde tutabiliyordum. Bacağım tekrar ağrımağa başladı, düşündüm: eğer burada bayılırsam, boğulurum. Boğulmaktan daima korkmuş ve nefret etmişimdir. İnsan neden ölüm şeklini seçemez? Artık hiç bir ses duyulmuyordu.

Belki on adım ötemizde, bir hışırtı, bir öksürük, bir aksırık bekliyorlardı. Aman Allahım, diye düşündüm, aksıracağım. Eğer beni yalnız bıraksaydı sırf kendi hayatımdan mesul olacaktım, onunkinden değil, halbuki o hayata bağlı idi. Serbest parmaklarımı üst dudağıma dayadım, çocuklar da saklambaç oynarken böyle yaparlar, fakat aksırık tehdide devam etti, halbuki ötekiler karanlıkta aksırığı bekliyorlardı. Geliyordu, geliyor, geldi...

Fakat tam o esnada Viet'ler Stenleri ile ateşe başladılar ve pirinç

tarlasında kurşunlarla birer çizgi çizdiler.. ve benim aksırığim, elektrikli matkapların bir çelik levhada delik açarken çıkardığı takırtıya benzer gürültünün içinde kayboldu gitti. Derin bir nefes aldım ve daldım. Pirinç sapları kurşun yağmurunun altında büküldüler ve fırtına geçti. Havaya kavuşmak için başlarımızı aynı zamanda sudan çıkardık ve ayak seslerinin kuleye doğru uzaklaştığını duyduk.

— Kurtulduk, dedi Pyle.

İstirabıma rağmen bu benim için ne mâna ifade ediyordu? İhtiyarlık, gazetede bir muharrir koltuğu, yalnızlık. Soğuk çamurlu suyun içinde beklemeğe başladık.

Tanyin şosesi üstünde bir şey alev alev yanmağa başladı, yortu geceleri yakılan ateşler gibi sanki sevinçle yanıyordu.

— Arabam, dedim.

— Ne yazık, Thomas! Bir şeyin boş yere harap edilmesine tahammül edemem.

— Depoda onu yakabilecek kadar benzin varmış demek. Benim kadar üşüyor musunuz Pyle?

— Bundan fazla üşüyemem artık.

— Buradan çıkıp şosenin kenarına uzansak?

— Yarım saat daha bekliyelim.

— Size ağırlık veriyorum.

— Dayanırım, gencim.

Bunu lâtife olsun diye söylemişti, fakat beni bu çamur kadar dondurdu. İstirabın bana sarfettirdiği sözler için özür dileyecektim ama ıstırabım yine konuştu: — Genç olduğunuz muhakkak. Bekleyebilirsiniz, değil mi?

— Ne diyorsunuz, anlamıyorum, Thomas.

Birkaç saat beraberce geçirmiştik, fakat bu saatler bir haftanın yedi gecesi kadar uzun gelmişti, buna rağmen anlamıyordu, Fransızcaı anlamadığı gibi.

— Beni olduğum yerde bıraksaydınız daha iyi ederdim, dedim.

— Phuong'un yüzüne bakamazdım sonra, diye cevap verdi. Bu isim aramızda, bir oyuncunun oynadığı koz gibi kaldı. Ben de oynadım kozumu.

— Demek onun içindi, dedim. Zannediyor musunuz ki bu kahramanlık yapmacığı onu tesir altında bırakacak? Ne kadar yanıyorsunuz bilerseniz! Eğer bilseydim Phuong o zaman sizin olabilirdi.

— Bunu söylemek istemedim, dedi Pyle. İnsan sevince şartım da yerine getirmek lâzım, mesele bundan ibaret.

Doğru, diye düşündüm, fakat zannettiği kadar basit değil. Sevmek, kendini başkasının sizi gördüğü gibi görmektir. Aşkta, şeref ve haysiyet tanımayız, şecaat göstermek, iki kişilik bir seyirci karşısında oynanan bir roldür. Hâlen âşık değildim ama hatırlıyordum.

— Sizin yerinizde olsaydım yalnız giderdim, dedim.

— Hayır, gitmezsiniz, Thomas!

Ve tahammül edilmez bir kendini beğenmişlikle ilâve etti:

— Ben sizi, sizden iyi tanıyorum.

Hiddetle ondan uzaklaşmak ve kendi ağırlığımı yalnız kendim taşımak istedim, fakat ıstırap, tünelden gelen bir tren gibi gürliyerek geldi. Kendimi suların içine bırakmadan evvel ona daha fazla abandım. İki kolunu vücuduma sardı ve beni ağır ağır şoseye doğru sürüklemeye başladı. Beni tarladan yukarı çekmeye muvaffak olunca, rampanın üzerine ince bir çamur tabakasının içme yatırdı. Ağrı uzaklaşıp ta nefesimi tutmaktan vaz geçtiğim zaman gözlerimi açtım ve gökteki yıldızları gördüm: yabancı bir dilde yazılmış bir şifre gibi idiler, okuyamıyordum; memleketimdeki yıldızlar değildi bunlar. Pyle'in yüzü yüzüme eğildi ve yıldızları göremez oldum.

— Bir devriye aramak için şoseye çıkacağım,

Thomas.

— Budalalık etmeyin, dedim. Kim olduğunuzu anlamadan ateş ederler. Viet'lerin eline geçmediğinizi farzetsek bile.

—Başka yapabileceğimiz bir şey yok. Bu vaziyette altı saat çamurun içinde kalamazsınız.

— öyle ise beni şoseye yatırın.

— Steni size bıraksam işinize yarar mı? diye sordu tereddütle.

— Yaramaz tabiî. Kahraman rolünü oynamağa karar verdinizse hiç olmazsa yavaş yavaş ve pirinçlerin arasından yürüyün.

— O zaman ben devriyeye yetişemem.

— Fransızca konuşmasını bilmiyorsunuz.

— Ben Fransızım, diye bağırırım. Siz üzülmeyin Thomas, ihtiyatlı hareket ederim.

Ben daha cevap vermeden o mırıltılarımı işitebileceği mesafeden çıkmıştı;

becerebüdüğü kadar gürültü etmeden yürüyordu, sık sık da duruyordu; onu yanmakta olan arabamın ışığında görüyordum; ateş eden olmadı. Biraz sonra gözden kayboldu, ayak sesleri de duyulmaz oldu. Evet ihtiyatlı hareket ediyordu, Phat Diem'e kadar nehirde sandalla seyahat ettiği zaman da ihtiyatlı hareket etmişti.

Hareketsiz yatıyor ve dinliyordum: Viet'lerin yahut Lejyon'un ateş etmesini bekliyordum, fakat hiçbir şey olmadı. Öteki kuleye varmak için her halde bir saat lâzımdı, eğer varabilirse. Başımı çevirdim ve bizim kuleden ne kaldığına baktım; bir yığın toprak, bambu ve payanda, arabanın alevleri küçüldükçe bu yığın daha da çöküyor gibi oluyordu. İstirabım yok olduğu zaman huzurum da avdet ediyordu. Bir nevi sinir mütarekesi, şarkı söylemek istiyordum. O esnada kulenin enkazı arasından bir hıçkırık sesi duydum: nöbetçilerin bir tanesi henüz sağdı.

Zavallı adam, diye düşündüm, karakolun yakınında benzinsiz kalmasaydık, hepsinin yaptığı gibi o da teslim olur veyahut megafonun birinci ihtarından sonra kaçabilirdi. Fakat biz vardık, iki beyaz, ve makineli tabanca elimizde idi; kımıldamağa cesaret edemiyorlardı.

Biz gidince, artık çok geç kalmışlardı. Karanlıkta ağlayan bu sesin mesuliyetini omuzlarımda taşıyordum: fikir hürriyetimle, bu harple alâkasızlığımla övünmüştüm, fakat bu yaraları, Pyle'in yapmak istediği gibi bizzat Sten ile açmış gibi idim.

Rampayı aşıp şoseye çıkmak için gayret sarfettim.

Onun yanma gitmek istiyordum. Yapabileceğim yegâne hareket bu idi. İstirabını paylaşmak. Fakat kendi ıstırabım buna mâni oldu. Artık onu duymuyordum; kımıldamadan duruyor ve dev bir kalb gibi çarpan büyük sancımı duyuyordum; nefesimi tuttum ve inanmadığım Allaha dua ettim: «Beni öldür yahut bayılt.» Herhalde bayılmış olacağım, çünkü göz kapaklarımla birbirine buzla yapışmış olduğuna ve keski ile açmağa uğraştıklarına dair gördüğüm rüyaya kadar hiç bir şeyin farkında değilim. Gözlerimi sakatlamamaları için tavsiyede bulunmak istiyordum, fakat konuşamıyordum ve keski gözüme girmeğe başlıyordu. Birden yüzümün önünde bir elektrik lâmbası yandı.

— Kurtuldunuz Thomas! dedi Pyle.

Bu sözleri hatırlıyorum, fakat Pyle'in sonradan anlattıklarını hatırlamıyorum: elimi başka bir istikamete uzatıp kulede bir adam olduğunu ve onunla meşgul olmaları lâzım geldiğini söylemişim. Bu harekete, santimental

Pyle'in verdiği mânayı vermemek lâzım. Ben kendimi tanıyorum ve egoizmin derinliğini biliyorum. Gözlerimin, kulaklarımın ve ellerimin yetiŖebileceđi yerde eğer biri ıstırap çekiyorsa ben huzura kavuŖamam (huzur ise en büyük arzumdur). Safdiller bu ruh haletini bazen iyilik, egoizmin aksi gibi telâkki ediyorlar, halbuki ben bu suretle hareket etmekle bana yapılacak tedaviyi biraz geciktiriyor, fakat buna mukabil sırf kendimle meŖgul olmama, sırf kendimi düşünmeme müsait bir zemin hazırlayan iç huzura kavuŖuyordum.

Genç askerin öldüğünü bildirdiler, rahat ettim.

Bacağıma yaptıkları morfin iğnesinden sonra da fazla acı duymamağa başladım.

*****

Birinci sahanlıkta dinlendikten sonra, Catinat caddesindeki apartmanımın merdivenlerini ağır ağır çıkıyordum. İhtiyar kadınlar, âdetleri veçhile abdesthanenin önündeki boşlukta gevezelik ediyorlardı.

Ben geçtiğim zaman sustular, dillerini anlamıŖ olsaydım, Tanyin Ŗosesi üzerindeki Lejyonun hastahanesinde yattığım müddetçe burada neler cereyan ettiğini onlardan öğrenebilir mi idim, diye düşündüm. Ŗehir ile piriñ tarlaları arasında anahtarlarımı kaybetmiŖtim, fakat Phuong'a bir mesaj göndermiŖtim, her halde almıŖtır, tabiî hâlâ burada ise. Bu «ise» bütün Ŗüphe ve tereddütlerimi ihtiva ediyordu. Ben hastahane de iken ondan hiç bir haber alamamıŖım, Fransızca yı çok güçlükle yazıyordu, ben ise Vietnamca yı okuyamıyordum.

Kapı çalınır çalınmaz açıldı, içeride hiç bir değişiklik yoktu. Bana nasıl olduğumu sorarken onu dikkatle tetkik ettim, sargılı bacağıma parmağını dokundurdu ve dayanayım diye omuzunu verdi, sanki bu kadar genç bir fidanda insan kuvvetli bir dayanak bulabilirmiş gibi.

— Evimize geldiğime memnun oldum, dedim.

Beni çok aradığını söyledi, ben de bunu duymak istiyordum. Zaten Ŗimdiye kadar hep iŖitmesini arzu ettiğim Ŗeyleri söylerdi... Bakalım aksi ne zaman olacaktı!

— Nasıl vakit geçirdin? diye sordum.

— Sık sık ablama gidiyordum. Amerikalı'ların yanında bir iŖ buldu.

— Ya? Pyle'in yardımı ile mi?

— Hasar, Pyle'in değil, Joe'nun yardımı ile.

— Kim bu Joe?

— Tanırsın. Ataşe ekonomik.

— Ha evet, tanırım tabii.

Daima unutulmuş bir adamdı. Bugün bile onu pek tarif edemem, aklımda kalan, şişmanlığı, sinek kaydı traşlı ve pudralı yanakları ile sesli kahkahasıdır.

Asıl adı bile meçhulümdür. Yalnız onu Joe diye çağırıldıklarını biliyorum. İsimleri daüna kısaltılmış olan insanlar vardır.

Phuong'un yardımı ile yatağa uzandım.

— Sinemaya gittin mi? diye sordum.

— Catinat'da çok tuhaf bir film var...

Bütün teferruatıyla anlatmağa başladı; ben gözlerimle odada bir telgraf olabilecek beyaz zarfı arıyordum.

Suali sormadıkça Phuong'un bana söylemeğe unuttuğunu ve zarfın masanın üzerinde yazı makinesinin yanında, yahut dolapta, yahut da daha emin bir yer olan eşarp koleksiyonunu sakladığı çekmecedeki olabileğini düşünebilirdim.

— ... Postahane memuru (galiba postahane memuru idi, belki de belediye reisi idi) onları eve kadar takibetti, fırıncıdan bir merdiven aldı Corinne'in penceresine dayadı, fakat Corinne, François ile öbür odaya geçmişlerdi, adam madam Bompierre'in geldiğini duymadı, kadın onu merdivenin tepesinde görünce zannetti ki...

— Kimdi bu madam Bompierre? diye sordum ve kafamı çevirip tuvalet masasının üzerine baktım.

— Söyledim ya, Corinne'in annesi fakat dul olduğu için bir koca bulmağa çalışıyordu...

Phuong yatağa oturdu ve elini gömleğimin altına soktu.

— Çok hoştu dedi.

— Öp beni Phuong.

Nazlanmasını bilmezdi. Hemen dediğimi yaptı ve filmi anlatmağa devam etti. Söylese idim aynı şekilde sevişmeği de yapardı; itiraz etmeden hemen uzun pantolonunu çıkarır ve sonra, bıraktığı yerden madam Bompierre ile postahane memurunun hikâyesine devam ederdi.

— Bana telgraf geldi mi?

— Evet.

— Neden vermedin?

— Henüz çalışamazsın. Yatıp istirahat etmen lâzım.

— Belki iş hakkında değil.

Zarfı verdi, açılmış olduğunu gördüm.

Okudum: «Lattre'm gidişinin askerî ve siyasî vaziyet üzerinde tesiri hakkında 400 kelime gönderilmesi rica.»

— Evet, dedim, iş hakkında imiş. Sen nereden biliyordun? Neden açtm?

— Karından geliyor zannettim. İyi bir haberdir diye düşündüm.

— Sana kim tercüme etti?

— Ablama gösterdim.

— Eğer fena bir haber olsa idi beni terkeder miydin Phuong?

Beni temin etmek için eliyle göğsümü ovaladı, yalan dahi olsa bu sefer sözle temin edilmem lâzım geldiğini anlamadı.

— Bir çubuk ister misin? Sana bir de mektup var. Belki karından geliyor.

— Onu da açtın mı?

— Mektuplarını açmam. Telgraflar alenidir, postacılar okuyor.

Bu zarf eşarpların arasında idi. Parmaklarının; ucu ile aldı ve yavaşça yatağın üzerine bıraktı. Yazıyı tanıdım.

Eğer bunda fena bir haber varsa, sen...

Haberin fena olacağını pekâlâ biliyordum. Telgraf, anî bir alicenaplığa işaret sayılabilirdi; mektup izahat, kendini haklı çıkarma gayreti demektir... binaenaleyh, sualimi yarım bıraktım, zira kimsenin yerine getiremeyeceği vaadleri istemek insafli bir hareket değildir.

— Neden korkuyorsun? diye sordu Phuong ve ben düşündüm: Yalnızlıktan, gazeteciler kulübünden, pansiyon odasından korkuyorum. Pyle'den korkuyorum.

— Bana bir viski ver, su da koy, dedim ve mektubun başlangıcına baktım: «Aziz Thomas», bir de sonuna: «Muhabbetle, Hélène», ve içkiyi bekledim.

— Mektup karından mı?

— Evet.

Okumağa başlamadan evvel düşünmeğe başladım: Bitirdikten sonra Phuong'a yalan mı söyleyecektim yoksa hakikati mi.

« Aziz Thomas,

Mektubunuzdan yalnız yaşamadığınızı öğrenmek benim için sürpriz

olmadı. Uzun müddet yalnız kalabilecek insanlardan değilsiniz... Ceketiniz tozları nasıl topluyorsa siz de kadınları öyle topluyorsunuz. Eğer Londra'ya döndüğünüz zaman kolayca teselli bulacağınızı bilmesem vaziyetinizle daha yakından alâkadar olmağa çalışacağım. İnanmıyacaksınız ama beni düşündüren ve sadece «hayır» diye bir telgraf çekmeme mâni olan zavallı kızcağzın halidir. Kadınlar, erkeklere nazaran daha çok fedakârdırlar.»

Bir yudum viski içtim. Cinsi yaraların bu kadar sene sonra halâ kapanmadığını anlamamıştım. Kullandığım kelimeleri seçmekle dikkat etmemiş ve onunkilerin tekrar kanamasına sebebiyet vermiştim. Buna mukabil onun da benimkileri deşmek istemesine kim ne diyebilirdi? Izdırap çektiğimiz zaman karşımızdakine de çektirmek isteriz.

— Fena mı? diye sordu Phuong.

— Biraz sert, diye cevap verdim, fakat hakkı var...

Okumağa devam ettim:

«... Bavulunuzu alıp ortadan kayboluncaya kadar hepimizden ziyade Anne'ı sevdiğinizi zannetmiştim. Şimdi de başka bir kadını terk etmeğe hazırlanıyorsunuz, çünkü mektubunuzdan muvafık bir cevap beklemediğiniz anlaşılıyor.

Her şeye baş vurmuş olayım, düşünceniz bu idi, değil mi? Eğer «evet» diye telgraf çekseydim, ne yapacaktınız, hakikaten onunla evlenecek mi idiniz? (Onu diye yazmak mecburiyetinde kaldım, bana ismini yazmadınız). Belki de.

Herkes gibi siz de ihtiyarlıyorsunuz ve bana kalırsa yalnızlıktan korkuyorsunuz. Ben de bazen kendimi pek yalnız hissediyorum. Anne'm yeni bir arkadaş bulduğunu işittim. Onu zamanında terketmişsiniz.»

Henüz kapanan yarayı deşmesini becermişti.

Bir yudum daha içtim. «Bir yarayı sıkıştıran etleri kesmek» tabiri zihnimden geçti.

— Sana bir çubuk hazırlıyayım, dedi Phuong.

— Ne istersen hazırla.

«... İşte bu sebeple vazifem size «Hayır» demektir. (Dinî sebepleri sıralamağa lüzum görmüyorum, çünkü anlamazsınız ve onlara inanmazsınız.)

Kocası olduğunuz bir kadını terketmekte mahzur görmediniz, öyle değil mi? Şimdi de sıra bu kadına geldi, fakat vaziyet aynı değil.

Zavallıya karşı pek dürüst bir davranış olmaz.

Onu İngiltere'ye getirip benimle yaşadığınız müddet kadar beraber

yaşadıktan sonra yüz üstü bıraktığınız zaman zavallının hali feci olacaktır.

Her halde çatal bıçak kullanmasını bilmiyordur.

Biraz merhametsiz davranıyorum ama sizinkinden fazla onun iyiliğim düşünüyorum.

Fakat sizin iyiliğinizi de düşünüyorum aziz Thomas.»

Gönlüm bulanıyordu, sahiden bulanıyordu. Karımdan çoktanberi mektup almamıştım. Onu yazmağa mecbur etmişim, her satırdan ızdırap sızıyordu. Karşılıklı işkence itiyadına avdet etmiştik. ızdırap çektirmeden sevişmek kabil olsa ne iyi olurdu. Sadakat kâfi değil.

Anne'a sadık kalmıştım ama ona da ızdırap çektirmiştim.

Bir taraftan karımın beni böyle kırbaçladığına memnun oluyordum, ona verdiğim acıyı çoktan unutmuşum, benim için bundan başka telâfi şekli yoktu.

Maalesef her ihtilâfta bir takım günahsızlar zarar görür...

Her zaman, her yerde bir kuleden inleyen bir ses yükselir.

Phuong kandüi yaktı.

— Benimle evlenmene müsaade ediyor mu?

— Henüz bilmiyorum.

— Yazmıyor mu?

— Eğer yazıyorsa da çok uzatıyor.

«Kendi vicdanî kanaatim hilâfına; evet, desem, sizin lehinize mi hareket etmiş olurum? Sizi İngiltere'ye geri çağırdıklarını yazıyorsunuz, buradaki hayattan nefret edeceğinizi ve ona bağlanabilmek için her şeye başvuracağınızı tahmin ediyorum. İçkiyi biraz fazla kaçırınca evlenmeğe kalkacağınızı görür gibi oluyorum.

İlk defasında can ve gönülden bunu başarmağa uğraştık, fakat hayal kırıklığına uğradık. İkinci defa insan aynı gayretle tecrübeye girişemsz.

Bu kadını kaybederseniz hayatınızın mahvolacağını bildiriyorsunuz. Evvelce bana yazarken de aynı cümleyi kullanmıştınız. Size o mektubu gösterebilirim, sakladım... her halde Anne'a bu aynı şeyi yazmışımızdır. Birbirimize daima hakikati söylemiş olduğumuzu yazıyordunuz, fakat Thomas, sizin için hakikat dediğiniz şeyler o kadar çabuk değişiyor ki... Sizinle münakaşa etmenin yahut sizi ikna etmeğe uğramanın ne faydası var? İmanımın emrettiği şekilde hareket etmem ve size sadece şu basit kelimeleri yazmam çok daha kolaydır; boşanmağa inanmıyorum ve dinim bunu menediyor, binaenaleyh cevabım: hayırdır, Thomas, hayır.»

Mektubun son formülü «Muhabbetle, H l ne» ne kadar yarım sahife daha vardı, okumadım. Galiba havanın hararet derecesinden ve sevdiğim bir teyzemden bahsediyordu.

Şikâyete hakkım yoktu ve böyle bir cevabı bekliyordum.

Yazdıklarının hemen hemen hepsi hakikatti.

Fakat karımın bunları düşünüp yazmamasını tercih ederdim, çünkü bana olduğu kadar kendisine de acı geliyordu.

— Hayır mı diyor?

Tereddütsüz cevap verdim.

— Henüz karar vermemiş. Bir ümit var.

Phuong bir kahkaha koyuverdi.

— Ümit derken, yüzünün halini görse idin!

Bir haçlının mezarının üzerine uzanmış bir tazı gibi ayaklarımın üzerine uzanmış afyonu yoğuruyordu; ben de Pyle'e ne söyleyeceğimi düşünüyordum. Dort çubuk içtikten sonra kendimi daha iyi hissetmeğe başladım ve Phuong'a, karımın bir avukatla görüşmekte olduğunu ve hakikaten bir ümidin mevcut bulunduğunu anlattım. Yakın zamanda arzu ettiğim telgrafın geleceğini de ilâve ettim.

— Ehemmiyeti yok. Namıma para yatırırısın.

Phuong'un ağzından ablasının sesini dinliyordum sanki.

— Birikmiş param yok, dedim. Pyle ile arttırmaya giremem.

— Üzülme. Bir şeyler olur belki. Bir çaresini buluruz. Ablam bir hayat sigortası yapabileceğini söyledi.

Paraya ne kadar kıymet verdiğini açıkça ifade etmek ve aynı zamanda bana üzüntü vermemek için sarfettiği gayreti takdir ediyordum. Pyle'in senelerce bu maddeciliğe nasıl tahammül edebileceğini düşünüyordum, zira Pyle bir romantikti; fakat o esaslı bir hibede bulunacak ve bu maddecilik, kullanılmaya lüzum görülmeyen bir adale gibi yumuşıyacak veyahut yok olacaktı.

Zenginler her iki cihette de kârlı çıkarlar.

O akşam Catinat caddesindeki dükkânlar kapanmadan evvel Phuong üç tane ipekli eşarp satın aldı.

Yatağın üzerine oturdu, onları önüne yaydı ve göz alıcı renkleri karşısında sevinçle haykırarak bana gösterdi; tatlı sesi büyük bir boşluk dolduruyordu;

sonra eşarpları ihtimamla katladı ve çekmeceye bir düzine kadar olan öteki eşarpların yanına yerleştirdi. Sanki mütevazı bir servetin temelini atıyordu. Ve ben, afyonun muvakkat zihin açıklığı ve basireti içinde Pyle'e bir mektup yazarak saadetimin çürük temelini atıyordum. Şunları yazmıştım: (Mektubu geçen gün York Harding'in Garbın rolü'nün sayfeleri arasında buldum. Mektubum geldiği zaman her halde bu kitabı okuyordu. Belki de okuduğu sayfeyi kaybetmemek için araya mektubumu koymuştu.) «Azizim Pyle», ilk defa olarak içimden «Azizim Alden» diye yazmak gelmişti, çünkü bu mektupta benim menfaatim mevzubahisti ve bütün menfaatle alâkalı mektuplar gibi hiç olmazsa içinde bir yalan bulunacaktı.

«Azizim Pyle, o gece münasebetiyle size teşekkür etmek için hastahaneden bir mektup yazmak istiyordum. Şurası muhakkak ki beni kötü bir akıbetten kurtardınız. Şimdi bir bastonun yardımı ile yürüyorum. Bacağım iyi bir yerinden kırılmış ve kemiklerim henüz gevrekleşecek kadar yaşlanmamış. Önümüzdeki günlerde bunu küçük bir eğlenti ile kutlamamız icabediyor. (Kalemim «eğlenti» kelimesinin önünde sendeledi, sonra bir manianın önündeki karınca gibi etrafından döndü.) Kutlayacak başka bir şeyim daha var, eminim siz de sevineceksiniz, zira Phuong'un menfaatinin ikimiz için müşterek bir mevzu olduğunu tekrarladınız.

Dönüşümde karımın bir mektubunu buldum, hemen hemen boşanmayı kabul ediyor. Binaenaleyh artık Phuong'un istikbali için üzülmeysin.»

Bu pek gaddarca bir cümle idi; fakat ancak mektubumu tekrar okuduğum vakit gaddarlığını hissettim ve artık değiştiremezdim. Bu kelimeleri sileceğime mektubu yırtsam daha iyi ederdim.

— Hangi eşarpı tercih edersin? diye sordu Phuong. Ben sarıya bayılıyorum.

— Evet. Sarıyı tercih ederim. Otele kadar git de şu mektubu postaya ver, olmaz mı?

Adrese baktı,

— Sefarethaneye ben götürüyüm. Puldan tasarruf etmiş olursun.

— Sen postaya ver, daha iyi.

Sonra arkaya doğru uzandım ve afyonun verdiği gevşeklik içinde düşündüm: Hiç olmazsa Phuong, hareketimden evvel beni terketmiyecek ve kimbilir? Yarın, öbür gün bir kaç çubuktan sonra belki burada kalmanın bir çaresini bulurum.

Gündelik iş devam ediyor: Bir çok insan, aklım kaybetmemesini ona borçludur. Nasıl ki bir hava hücumunda mütemadiyen korku duymağa imkân yoksa gündelik vazifelerin tesadüfi karşılaşmaların, şahsî olmayan üzüntülerin bombardımanı altında insan saatlarca kendi kaygusunu unutuyor. Telgraflar, Vietnam basınının tebliğleri, yardımcım Dominguez'in hastalığı Nisanın yaklaştığım, Hindiçini'yi terke mecbur kalacağımı, Phuong'suz bir istikbali bana muvakkaten unutturuyordu.

Dominguez Hintli idi (ailesi Bombay yolu ile Goa'dan gelmişti); benim yerime ehemmiyetli basın toplantılarım takibediyor, söylenti ve dedikodulara kulak veriyor ve telgraf mesajlarımı sansüre ve postaya götürüyordu. Bilhassa Şimal'de, Hai - Phil üe sırf benim için kurulmuş bir gizli servisi vardı ve zannedersenem Delta'nın içindeki Vietminh kuvvetlerinin vaziyetini Fransız Yüksek Kumanda Hey'etinden daha iyi biliyordu.

Resmî haber haline gelmeden evvel edindiğimiz malûmattan istifade etmediğimiz ve Fransız istihbarat servisine bir şey bildirmediğimiz için Dominguez, Saigon - Cholon'da gizlenmiş bulunan birçok Vietminh ajanı ile dostluk peyda etmiş ve onların itimadını kazanmıştı.

İsmine rağmen Asya'lı oluşunun da çok yardımı oluyordu.

Dominguez'e karşı muhabbetim vardı: Herkes, en ufak bir temastan rahatsız olan bir cilt hastalığı gibi gururunu teşhir ettiği halde o, kendisinininkini derinlere saklamış ve mümkün olduğu kadar eb'adım ufaltmıştı.

Onunla temasta insan tatlılık, 'tevazu ve aşırı doğruluktan başka birşeyle karşılaşamazdı. Bu adamda "biraz gurur hissetmek için onunla evli olmak lâzımdı. Belki de doğruluk ve tevazu beraber giderler, yalanlar gururumuzdan doğuyor: benim mesleğimde, muhabirin gurura, meslekdaşından daha muvaffak bir yası yazmış olmaktadır.

Bana itidali öğreten Dominguez idi, gazetemin, uydurma olduğunu bildiğim, bir havadisi niçin bildirmediğimi soran telgraflarına tahammülü yine bana o telkin ederdi.

Dominguez hasta olduğundanberi ona neler borçlu olduğumu anladım. Arabamın deposunun dolu olmasına bile o dikkat ederdi, buna rağmen ne bir sözle ne de bir bakışla hususî hayatıma karışmamıştır.

Zannedersenem katolikti fakat bunu ispat edecek bir şey bilmiyordum. Şimdi de hastalığı beni şahsî kaygumun işkencesinden kurtarmağa yardım ediyordu. Can sıkıcı Basın konferanslarına gitmek, artık bana düşüyordu;

meslekdaşlarımla gevezelik etmek için topallıya topallıya Continental'daki masamda oturmağa mecbur oluyordum.

Fakat hakikati yalandan Dominguez kadar ayıramıyordum. işte bunun için akşamları onun evine gidip gündüzleri duyduğum havadisleri münakaşa etmeği bir itiyad haline getirmiştım. Bazen dar demir karyolanın başı ucunda Hintli dostlarından bir kaçım bulurdum.

Oturduğu yer Gallieni bulvarına çıkan en fakir sokaklardan birinde idi.

Dominguez, yatağında, bağdaş kurmuş oturuyordu, insan bir hastayı değil de bir -racayı, yahut bir rahibi ziyarete gelmiş hissine kapılıyordu. -Âteşi yükseldiği zaman yüzünden ter boşanıyor, fakat, idrakinden hiç bir şey kaybetmiyordu. Sanki hastalığı başka birinin vücudunu tahrip ediyordu. Ev sahibesi onun başucunda daima bir çanak taze limonata bulunmasına dikkat ederdi, fakat Dominguez'in bir defa dahi içtiğini görmedim.

Ona yaptığım günlük ziyaretlerimde sıhhati hakkında hiç sual sormazdım, belki alınır diye çekmiyordum.

Daima o benim nasıl olduğumu sorar ve çıkmak mecburiyetinde kaldığım merdiven basamakları için özür dilerdi.

O akşam aramızda şöyle bir konuşma oldu:

— Sizi bir dostumla tanıştırmak istiyorum, dedi. Size anlatacağı enteresan bir hikâyesi var.

— Öyle mi?

— İsmi şuraya yazdım, Çinli isimlerini hatırlamakta müşkülât çektiğinizi biliyorum. Tabii bu bizde kalacak. Mytho rıhtımı üzerinde bir hurda demir antreposu sahibidir.

— Mühim mi?

— Olabilir.

— Bana mevzu hakkında bir fikir verebilir misiniz?

— Mevzuu doğrudan doğruya kendisinden dinlemenizi tercih ederim. Anlıyamadığım garip bir şey var.

Yüzünden terler akıyordu, sanki her damlası canlı ve mübarekmiş gibi silmeğe kalkışmıyordu... (Bir sineğin canına dahi kastetmiyecek kadar Hintli kalmıştı.) — Dostunuz Pyle hakkında ne biliyorsunuz? diye ilâve etti.

— Pek bir şey bildiğim yok. Tesadüfen tanıştık.

Tanyin'den beri onu görmedim.

— İŖi nedir?

— Ekonomik Misyon, fakat bu bir çok fenalıklara perde olabilir. Yerli sanayi ile alâkadar oluyor galiba, herhalde Amerikan firmalarının hesabına olacak.

Amerikalıların bir taraftan kendi menfaatlarını kollamaları diğer taraftan Fransızları harbi devam ettirmeye teşvik etmeleri hiç hoşuma gitmiyor.

— Geçen günü, sefarethanenin kongre âzalarına verdiği bir ziyafette konuşurken dinledim. Onları aydınlatma vazifesini Pyle'e vermişler.

— Allah Kongreyi muhafaza etsin, dedim. Pyle ancak altı aydır burada.

— Eski müstemlekeci memleketlerden İngiltere ve Fransa'dan bahsediyor ve her ikisinin Asyalıların itimadını kazanacak durumda olmadıklarını anlatıyordu.

Amerika'nın böyle müstemlekeci mazisi olmadığı için müdahale ediyormuş.

— Honolulu, Porto Rico, dedim, ve Yeni Meksika.

— O zaman biri klasik suali sordu: Bura hükümeti Vietminh'i mağlûp edebilecek mi? Pyle cevap olarak bir Üçüncü Kuvvetin buna muvaffak olabileceğini söyledi. Komünizm ve müstemlekecilikle alâkası bulunmayan bir Üçüncü Kuvvet'in daima bulunabileceğini ilâve etti, buna da Millî Demokrasi ismini verdi. Bu Üçüncü Kuvvete bir Ŗef seçmek ve onu eski müstemlekeci memleketlerden korumak icabedecekti.

— Bütün bunlar York Harding'in kitabında var, dedim. Onları daha Amerika'da iken okumuş. Geldiğinin haftasında bana anlatmıştı, o zamandanberi bundan fazla birşey öğrenmedi.

— Belki aradığı Ŗefi buldu, dedi Dominguez.

— Vahim mi?

— Bilmiyorum. Ne yaptığını bilmiyorum. Siz Mytho rıhtımındaki dostumla bir konuşsanız.

Phuong'a bir haber bırakmak için Catinat caddesine gittim sonra güneş batarken limanın öte tarafına yollandım. Rıhtımın üzerine, büyük yolcu gemilerinin ve gri harp teknelerinin dibine masa ve sandalyeler sıralanmıştı, tekerlekli küçük mutfak ocakları tütüyor ve kaynıyordu. Somme bulvarı boyunca berberler ağaçların altında çalışıyor, falcılar da duvar diplerine gömelmiş pis iskambillerini yayıyorlardı. Cholon öteki şehirlere benzemez, gece faaliyet, azalacağına, aksine artar.

Bir pandomima dekoruna giriyorum zannedersiniz: Çinli dükkânlarının dikine, uzun levhaları, göz kamaştırıcı ışıklar ve figüran kalabalığı sizi kulislere doğru sürükler ve orada birden her şey loşlaşır ve sakinleşir. Bir aralıktan geçtim ve rıhtıma çıktım. San panlar üst üste bağlanmıştı, ileride de karanlık ve tam manası ile تنها bir sahada antrepolar görünüyordu.

Aradığım yeri güçlkle ve hemen hemen tesadüfen buldum; mağazanın kapısı açıktı; içeride Picassovari şekiller görüyordum. Eski bir lâmbanın aydınlattığı bir yığın hurda demir: Demir karyolalar, banyolar, ocak küllükleri, bazı yerlerinde eski renklerin muhafaza eden araba karoserisi parçaları. Hurda yığınlanm arasındaki dar bir yoldan geçtim ve «Mösyö Chou!» diye bağırdım, kimse cevap vermedi. Mağazanın dibinde bir merdiven M. Chou'nun evi olduğunu tahmin ettiğim bir yere çıkıyordu. Bana verilen malûmata göre arka kapıdan girmiş olacaktım, her halde bir sebebi vardı ve Dominguez böyle münasip görmüştü. Merdiven kenarlarında bile hurdalar yığılı idi. Sahanlıktan büyük bir odaya giriliyordu, bütün aile oturmuş veya yatmış vaziyette orada toplanmıştı, bir iki dakika sonra kalkacak bir kamp yeri hissini veriyordu burası. Ne olduğu belli olmıyan eşya ile dolu bir sürü mukavva kutuların ve kapalı fiber valizlerin arasında öteye beriye bırakılmış bir çok küçük çay fincanları göze çarpıyordu. İhtiyar bir kadın geniş bir yatağa oturmuştu, iki oğlan çocuğu ile iki kız çocuğu; bir bebek yerde sürünüyordu, eski pantolonlar ve köylülerin giydiği koyu renk bluzlar giymiş orta yaşlı sayılabilecek üç kadın ve bir köşede mavi ipekten mandaren entarileri giymiş iki ihtiyar erkek mahjong oynuyorlardı; benim gelişime hiç aldırmadılar sür'atle oynuyorlardı, yaptıkları gürültü, bir dalga çekilirken deniz kenarındaki çakıl taşlanm çıkardığı seslere benziyordu. Bir mukavva kutunun içine atlayan bir kedi ile beni gelip koklayan ve giden zayıf bir köpekten başka kimse benimle alâkadar olmadı.

— Mösyö Chou? diye sordum.

İki kadın başım salladı, alâkasızlık devam ediyordu, fakat kadınların biri gitti bir fincan yıkadı ve ipek kapitoneli mahfazasında sıcakta duran bir çaydanlıktan çay doldurdu. Ben yatağın üzerine ihtiyar kadının yanına oturdum, bir genç kız bana fincanı getirdi.

Ben de kedi ve köpek gibi cemaata katılmıştım. Kimbilir belki onlar da ilk defasında benim geldiğim gibi tesadüfen gelmişlerdi. Bebek yerde sürünerek geldi ve ayakkabılarımın bağlarını çekmeğe başladı, kimse onu azarlamadı. Şark'ta çocukları azarlamazlar.

Sapı olmadığı için parmaklarımı yakan fincanı bir elimden öbür elime alarak buruk yeşil çayı ağır ağır içiyor bir taraftan da ziyaretimi ne kadar uzatacağımı düşünüyordum. M.Chou'nun ne zaman geleceğim Fransızca sordum, ama cevap alamadım. Her halde anlamamışlardı.

Fincanım boşalınca biri geliyor, onu dolduruyor ve tekrar meşguliyetine dönüyordu: Kadının biri ütüsüne, bir genç kız-dikişine, iki oğlan çocuğu. derslerine, ihtiyar kadın ayaklarını seyre (eski Çin'in sakatlanmış minicik ayakları...) Köpek dé mukavva kutuların üzerine yerleşmiş kediyi gözden kayırmıyordu.

Dominguez'in ufak bir ücret mukabilinde becerdiği zor işi takdire başlıyordum.

Fevkalâde zayıf bir Çinli odaya girdi; sanki hiç yer kaplamıyordu; teneke kutuların içine bisküit sırarlarını ayırmak için koydukları parşömen kâğıtlarına benziyordu. Yegâne kalınlığı çizgili fanila pijaması teşkil ediyordu.

— MösyöChou? diye sordum.

Afyon içenlerin lâkayit nazarları ile bana baktı: çökük avurtları, bebek bilekleri ve kolları, bu kadar incelemek için kimbilir kaç sene kaç çubuk içmişti.

— Dostum Dominguez bana bir şey göstereceğinizi söylemişti, dedim. Siz Mösyö Chou'sınız değil mi?

— Ah, evet. Kendisinin M. Chou olduğunu tasdik etti ve beni nazik bir el hareketi ile eski oturduğum yere gönderdi. Ziyaret sebebimin, beyninin dumanlı koridorlarımın birinde kaybolduğunu açıkça görüyordum...

Bir fincan çay içermi idim? Ziyaretimden dolayı şeref duyuyordu. Başka bir fincan yıkandı, muhteviyatı yere boşaltıldı, sonra dolduruldu ve bir ateş parçası gibi elime verildi; çay işkencesi. Kalabalık ailesi için birşeyler söyledim.

Sanki şimdiye kadar nazarı dikkatini çekmemiş gibi odaya biraz hayretle göz gezdirdi.

— Annem,, dedi, karım, kız kardeşim, amcam, ağabeyim, çocuklarım, teyzemin çocukları.

Bebek ayaklarımın dibinde yuvarlandı ve sırtüstü kaldı, sevinç sesleri çıkararak bacaklarını sallamağa başladı. Kimin diye düşündüm. Etrafımda babası olacak kadar genç... veya yaşlı kimse yoktu.

— Mösyö Dominguez bana mühim olduğunu söyledi, dedim.

— Evet Mösyö Dominguez... Kendisi iyidir inşallah.

- Sıtma nöbetleri tutuyor.
- Senenin bu ayları tehlikelidir.

M. Dominguez'in kim olduğunu hatırlamadığına emindim. Öksürmeğe başladı, iki düğmesi kopuk olan pijama ceketinin altında gergin derisi, yerlilerin tamburu gibi ihtizaza başladı.

- Siz de kendinizi bir doktora gösterseniz, dedim.

Yanımıza yeni birisi geldi. İçeri girdiğim duymamıştım. Avrupalılar gibi giyinmiş gayet şık bir delikanlı idi.

- Mösyö Chou'nun tek ciğeri var, dedi İngilizce.
- Geçmiş olsun.
- Günde yüz elli çubuk içer.
- Fazla değil mi?
- Doktor dokunacağım söyledi ama Mösyö

Chou, ancak afyon çektiği zaman kendini iyi hissediyor. Ben size kendimi tanıtayım, Mösyö Cho'nun müdürüyüm.

— Benim ismim Fowler. Mösyö Dominguez tarafından, geliyorum. Mösyö Chou'nun bana bir şeyden bahsedeceğini söyledi.

- Mösyö Chou'nun hafızası çok bozuldu. Bir fincan çay ister misiniz?
- Teşekkür ederim, üç fincan içtim.

Muhavere kitaplarındaki bir soru ile bir cevaba benziyordu konuşmamız.

M.Chou'nun müdürü elimdeki fincanı aldı, genç kızlardan birine uzattı. O da fincanın içindekini yere boşalttı ve bir daha doldurdu.

- Kâfi derecede demlenmemiş, dedi müdür.

Fincanı aldı, kendisi tattı, içindekini döktü, iyice yıkadı ve başka bir çaydanlıktan doldurdu.

- Daha iyi değil mi?, diye sordu.
- Çok daha iyi.

M.Chou sesini ayarlamak için öksürdü, fakat kocaman bir balgam çıkardı ve üzerinde pembe güller resmedilmiş olan tenekeden bir tükürük hokkasına tükürdü.

Bebek çay döküntülerinin içinde yuvarlanmakta devam ediyordu; kedi mukavva kutusundan bir valizin üzerine sıçradı.

— Benimle görüşseniz daha iyi olur kanaatindeyim, dedi delikanlı, ismim Mösyö Heng'dir.

— Hangi mevzuda?...

— Antrepoya inelim, dedi M.Heng. Orası daha rahat.

Elimi M.Chou'ya uzattım, dalgın bir tavırla avuçlarının içine aldı; sonra sanki bana oturacak bir yer bulmak için insan dolu odaya göz gezdirdi. Biz merdiveni indikçe çakıl taşı gürültüsü hafifliyordu.

— Dikkat edin, dedi M. Heng, son basamak yoktur ve önümü görmem için bir cep feneri yaktı.

Demir karyola ve banyoların arasına dönmüştük, M. Heng beni iki giriş arasında bir yere götürdü.

Yirmi adım kadar attıktan sonra durdu ve fenerinin ışığını küçük bir demir varile çevirdi.

— Bunu görüyor musunuz? dedi.

— Evet. ne olacak?

Varili çevirdi ve fabrika markasını gösterdi:

«Diolacton».

— Bu kelimenin bence manası meçhul.

— Bu varillerden burada iki tane vardı. Diğer hurdaların arasında Mösyö Phan-Van-Muoi'nin garajından geldi. Onu tanır mısınız?

— Hayır, zannetmem.

— Karısı general Thé'nin akrabasıdır.

— Halâ bir şey anlamıyorum...

— Bunun ne olduğunu biliyor musunuz? diye sordu M. Heng ve eğilip yerden bir kereviz sapma benziyen ortası çukur uzun bir cisim aldı, kromajlı fenerin ışığında parıladı.

— Banyo dairesinin teferruatından bir şeye benziyor.

— Bu bir kalıptır, dedi M.Heng. Başkasına bir şey öğretirken fevkalâde haz duyan insanlardan olduğu belli idi. Cehaletimi bir daha itiraf etmem için biraz bekledi. Kalıptan ne demek istediğimi anlıyor musunuz?

— Evet, tabii, fakat halâ anlayamadığım...

— Bu kalıp Birleşik Devletlerde imal edilmiştir.

«Diolacton» bir Amerikan firmasıdır. Anlamağa başladınız mı?

— Doğrusunu isterseniz hayır.

— Bu kalıpta bir fabrikasyon hatâsı var. Onun için atmışlar. Fakat onu hurdalarla beraber vermemeleri icabediyordu... Varili de keza. Hata işlediler.

Mösyö Muoi'nin müdürü bizzat buraya geldi. Kalıbı bulamadım, fakat öteki varili geri almasına müsaade ettim.

Başka olmadığım iddia ettim, o da bana kimyevî maddeler saklamak için ihtiyacı olduğunu söyledi. Tabii kalıbı sormadı, kendini ele vermiş olurdu, fakat her tarafı iyice aradı. Sonra Mösyö Muoi Amerikan sefarethanesine gitti ve Mister Pyle ile görüştü.

— Mükemmel bir istihbarat servisiniz var, dedim.

Sözü nereye getirmek istediğini halâ anlayamıyordum.

— Mösyö Chou'ya Mister Dominguez ile temasa geçmesini söyledim.

— Yâni, Mister Pyle ile General arasında bir irtibat var demek mi istiyorsunuz? dedim. Pek zayıf bir ihtimal. Burada herkes kendini gizli ajan zannediyor.

M. Heng topuğu ile siyah demir varile vurdu ve bunun aksi sedası demir karyolalar arasında duyuldu.

— Mister Fowler, dedi, siz İngüizsiniz. Bitarafsınız.

Hepiniz bize karşı böyle muamele ettiniz. İçtihatları bakımından bu tarafa yahut öbür tarafa meyledenlere karşı sempati gösterebiliyorsunuz.

— Bu sözlerden komünist yahut Vietminh taraftarı olduğunuzu anlatmak istiyorsanız, bunu açıkça söyleyiniz. Hayret etmem. Siyasî kanaatim yoktur.

— Burada Saigon'da hoş gitmiyecek birşey cereyan ederse bizi itham edecekler. Komitemiz bu vaziyet hakkında doğru bir fikir edinmenizi istiyor. Bunları size bunun için gösterdim.

— Dialacton, nedir? Konsantre süt markasına benziyor.

— Sütle alâkası yok değil. Mösyö Heng fenerinin ışığım varilin içine çevirdi. Beyaz bir toz yapışmıştı dibine.

— Bu Amerikan plastiklerinden bir tanesidir, dedi

— Pyle'in oyuncak imal etmek için plastik ithal ettiğini duymuştum.

Kalıbı elime aldım ve tetkik ettim. Bununla imal edilen nesnenin biçiminin nasıl olacağını düşündüm.

Kalıbın aynadaki aksi gibi olacaktı.

— Oyuncak imali için değil.

— Perde rayının parçasına benziyor.

— Şekli bildiklerimize benzemiyor.

— Bunun nerede kullanılabileceğini kestiremiyorum.

M. Heng başını öbür tarafa çevirdi.

— Sizden istediğim yalnız bu gördüklerinizi unutmamanızdır, dedi ve hurda demirlerin arasında yürümeğe başladı. Belki günün birinde bu hususta bir makale yazmanız icabeder. Fakat kat'iyyen burada gördüğünüz varilden bahsetmeyin.

— Kalıptan da mı? diye sordum.

— Bilhassa kalıptan.

Hayatınızı kurtaran birisi ile ilk defa buluşmak pek o kadar kolay olmasa gerek. Lejyon'un hastahanesinde iken Pyle'i görmemiştim. Gaybubetim izah etmek kolaydı; mahçup tabiatlı idi, maamafih bu gaybubeti beni yersiz üzüntülere sevk ediyordu. Meselâ, aksamları uyku ilâcım tesirini göstermeden evvel Pyle'in merdivenlerimi çıktığım, kapımı çaldığını, yatağımda uyuduğunu tahayyül ediyordum. Ona karşı haksızlık ediyordum bu hususta. Sonra mektubumu düşünerek pişmanlık duyuyordum (Hangi eski ceddim bana bu saçma vicdanı miras bırakmıştı? Eski zamanda zorla ırza geçerlerken ve insanları doğrarlarken vicdan diye bir şey yoktu her halde.) Kurtarıcımı yemeğe dâvet etmem lâzım mı, diye soruyordum, kendi kendime bazen, yahut Continental'm barında birkaç kadeh atmak için çağırırsam mı?

İnsanın her zaman karşılaşmadığı ve kendi hayatına verdiği kıymete bağlı bir kibarlık meselesi idi bu. Bir yemekle bir şişe şarap mı yoksa bir duble viski mi? Bu sual beni bir kaç gün meşgul etmişti sonra mesele bizzat Pyle tarafından halledildi. Hasta bacağımın üzerinde yarım gün durmak için gösterdiğim gayretten bitap bir halde sıcak bir öğleden sonra uyuyordum, kapıyı vurduğunu duymadım.

— Thomas, Thomas!

Bu çağırma görmekte olduğum bir rüya ile karıştı, تنها dümdüz bir yolda yürüyor ve bir türlü aradığım dönemeci göremiyordum. Yol bir teypin şeridi gibi gayet muntazam uzuyorken bu ses kulağıma geldi: Evvelâ bir karakol kulesinden gelen bir inilti idi, sonra doğrudan doğruya bizzat bana hitab ediyordu:

— Thomas, Thomas!

Mırıltı halinde cevap verdim:

— Gidin buradan Pyle. Bana yaklaşmayın. Kurtarılmak istemiyorum.

— Thomas!

Kapımı yumrukluyordu, fakat sanki piriç tarlasında imişim, Pyle de

düşmanmış gibi hiç sesimi çıkarmadım.

Birden gürültünün kesildiğini farkettim; koridorda biri konuşuyor, başka biri de ona cevap veriyordu.

Fısıltılar daima tehlikelidir. Sesleri tanıyamıyordum. Yatağımdan sessizce indim ve bastonumun yardımı ile ikinci odanın kapısına kadar gittim. Fazla ağır mı hareket etmişim, yoksa beni duymuşlar mı idi, kapının arkasında bir sükût hasıl oldu. Sükût, sarmaşıklı kolları olan bir nebata benzer; filizleri sanki kapının altından içeri girdiler, uzandılar ve bulunduğum odada yapraklarını açtılar. Hoşuma gitmiyen bir sükûttu bu. Kapıyı şiddetle açarak bu sükûtu delik deşik ettim. Phuongu gördüm, Pyle'in elleri omuzunda idi; vaziyetlerine bakılırsa bir öpüşmeden ayrılıyorlar gibi bir halleri vardı.

— Girsenize canım, girsenize, dedim.

— Size kendimi duyuramadım, dedi Pyle.

— Evvelâ uyuyordum, sonra rahatsız edilmek istemedim. Fakat madem ki artık rahatsız edildim, gelin bakalım. Bunu nerede buldun? diye Fransızca sordum Phuong'a.

— Burada, koridorda, diye cevap verdi, kapıya vurduğunu duydum, koşa koşa kapıyı açmağa geldim.

— Oturun, dedim Pyle'e. Bir kahve içer misiniz?

— Hayır, Thomas, oturmak da istemiyorum.

— Ben oturacağım. Bacağım çabuk yoruluyor.

Mektubumu aldınız mı?

— Evet. Keşke hiç yazmamış olsa idiniz?

— Neden?

— Çünkü hep yalan dolu. Size itimadım vardı, Thomas.

— Kadın mevzubahis olduğu zaman kimseye itimat caiz değildir.

— Öyle ise bugünden itibaren kat'iyyen bana itimad etmeyin. Siz yokken buraya gelip eşyanızı arıyacağım.

Zarfları makinada yazılmış mektuplar yazacağım.

Artık piştim galiba Thomas. (Fakat sesi ağlamaklı idi ve her zamankinden genç görünüyordu.) Hile yapmadan kazanamaz mı idiniz?

— Hayır. Bu bir Avrupalı iki yüzlülük numunesidir Pyle. Mühimmat noksanlığımızı telâfi etmemiz lâzım. Her halde bir acemilik yapmış olacağım. Yalan olduğunu nasıl anladınız?

— Ablası söyledi. Şimdi Joe'nun yanında çalışıyor. Oradan geliyorum. Sizin İngiltere'ye çağrıldığınızı biliyor.

— Ha... Şu mu! dedim ve rahat bir nefes aldım. Onu Phuong da biliyor.

— Ya karınızın mektubu? Phuong onu da biliyor mu? Ablası görmüş.

— Nasıl?

— Dün siz gittikten sonra Phuong'a gelmiş, Phuong da ona mektubu göstermiş. Ablasına masal okuyamazsınız, İngilizce biliyor.

— Anlıyorum.

Kimseye kızmakta mana yoktu. Bunun mes'ulü bendim. Phuong mektubu iş olsun diye ablasına göstermiş olacaktı yoksa itimatsızlıktan değil.

— Bütün bunları dün akşam biliyor mu idin? diye sordum Phuong'a.

— Evet.

— Dün akşam çok sessiz olduğunu farkettim.

Koluna dokundum. Cadılar gibi bir kavga çıkarabilirdin.

Fakat sen Phuong'sun, cadı değilsin.

— Düşünmem lâzımdı, dedi.

Gece yarısı uyandığım zaman gayri muntazam nefes alışından uyanık olduğunu anladığımı hatırladım.

Ona doğru kolumu uzatıp sormuştum: «Kâbus mu?»

Catinat caddesine ilk geldiği zaman geceleri kâbustan rahatsız oluyordu, fakat dün gece başım hayır diye salladı; sırtı bana dönüktü, bacağımı bacağına yaklaştırdım...

Aşıkane münasebetlerimizin başlangıcı. O zaman dahi gayri tabii bir şey farkedememiştim.

— Bunu neden yaptığınızı izah edebilir misiniz Thomas?

— Bunda anlaşımıyacak bir şey yok. Phuong'u alıkoymak istiyordum.

— Menfaatına aykırı olduğu halde mi?

— Tabii.

— Bu aşk değil.

— Belki sizin anladığınız şekilde aşk değil, Pyle.

— Onu himaye etmek istiyorum.

— Ben istemiyorum. Onun himayeye ihtiyacı yok. Onun yanımda olmasını

istiyorum. Onun yatağımda olmasını istiyorum.

— Baskı ile mi, zorla mı?

— Baskı ile ve zorla onu hiç bir yerde alıkoyamazsınız, Pyle.

— Bu yaptığınızdan sonra artık sizi sevemez.

Pyle'in fikirleri işte bu kadar basitti. Döndüm ve gözlerimle Phuong'u aradım. Yatak odasına geçmiş yattığım yerdeki buruşuklukları yok etmek için örtüyü çekiştiriyordu; bunu yaptıktan sonra rafların birinden resimli bir kitap aldı ve sanki konuşmalarımızın onunla alâkası yokmuş gibi gitti, yatağın üzerine oturdu.

Hangi kitaba baktığım biliyordum; resimlerle anlatılan kraliçenin hayatı. Saltanat arabasını Westminster'e giderken tepesi üstü görüyordum.

— «Aşk» kelimesi garba aittir, dedim. Onu kalbi bağlantılarımızı veya bir kadına karşı duyduğumuz arzuyu değişik bir şekilde ifade etmek için kullanırız.

Bu insanlar böyle sabit fikirlerle kendilerini üzmezler.

Eğer dikkat etmezseniz, bedbaht olacaksınız, Pyle.

— Bacağımız kırık olmasa idi, size mükemmel bir dayak atardım.

— Siz bana minnettar olmalısınız, tabii Phuong'un ablasına da. Şimdi artık vicdan azabı duymadan faaliyete geçebilirsiniz, zira bazı hususlarda pek vesveselisiniz, öyle değil mi? Tabii plastik işi mevzubahis olmadığı zaman.

— Plastik mi?

— Ne yaptığınızın farkında olduğunuzu bütün samimiyetimle temenni ederim. Niyetinizin iyi olduğuna şüphem yok, daima iyidir zaten. (Bana şaşkınlık ve şüphe ile bakıyordu.) Bazen fena niyetlerinizin olmasını isterdim, bu size insan denen mahlûkları daha iyi anlamanıza yardım ederdi. Bu söylediklerim memleketinize de uyar, Pyle.

— Ona rahat bir hayat temin etmek istiyorum.

Burası... fena kokuyor.

— Bu kokuyu günlük çubukları ile yok etmeğe çalışıyoruz. Ona bir buz dolabı, güzel bir araba ve son model bir televizyon vermek istediğinizi tahmin ediyorum, bundan başka da...

— Bundan başka da, çocuklar, dedi.

— Genç ve parlak fikirli Amerikan vatandaşları, Amerika aleyhinde hiç bir faaliyette bulunmadıklarına yemin etmeğe hazır insanlar...

— Ya siz, ona ne verebileceksiniz? Onu İngiltere'ye götürmiyeceksiniz.

— Hayır, o kadar zalim değilim. Yeter ki dönüş biletini temin etmiş olayım.

— Siz buradan ayrılıncaya kadar ondan istediğiniz kadar istifade etmek istiyorsunuz.

— O da bir insandır Pyle. Kendisi karar verebilir.

— Yanlış malûmata dayanarak.

— Phuong çocuk değildir. Sizin hiçbir zaman olamayacağınız kadar katı kalplidir. Çizilmeyen bir cins vernik vardır, bilmem bilir misiniz? İşte Phuong. Sizin ve benim gibi bir düzine adamı eskitebilir. İhtiyarlıyaeak, o kadar. Doğum, açlık, soğuk ve romatizma ona ızdırap verebilir, fakat bizim gibi fikir ve inançlarından dolayı hiçbir zaman ızdırap çekmeyecektir, hiç bir şey onu çizemeyecektir. Sadece yavaş yavaş inhilâl edecektir.

Fakat konuşurken, sahifeyi çeviren (Prenses Anne ile birlikte bir aile resmi) Phuong'a bakıyor ve tıpkı Pyle'in yaptığı gibi bir şahsiyet icad ediyordum.

İnsan denen mahlûk hiçbir zaman anlaşılabilir. Belki da bizler gibi düşünüyordu, fakat düşüncesini ifade edemiyordu.

Birinci sene onu anlamağa ne kadar uğraşmıştım; düşüncelerini bana anlatması için ne kadar yalvarmıştım ve sükûtlarının sebep olduğu hiddetimle onu ne kadar ürkütmüştüm.

— Kâfi derecede konuştunuz, dedim Pyle'e.

Öğrenilecek ne varsa hepsini öğrendiniz. Gidin artık lütfen.

— Phuong, diye çağırdı.

— Mösyö Pyle? diye cevap verdi Phuong, gözlerini dikkatle tetkik ettiği Windsor Şatosundan kaldırarak.

Böyle bir zamanda takındığı lüzumundan fazla nazik tavır bana komik ve emniyet verici geldi.

— Sizi aldattı.

— Anlamıyorum,

— Haydi gidin artık, dedim. Üçüncü Kuvvetinize, York Harding'e ve Demokrasinin Rolü'ne dönün.

Gidip de plastiğinizle oynayın.

Bir müddet sonra talimatıma harfiyen riayet etmiş olduğunu görecektim.

Bölüm 3

Pyle'in ölümünden beri iki hafta geçmişti, Vigot'ya rast geldim. Charmer bulvarından geçerken beni Club'ten çağırdı. O zamanlar Emniyet mensuplarının tercihan devam ettiği bir lokanta idi ve bilhassa zemin katında yiyip içerlerdi, halbuki halk el bombalarının yetişemediği üst katları tercih ederdi. Yanma gittim, bir vermut ısmarladı.

— Oynıyalım mı?

— Nasıl isterseniz.

Mutad bir 421 partisi için zarlarımı çıkardım.

Bu üç rakamın hatta zarların bana Hindiçini'deki harp senelerini nasıl hatırlattığım tasavvur edemezsiniz! Dünyanın neresinde olursa olsun iki adamın zar attığını gördüğüm zaman kendimi Hanoi, Saigon sokaklarında yahut bombardıman edilmiş Phat Diem'in enkazı arasında zannederim; kanallar boyunca devriye gezen tırtıllara benzeyen çizgili kamuflajları ile paraşütçüler gözümün önüne gelir; yaklaşan havan toplarının patlamalarını duyar gibi olurum, bazen de bir çocuk cesedi görürüm.

Vigot son kibriti bana doğru itti.

— Asteğmen.

Her parti sizi bir rütbe yükseltir. Oyun, rakiplerden birinin yüzbaşı yahut binbaşı olmasına kadar devam ederdi. Vigot birinci partiyi kazandığı gibi ikinciye de kazandı ve kibritleri sayarken konuştu: — Pyle'in köpeğini bulduk.

— Öyle mi?

— Sahibinin cesedini bırakmak istememiş olacağını tahmin ediyorum. Boğazlamışlar. Pyle'den elli adım ötede, çamurun içinde idi. Oraya kadar sürüklenebilmiş.

— Hâlâ bu hâdise ile meşgul musunuz?

— Amerikan sefiri peşimizi bırakmıyor. Çok şükür bir Fransız kendini öldürttüğü zaman bu kadar patırdı olmuyor. Bu kadar kıymet verilecek nadir vak'alardan değil ki...

Kibritleri paylaştık ve oyuna başladık. Vigot'nun 421'i atmasındaki sür'ata adeta sihir diyeceğim.

Son kibritinden de kurtulunca: Yüzbaşı, dedi. İçkileri ısmarlamak için garsonu çağırdım.

— Hiç yenildiğiniz olur mu? diye sordum.

— Nadiren. Bir parti daha?

— Bir daha sefere. Mükemmel bir kumarbaz olacaktıymız, Vigot! Başka şans oyunları da oynar mısınız?

Acı acı gülümsedi ve ben, neden bilmem, evlenmiş olduğu ve dedikoduya nazaran maiyetindeki genç memurlarla onu aldatan genç sarışın kadını düşündüm.

— Fırsat bulursam, dedi. Fowler prensiplerimize göre hareket etmiyorsunuz. Siz de taraf tutuyorsunuz.

Hepimizin yaptığı gibi.

— Hangi mevzuda?

— Pyle'in köpeğini düşünüyordum da...

— Tuhaf!

— Bana söylediğinizi hatırlıyor musunuz...

Ayaklarındaki çamuru tahlil ettirip bir ipucu elde etmekten bahsediyordunuz.

— Siz de ne Maigret ne de Lecoq değilim, dediniz.

— Birşeyler becerdim ben. Pyle sokağa çıktığı zaman köpeğini de beraber alırdı, değil mi?

— Zannederim.

— Tek başına dolaşmasına müsaade edilmeyecek kadar kıymetli bir köpekti.

— İhtiyatsızlık olurdu. Bildiğime göre bu memlekette köpekleri yerler. (Zarları cebine koymağa hazırlandı.)

Zarlarım, Vigot.

— Ah, affedersiniz, kafam meşgul da...

— Bana neden taraf tuttuğumu söylediniz?

— Pyle'in köpeğini son defa ne zaman gördünüz, Fowler?

— Allah bilir. Köpeklerle randevularımı not etmiyorum.

— İngiltere'ye ne zaman dönüyorsunuz?

— Tam tarihini bilmiyorum.

Polise malûmat vermemeyi tercih ederim, onu belâdan kurtarır.

— Bu akşam saat onda size gelip biraz gevezelik etmek isterdim. Tabii

yalnız iseniz.

— Phuong'u sinemaya gönderirim.

— Onunla tekrar uyuştunuz mu?

— Evet.

— Gariptir... Bedbahttınız gibi gelmişti bana.

— İnsanın bedbaht olması için birçok sebepler vardır, öyle değil mi? Ve sert bir tonla ilâve ettim: Siz de pek alâ bilirsiniz.

— Ben mi?

— Siz de pek mes'ut bir adam sayılmazsınız.

— Benim şikâyet edecek bir şeyim yok. «İflâs etmiş bir ev, sefil bir ev demek değildir.»

— Bu da nesi?

— Pascal'dan, İztırap çekmekteki gururun lehine yazılmış bir şey. «Bir ağaç kendini sefil görmez.»

— Neden polise intisap ettiniz Vigot?

— Bir sürü sebep var.. Hayatımı kazanmak mecburiyeti, insanları tanımak merakı ve... Gaboriau'nun bana telkin ettiği heves.

— Rahip olmalı imişsiniz.

— O tarihte lüzumlu yazarları henüz okumamıştım.

— Bir rol oynadığıma şüphe etmekte devam ediyorsunuz, değil mi?

Ayağa kalktı ve geri kalan vermutu içti.

— Sizinle biraz gevezelik etmek istiyorum, o kadar.

O gittikten sonra, yakalanması kendi faaliyeti neticesi olan ve müebbet hapse mahkûm bir mücrime bakar gibi bana acıyarak baktığım düşündüm.

Cezamı görmüştüm bile. Pyle apartımanımdan ayrılırken sanki birkaç haftalık şüphe ve kararsızlığa mahkûm etmişti beni. Eve geldiğimin her defasında bir felâketle karşılaşacağımı zannediyordum. Bazen Phuong'u evde bulmuyordum ve o dönmeden hiçbir iş göremiyordum, zira acaba dönecek mi şüphesi içimi kerttiriyordu.

Nereden geldiğini soruyordum (sesimden merak ve şüphe ettiğimi anlamaması için gayret sarfediyordum) çarşıdan, yahut mağazalardan geldiğini söylüyor ve satın aldığı şeyleri gösteriyordu. (Söylediğini ispata kalkışması dahi bana o zamanlar şüpheli geliyordu.) Bazen de sinemadan geliyordu: Biletinin parçası burada idi. Arasına da ablasında idi, Pyle ile orada buluşuyor,

diye düşünüyordum. O sıralarda Phuong'la sanki ondan nefret ediyormuşum gibi hırsıyla münasebette bulunuyordum, fakat nefret ettiğim şey istikbal endişesi idi. Yatağımı yalnızlık dolduruyor ve gece kollarımın arasına yalnızlığı alıyordum. Phuong değişmiyordu: yemeğimi yapıyor, çubuklarımı hazırlıyor, zevkim için tatlılıkla vücudunu bana veriyordu, (fakat artık bu zevk omaktan çıkmıştı); düşüncelerini okumak istiyordum ama benim bilmediğim bir lisanda yazılı idiler. Ona sual sormak istemiyordum. Onu yalan söylemeğe mecbur etmek istemiyordum. (Biribirimize açıkça yalan söylemedikçe biribirimize karşı değişmemişiz gibi bir his vardı içimde). Fakat birden benim yerime endişem konuşmağa başladı, ve sordum: — Pyle'i son defa ne zaman gördün?

Phuong tereddüt etti, belki de hakikaten hatırlamağa çalışıyordu.

— Buraya son defa geldiği vakit, diye cevap verdi.

Amerika'ya ait ne varsa —hemen hemen şuurumun altında— kötülemeğe başladım. Konuşmalarım esnasında Amerikan edebiyatının kifayetsizliği, Amerikan politikasındaki skandalları, Amerikan çocuklarının kötü davranışları üzerinde ısrarla duruyordum. Sanki Phuong, bir adam tarafından değil de bir millet tarafından kaçırılıyordu. Herkesin hatta antipatimi paylaşmağa hazır olan Fransız dostlarımın bile kafasını Amerikan aleyhtarlığı ile şişiriyordum.

Bisiklet bombaları hâdisesi tam o sıralarda cereyan etti. impérial bardan dönüşümde evde kimseyi bulamadım. (Phuong sinemada mı yoksa ablasında mı idi?) kapının altından bir mektup atılmıştı. Dominguez'dendi. Halâ hasta olduğu için özür diliyor ve ertesi sabah onbuçuğa doğru Charner bulvarının köşesini teşkil eden büyük mağazanın önünde bulunmamı bildiriyordu.

Bu mektubu M. Chou'nun isteği üzerine yazmış, fakat ben orada bulunmamı isteyen M. Heng olduğuna emindim.

Bütün meselenin ancak bir fıkralık değeri olduğu anlaşıldı, hatta komik bir fıkra. Phat Diem'in, kimbilir kaç günlük rengi dönmüş cesetlerle dolu kanalları, havan toplarının patlamaları ve «napalm» m soluk şimşekleriyle Şimal'deki tahripkâr ve insana yeis veren harbi ile hiçbir alâkası yoktu bu hâdisenin. Bir çeyrek saattenberi bir çiçekçi dükkânının önünde bekliyordum, Catinat caddesindeki Polis Müdürlüğü istikametinden içi polis dolu bir araba geldi, büyük bir fren gıcirtısı ve lâstik tekerleklerin ıslığı ile durdu. Polisler indi ve ahalinin üzerine hücum eder gibi mağazaya doğru koşmağa başladılar, fakat ahalinin üzerine hiçbir şey yoktu, ancak bir sıra bisiklet vardı. Saigon'daki bütün büyük binaların etrafında sıra sıra bisiklet görürsünüz. Garp memleketlerimizin en kalabalık üniversite şehirlerinde bile bisiklete binen bu kadar çok insan

bulunmaz. Fotoğraf makinamı ayarlayıncaya kadar anlaşılmaz ve komik bir şey cereyan etti. Polis memurları bisikletlerin arasına dalmış ve üç bisikleti başlarının üstünde tutarak koşa koşa bulvarı geçip bisikletleri süslü büyük çeşmenin havuzuna atmışlardı. Polislerden birini yakalayıp birşey sormağa vakit kalmadan hepsi arabalarına bindiler ve Bonnard bulvarından sür'atle uzaklaştılar.

- «Bisiklet Harekâtı», dedi bir ses, Mösyö Heng'in sesi.
- Ne oluyor? diye sordum. Talim mi yapıyorlar? Maksat ne?
- Biraz bekleyin, dedi Mösyö Heng.

Bir kaç kişi çeşmeye yaklaşımağa başladı. Batık bir geminin yerini gösteren şamandra gibi tekerlekğin bir tanesi suyun dışında duruyordu. Bir polis memuru bağırarak ve kollarını sallıyarak caddeyi geçti.

- Gidip bakalım, dedim.
- Gitmesek daha iyi olur, dedi gözlerini saatma dikmiş olan Mösyö Heng. Onbiri dört dakika geçiyordu.

- Saatiniz ileri dedim.
- Bir kaç dakika ileri gidiyor, dedi ve tam o esnada çeşme infilâk etti ve kaldırımı sular bastı. Süslü kornişin bir parçası bir pencereye çarptı ve cam parçaları su gibi pırıl pırıl döküldü. Elbiselerimizin üzerindeki suyu ve camları atmak için silkindik. Şosenin üzerinde bir topaç gibi vmlıyarak dönen bir bisiklet tekerleği sallandı, sallandı ve yere yapıştı.

- Saat tam onbir olması lâzım, dedi Mösyö Heng.
- Ne demek yâni...
- Sizi alâkadar edeceğini düşünmüştüm, dedi Mösyö Heng. Ümit ederim ki etti.

- Gidip bir şey içelim.
- Hayır, özür dilerim, mağazaya döneceğim.

Fakat evvelâ size bir şey göstermek istiyorum. Beni bisikletlerin olduğu yere götürdü ve kendi bisikletinin zincirini tutan asma kilidi açtı. Dikkatle bakm.

- Bir Raleigh, dedim.
- Hayır, pompaya bakın. Size bir şey hatırlatmıyor mu?

Birşey anlamadığım halimden belli oluyordu, M. Heng bu halime gülümsedi ve ayrıldı. Sonra döndü bana eliyle bir selâm verdi ve pedallara

basarak Cholon'daki hurda demir deposuna doğru uzaklaştı.

Malûmat almak için gittiğim Polis Müdüriyetinde M. Heng'in ne demek istediğini anladım. Mağazasında gördüğüm kalıbın şekli, bir yarım bisiklet pompasının yarı yuvarlak şekline benziyordu. O gün bütün Saigon'da plâstik bomba haline gelmiş birçok bisiklet pompası tam saat onbirde patlamıştı. Polis aldığı haber nispetinde infilâklerin zararlı olmasını önlemeğe çalışmıştı, (haberini M. Heng tarafından verildiğine şüphem yoktu). Alelâde bir hâdise sayılırdı bu, on yerde infilâk olmuş, altı kişi hafif yaralanmış ve Allah bilir kaç bisiklet parçalanmıştı. Meslektaşlarım —suikastten bahseden Extrême — Orient'm muhabiri hariç— ancak alaylı bir fıkra yazdıkları takdirde gazetede çıkacağını biliyorlardı. «Bisiklet bombaları» iyi bir serlevha idi. Hepsini komünistleri itham etti. Yalnız ben General Thé'nin bir marifeti olduğunu yazdım, yazım gazetede değiştirildi. General bayatlamıştı. Ondan bahsetmek için yer ziyan etmekte mana: yoktu. Dominguez vasıtasıyla M, Heng'e bir mesaj gönderdim. Elimden geleni yapmıştım. M. Heng gayet nazik şifahî bir cevap gönderdi.

Kendisinin yahut Vietminh'li komitesinin bu işe lüzumundan fazla ehemmiyet verdiğine hükmettim. Hiç kimse komünistlere tam manası ile kızmadı. Nerede ise onları şakacılıkla vasıflandıracaklardı. Pyle'e, general ile olan alâkası hakkında öğrendiklerimden bile bahsetmedim.

Plâstiği ile oynasın dursun: Belki Phuong'u düşünmesine mani olur.

Bir akşam civarda olduğumdan ve yapacak bir işim olmadığından M. Muoi'nin garajına gitmeğe karar verdim.

Garaj, Somme bulvarında idi, pek büyük değildi ve karma karışıktı, burası da hurda demir antreposuna benziyordu. Ortasında krikolar üzerinde motör kapağı açık bir araba duruyordu. Kimsenin ziyaret etmediği bir taşra müzesindeki eski çağlara ait bir hayvanı andırıyordu. Galiba onun burada olduğunu herkes unutmuştu. Zeminde bir sürü boş kutu ve madenî parçalar vardı. Yedi türlü yemek yapmak için bir ördeğin tüylerini yolan bir Çinli ahçının tek bir tırnağı feda etmemesi gibi Vietnamlılar da birşey atmağa kıyamazlar, iki varil, ile kalıbı nasıl elden çıkardıklarım düşündüm.

Belki beş - on kuruş kazanmak isteyen bir işçi satmıştı, yahut marifetli M. Heng rüşvet mukabili ele geçirmişti onları.

Ortada kimse görünmüyordu, içeri girdim. Belki polis korkusu ile muvakkat bir müddet için ayrılmışlardır, diye düşündüm. Araba ile demir parçalarından başka birşey yoktu. Bisiklet bombalarının burada imal edildiğini

düşünmek hatalı oluyordu. Fıçının dibinde gördüğüm tozu plâstik bombası haline getirmek her halde bu kadar basit olmasa gerekti. Bu hususta fikrim yoktu, fakat yine de aklım kabul etmiyordu. Dipteki küçük büroya gittim; üzerinde kataloglar, bir çanak kola, bir toplama makinası, madenî raptiyeler, bir çaydanlık, üç fincan, yontulmamış birçok kurşun kalemi ve Eifel Kulesinin yeni bir kartpostalı bulunan bir yazı masası ve duvarda mutad reklâmlı Çin takvimi vardı. Arka duvarın ortasında kilitli bir kapı vardı, fakat anahtarı masanın üzerinde kurşun kalemlerin arasında idi.

Kapıyı açtım ve öbür tarafa geçtim.

Aşağı yukarı garaj büyüklüğünde bir hangardı burası. Bir tek makina vardı, ilk bakışta boru ve tellerden imal edilmiş kocaman bir kafese benziyordu. Bütün parçaları birbirine sanki paçavralarla bağlanmıştı.

Her halde bu paçavralar, temizliğe yarıyordu ve M. Muoi ile yardımcılarını giderken onları öylece bırakmışlardı.

Bir fabrika ismi — bir Lyon fabrikası — gözüme ilişti, cereyanı verdim, makina çalışmaya başladı. Bütün kudretini toplayıp ağır ağır yumruk vuran bir ihtiyara benziyordu, ağır ağır yumruk vuran... Bu bir pres idi, Nuhunebi'den kalma bir pres; bu memlekette her şeyi işe yaratırlar.

Daha yakından tetkik ettim: Beyaz bir tozun izleri görünüyordu. Diolacton, dedim içimden. Ortada ne bir varil ne de kalıp vardı. Tekrar büroya oradan da garaja geçtim. Eski arabanın yarımından geçerken içimden çamurluğuna avucumla dostça şöyle bir vurmak geldi. M. Muoi ve yardımcılarını her halde şimdi pirinç tarlalarının arasında general Thé'nin karargâhına doğru yol alıyorlardı.

Eve yaya olarak döndüm. Sahanlıkta ihtiyar kadımlar yine gevezelik ediyorlardı. Phuong evde değildi.

Ablasında olduğuna dair iki kelimelik bir not bırakmıştı.

Yatağa uzandım, (halâ çabuk yoruluyordum) uyuya kalmışım. Uyandığım zaman fosforlu kadranda saatin biri yirmi beş geçtiğini gördüm. Phuong'u yanımda uyur bulacağım zannı ile başımı yana çevirdim. Yastığa hiç yatılmamıştı. Yatak takımlarını yeni değiştirmişti, henüz temiz çamaşır kokuyordu. Kalktım ve eşarpları koyduğu çekmeceyi açtım, boştu. Etajere baktım, Resimli Kraliyet Ailesi de yok olmuştu. Phuong bütün malını mülkünü alıp gitmişti.

Şok anında insan o kadar ızdırap çekmiyor; ızdırap beni sabahın üçünde bastırdı. İyi hatıralar insanı berbat eder, onun için fena hatıraları hatırlamağa

gayret ettim. Bu vaziyete evvelce de düşmüştüm, böyle ızdıraplı zamanlar yaşamıştım. Lâzım gelen şeyleri yapabileceğimi biliyordum, yalnız kendimi fazla ihtiyarlamış hissettim!... Hayatımı tekrar kurmak için kendimde o kadar kudret bulamıyordum.

Amerikan sefaretine gittim ve Pyle ile görüşmek istedim. Kapıda bir formül doldurup askerî bir polise vermek icabediyordu.

— Ziyaret sebebini yazmamışsınız.

— O anlar.

— Öyle ise randevunuz var.

— Böyle telâkki edilebilir.

— Size tuhaf gelir belki, fakat çok dikkat etmemiz lâzım. Ara sıra garip insanlar geliyor da...

— Duydum.

Çikletini öbür yanağına geçirdi ve asansöre girdi.

Bekledim. Pyle'e ne söyleyeceğimi tasarlamamış tim.

Polis memuru geri geldi.

— Çıkabilirsiniz, dedi istemiye istemiye. Birinci kat, oda 12 A.

Odaya girdiğim zaman Pyle'i göremedim. Masanın başında ataşe ekonomik Joe oturuyordu. Phuong'un ablası, yazı masasının arkasından beni kolluyordu.

O haris elâ gözlerinde okuduğum muzafferiyet mi idi?

— Buyurun, buyurun, Tom, diye bağırdı Joe.

Sizi gördüğüme memnun oldum. Bacağınız nasıl? Siz buraya pek gelmezsiniz. Bir sandalye alın. Son taarruz hakkındaki fikrinizi söyleyin bana, Granger'i dün akşam Continental'da gördüm. Tekrar Şimal'e gidecek.

Bu oğlan çok gayretli. Nerede bir yenilik olursa orada.

Granger'i bulacağınızdan emin olabilirsiniz. Sigara? Buyurun.

Miss Hei'i tanır mısınız? İsimlerini bir türlü hatırlayamıyorum, benim gibi ihtiyar bir adam için zor bir iş bu. Ona «Baksanıza, siz» diyorum, çok hoşuna gidiyor. Şehirde son dedikodu nedir Tom? Sizlerin sanki herşeyi duymak için kulaklarınız yere yapışık. Bacağınız için çok üzüldüm. Alden bana dedi ki...

— Pyle nerede?

— Alden bu sabah büroya gelmedi. Bana kalırsa evde. Evinde çok iş çıkarıyor.

— Evinde ne vaptığını biliyorum.

— Çok gayretli bir çocuk. Ne... ne dediniz?

— Evinde yaptığı hiç olmazsa bir şeyi bildiğime eminim.

— Anlamıyorum Tom. Ben çabuk intikal edemem. Eskiden beri öyleyimdir.

Hep de öyle kalacağım.

— Benim metresimle yatıyor, daktilonuzun kız kardeşi.

— Neden bahsettiğinizi bümiyorum.

— Ona sorun. Bütün işi ayarlayan bu kadındır.

Pyle metresimi ayarttı.

— Beni dinleyin Fowler, buraya iş için geldiğinizi zannediyordum. Büroda böyle konuşmalara müsaade etmeyiz.

— Ben Pyle ile görüşmeğe geldim, saklandı galiba.

— Rica ederim Fowler. Alden'in size yaptığı şeyden sonra nasıl böyle konuşursunuz?

— Ha evet, evet, tabii. Hayatımı kurtardı değil mi? Ben ondan bunu yapmasım istemedim.

— Kendi hayatını tehlikeye koyarak. Bu çocuğun içinde cevher var.

— Onun içi bana vız gelir. Şimdilik alâkadar olduğum vücudunun başka bir tarafı.

— Bir hanımın önünde böyle manalı konuşmayın Fowler.

— Hanımla iyi tanışırız. Benden bir komisyon koparamadı ama Pyle'i tongaya bastırdı. Pekâlâ... mükemmel.

İyi davranmadığımı biliyorum, böyle davranmakta devam edeceğim. Alemin kötü davrandığı vaziyetler cümlesindedir bu da.

— Çok işimiz var. Kauçuk istihsalı hakkında bir rapor var...

— Üzülmeysin, gidiyorum. Eğer Pyle telefon ederse, geldiğimi söylersiniz. Belki ziyaretimi iade etmenin nezaket icabı olduğunu düşünür. Phuong'un ablasına döndüm: Hibe mukavelenamesini Amerikan Konsolosunun önünde notere tasdik ettireceğinize şüphem yok.

Karşıdaki koridora girdim. «Erkeklerle» yazılı bir kapı gördüm. Girdim, kapıyı sürmeledim, oturdum ve başımı soğuk duvara dayayıp ağladım. Şimdiye kadar ağlamamıştım. Apteshanelerinde bile sıcak ve soğuk hava tertibatı var, hararet derecesi ayarlanmış hava göz yaşlarımı kuruttu, tıpkı ağzımızın tükürüğünü ve vücudunuzun tohumlarını kuruttuğu gibi.

Eldeki işleri Dominguez'e bıraktım ve Şimal'e hareket ettim.

Haiphong'daki Hava Kuvvetlerinde dostlarım vardı, hava meydanının barında yahut geniş çakıllı yolda tahtadan toplarla bir nevi top oyunu oynayarak saatlerimi öldürüyordum. Resmen cephede idim, Granger ile gayretkeşlik yarışında idim. Fakat Phat Diem seyahatim nasıl gazetemin satışı arttırmadı ise bu da arttırmıyaeaktı. Maamafih insan harbe ait yazılar yazarsa ara sıra tehlikesini de paylaşmalı.

Tehlikeyi paylaşmak pek kolay olmuyordu, çünkü Hanoi'den gelen emir mucibince ancak «ufkî» uçuşlara iştirak edebiliyorduk. Bu da bir otobüs seyahati kadar tehlikesizdir; çünkü ağır makineli silahların menzilin üzerinde uçuyorduk. Tehlike ancak pilotun hatası veya motörün bozulması ile başgösterir. Muayyen saatte kalkıyor ve muayyen saatte dönüyorduk. Bombalar atılıyor, dumanlar bir köprüden yahut yol kavşağından yükseliyor, biz de rahat rahat aperatif saatma yetişiyor ve çakıllı yolda tahta toplarımızı yuvarlıyorduk.

Bir sabah subay mahfeline genç bir subayla sodalı konyak içiyordum. Bir uçuş emri verdiler: «Gelmek ister misiniz?» sualine «Evet» diye cevap verdim.

«Ufkî» bile olsa bir uçuş hem zaman öldürür hem de kafamın içindekileri unutturmağa yarar. Bizi hava meydanına götüren arabada:

— Bu seferki uçuş dikine, dedi.

— Bizler için yasak olduğunu zannediyordum.

— Siz yazmadıktan sonra. Size Çin hududunun yakınında şimdiye kadar görmediğiniz bir yer göstereceğim.

Lai Chau'nun yanında.

— Orada sükûnet var zannediyordum. Fransızların elinde değil mi orası?

— Elinde idi. İki günden beri aldılar. Paraşütçülerimiz bir kaç saat mesafede. Viet'lerin başlarını çukurlarından çıkarmamalarını temine çalışıyorduk, orayı geri alıncaya kadar.. Bu da pike yapıp düşmanı makineli tüfek ateşine tutmak demektir. İki uçağımız var, biri halen orada vazife yapıyor. Şimdiye kadar pike bombardımanında bulundunuz mu?

— Hayır.

— Alışık olmadıkça hoş kaçmıyor.

Dar kanatlı küçük bir uçaktı. Bir bisiklet selesi büyüklüğünde madenî bir yerde oturuyordum, dizlerim pilotun sırtına dayanıyordu. Ağır ağır yükselerek Kızıl Nehri takibediyorduk, bu saatte Nehir hakikaten Kızıl'dı. Sonra 3000 metrede saptık ve Kara Nehir'e doğru yol aldık. Güneş ışığının giremediği sarp

kayalıkların arasındaki boğazları ile, ormanları ile bu da hakikaten Kara idi. İlerimizde ta uzakta bir uçak bir sinek gibi uçuyordu. Onun vazifesini devir alacaktık.

Etrafı yeşilliklerle çevrili köyün ve kulenin üzerinde iki daire çizdikten sonra helezon şeklinde yükseldik. Pilot (ismi Trouin idi) başım bana çevirdi ve göz kırptı: Makineliye ve bombalara kumanda eden düğmeler direksiyonun üzerinde idi. Pikeye başladığımız zaman karnımda bir boşluk hissettim. Wembley Fuarındaki «montagnes russes» aklıma geldi, kurtulmağa imkân yok, kaderime razı olmak lâzım. Altimetrede 3000 rakkamını okumağa ancak vakit buldum, daldık.

Görme hassasını kaybettim. Bir kuvvet beni pilotun sırtına yapıştırdı, sanki gayet ağır bir cisim göğsümü tazyik ediyordu. Bombaların atıldığı anı farkedemedim, sonra makineli tüfekler takırdamağa başladı. Uçağın içi kordit kokusu ile doldu; biz yükseldikçe göğsümdeki ağırlık hafiflemeğe başladı. Şimdi mideme bir şeyler oluyordu. Kırk saniye kadar, Pyle sanki hiç yaşamamış, yalnızlık diye de bir şey mevcut değilmiş gibi oldu. İkinci dalıştan evvel korktum... rezil olmaktan korktum, pilotun sırtına kusmaktan korktum, yaşlı ciğerlerimin havanın tazyikine dayanmamasından korktum. Onuncu pikeden sonra ancak kızgınlık duyuyordum, artık kâfi idi, dönmemizin zamanı gelmişti. Yine makinelilerin menzilinden çıkmak için yükseliyorduk, köyden dumanlar fişkırmakta devam ediyordu. Köyün etrafını dağlar çeviriyordu. Her defasında da aynı manevrayı yapıyor ve aynı yerden yükselmek mecburiyetinde kalıyorduk. On dördüncü defa daldığımız zaman —rezil olmak korkum kalmamıştı artık— topla mukabele etseler, diye düşündüm. Burnumuz yine havaya dikildi, selâmete doğru... Belki bir tek topları yoktu.. Kırk dakikalık taarruz bana bitmez tükenmez gibi geldi; hiç olmazsa beni dertlerimden ayırmıştı. Dönüş yolunu tuttuğumuz zaman güneş batıyordu. Kara Nehir daha da kararmıştı, Kızıl Nehir de sanki bir altın seli gibi akıyordu.

Metrûk pirinç tarlalarının üzerinden uçarken uçağımız, sarı renkli suyun üzerinde yüzen bir kayığın üzerine ok gibi çullandı. Bir tek obüs kayığı paramparça etti, kurbanlarımızın akibetini görmek için beklemedik bile, tekrar yükseldik ve üssümüzün yolunu tuttuk.

Phat Diem'de çocuğun ölüsünü gördüğüm zaman düşündüğüm gibi yine düşündüm: «Harpten nefret ediyorum.» Tesadüfen oradan geçiyorduk, bir tek mermi kâfi gelmişti, kimse mukabelede bulunmamıştı, dünyanın ölü adedine biz de bir rakkam ilâve edip uzaklaşmıştık.

İçimde bir isyan dalgası kabardı.

O gece, yüzbaşı Trouin afyon tekkesinde misafiri olmam için ısrar etti. Kendisi afyon çekmiyordu, fakat kokusundan hoşlanıyormuş. Akşam olunca, buradaki huzuru özlüyormuş, fakat mesleği icabı fazla ileri gidemiyormuş. Afyon çeken bazı subaylar vardı fakat onlar kara subayı idiler. Bir bölmede uzanmıştık, sıramızda bizimki gibi birçok bölme daha vardı. Tekke sahibi Çinli çubuklarımı hazırlıyordu. Phuong beni terkettiğindenberi ilk defa afyon çekiyordum. Karşı tarafta nefis uzun bacaklara sahip bir melez kadın çubuğunu çektikten sonra bir yatağa büzülmüş parlak kâğıtlı, kadınlara mahsus bir magazin okuyordu, ona komsu bölmede de iki Çinli çaylarım yudumluyarak işten bahsediyorlardı; çubukları yanlarında duruyordu.

— Bu akşamki kayık, dedim, kime ne fenalık ediyordu?

— Kimbilir, dedi Trouin, nehrin sağ kıyısında gördüğümüz her şeye ateş etmemiz için emir var.

Birinci çubuğumu içtim. Evimde içtiğim çubukların hatırasını zihnimden silmeğe çalışıyordum.

— Bugünkü taarruz, diye devam etti Trouin; benim gibiler için pek acıklı sayılmaz. Köyün üzerinde iken bizi düşürebilirlerdi. Biz de onlar kadar tehlikeye maruzduk. Benim nefret ettiğim «napalm» ile bombardımandır.

Bin metreden ormanın tutuştuğunu görürsünüz.

İnsan aşağıda olsa neler göreceğini Allah bilir.

Zavallı fıkarakalar, diri diri yanıyorlar, alevler dalga halinde üzerlerine hücum ediyor. Ateş, su gibi onları sarıyor. (Hiddetli bir tonla ilâve etti.) Sizlerin hesabına harbediyoruz, sonra mesuliyeti bize ait oluyor.

— O kayık, dedim.

— Evet o kayık da öyle. İkinci çubuğuma uzattığım ele baktı. Benliğimizden tecerrüt etmek için baş vurduğunuz çareye gıpta ediyorum.

— Benim için harp mevzubahis değil, beni alâkadar etmiyor. Ben dahil değilim.

— Bir gün olacaksınız... hepimiz...

— Ben hariç.

— Halâ topallıyorsunuz.

— Bana ateş etmeğe hakları vardı, onu da yapmadılar. Kuleyi yıktılar. Yıkıcılardan sakınmak lâzımdır. Hatta Piccadilly'de dahi.

— Bugünlerde birşeyler cereyan edecek, siz de taraf tutacaksınız.

— Hayır. Ben İngiltere'ye dönüyorum.

— Bana gösterdiğiniz fotoğraf... ne olacak?

— Yırttım... Beni terketti.

— Vah, vah... Ben ilk defa Alman işgalindeki kendi köyüme «napalm» attığım zaman düşündüm.

İşte doğduğum köy. Şu ev babamın eski arkadaşı Mösyö Dubois'nun. Fırıncı... küçükken fırıncıyı çok severdim— sebep olduğum alevlerin arasından kaçmağa çalışıyor. Vichy'nin adamları kendi memleketlerini bombardıman etmiyorlar. Kendimi onlardan daha kabahatli hissediyordum.

— Buna rağmen devam ediyorsunuz.

— İnsanın kara düşünceleri olduğu zaman olur. Benimkiler «napalm» ile geliyor. Ondan gayri zamanlarda Avrupa'yı müdafaa ettiğimi düşünüyorum.

Biliyor musunuz, onlar da feci şekilde işler yapıyorlar.

1946 da onları Hanoi'den attığımız zaman kendi vatandaşlarına karşı dahi pek hunharca hareket etmişlerdi.

Hele bize yardım eden vatandaşlarına... Morgta bir genç kız gördüm, memelerini kesmekle kalmamışlar, aşığının da uzvunu kesip sokmuşlar...

— İşte bunun için bu işe karışmak istemiyorum.

— Akıl, mantık ve adalet işi değil bu. Heyecanlı bir zamanımızda taraf tutuyoruz, sonra da bir türlü sıyrılamıyoruz. Harp ve Aşk... onları daima biribiri ile mukayese etmişlerdir. Mahzun bakışları etrafta dolaştı ve melez kadına takıldı. İşte taraf tutmuş bir kızcağız... bu hava üssü düşmanın eline geçince akibeti ne olacak? Fransa onun yarı vatanıdır.

— Düşman eline geçecek mi?

— Siz gazetecisiniz. Zaferin bizim tarafta kalmasına imkân olmadığım benden iyi biliyorsunuz. Hanoi şosesinin her gece kesildiğini ve mayınlandığım biliyorsunuz.

Bir sürü insan kayıbımız olduğunu biliyorsunuz.

50 senesinde mağlûbiyetimize ramak kaldı. De Lattre bize iki senelik bir mühlet kazandırdı, o kadar, fakat biz askeriz, politikacılar durun deyinceye kadar döğüşmek mecburiyetindeyiz. O zaman her halde sulh şartlarım görüşmek için toplanacaklar. Bu şartlar ne olacak biliyor musunuz? İki sene evvelkinin aynı, yâni bu iki sene budalaca harcanmış oluyor. Bu budalalığı siz anlayamazsmız Fowler, siz bizden değilsiniz.

— Hayatta başka türlü budalaca harcanan seneler var.

Sanki benden yaşlı imiş ve bana nasihat vermek istiyormuş gibi elini dizime koydu.

— Bu gece şu kızı alın, dedi. Çubuktan iyidir.

— Geleceğini nereden biliyorsunuz?

— Benimle yattı. Teğmen Perrin ile de. Beş yüz kuruş.

— Pahalı.

— Üçyüze de razı olur zannederim. Bu vaziyette insanın cam pazarlık etmek istemiyor.

Nasihatim dinledim ve muvaffakiyetsizlikle karşılaştım. İnsan vücudu muayyen bazı hareketler yapar, benimki ise hatıralarımla donmuş gibi idi. Bu gece ellerimin temas ettiği, alışık olduğumdan muhakkak daha güzeldi, fakat bizi bağlayan sırf güzellik değildir. Bu kız da aynı parföümü kullanıyordu ve tam ona sahip olacağım zaman kaybettiğimin hayali, bana teslim olmuş yatan vücuttan daha kudretli çıktı. Ondan uzaklaştım, sırt üstü yattım ve yavaş yavaş arzum yok oldu.

— Kusura bakma, dedim. Ve şu yalanı ilâve ettim.

Bana ne olduğunu anıyamadım.

Bana tatlılıkla cevap verdi, halimden bir şey sezmemişti.

— Üzülme. Ekseriya olur. Afyondandır.

— Evet, dedim, afyon olacak.

Allahım, bunun doğru olmasını ne kadar isterdim.

*****

Bu sefer Saigon'a dönüşümde beni bekleyen kimse yoktu. Hava meydanında taksiye, Catinat sokağındaki adresimden başka bir adres vermeyi ne kadar isterdim. Düşündüm, ızdırabım buradan hareketimden daha mı azdı? Ve hafiflemiş olduğuna kendi kendimi inandırmağa çalıştım. Sahanlığa gelince apartımanımın açık olduğunu gördüm ve delice bir ümitle nefesim kesildi. Kapıya doğru ağır ağır yürüdüm. Ona varmadıkça ümidim canlı kalıyordu. Bir sandalyenin gıcırdağını duydum ve eşiği geçince bir çift ayakkabı gördüm, fakat kadın ayakkabıları değildi. İçeri acele girdim, Phuong'un daima oturduğu koltuktan kalkan Pyle oldu.

— Merhaba, Thomas, dedi.

— Merhaba, Pyle. İçeri nasıl girdiniz?

— Mektuplarınızı getiren Dominguez'e rastgeldim. Sizi burada beklemek istediğimi söyledim.

— Phuong bir şey mi unutmuş?

— Hayır, Joe bana sefarete geldiğinizi söyledi.

Burada münakaşa etmenin daha kolay olacağını düşündüm.

— Ne hususta?

Bir mektep merasiminde konuşmak mecburiyetinde olan ve söyleyeceği kelimeleri bulamayan küçük bir çocuk gibi eliyle bir işaret yaptı.

— Burada değil mi idiniz?

— Hayır. Ya siz?

— Ben ufak seyahatlar yaptım.

— Hâlâ plâstikle mi oynuyorsunuz?

Zavallı bir tebessümle cevap verdi.

— Mektuplarınız şurada, dedi.

Bir göz attım ve beni alâkadar eden birşey göremedim:

Londra'daki büromdan bir mektup geliyordu, ötekiler faturaya benziyordu.

— Phuong nasıl? dedim.

— Çok iyi, diye cevap verdi ve lüzumundan fazla konuşmuş gibi hemen sustu.

— Oturun, Pyle. Bana bir dakika müsaade edin bürodan gelene bir bakayım.

Zarfı açtım. Beklenilmiyen bir şey nasıl da münasebetsiz bir zamanda oluveriyor! Başmuharrir, mektubundaki arzumu nazarı itibara aldığı ve General Lattre'in ölümü ile Hoa Binh'in tahliyesi neticesi Hindiçini'de hasıl olan karışık vaziyet dolayısı ile teklifimi uygun bulduğunu bildiriyordu. Harici haberlere muvakkaten birini tayin ettiğini ve hiç olmazsa buradaki ikametimi bir sene uzatmamı istiyordu. «Yerinizi saklıyoruz» diye bitiriyordu mektubunu. Güya beni temin ediyordu. İşini ve gazetesini düşündüğümü zannediyordu.

Pyle'in karşısına oturdum ve mektubu bir daha okudum. Geç kalmıştı bu mektup. Bir dakika kadar büyük bir sevinç duydum. Uykudan uyandığımız zaman, hakikati hatırlamadan evvel duyduğumuz sevinç gibi.

— Pena bir haber mi? diye sordu Pyle.

— Hayır.

İçimden vaziyette bir değişiklik olmadığını söylüyordum. Hareketimin bir

sene te'hiri onların evlenmesi üzerine hiç bir tesir icra edemezdi.

— Evlendiniz mi? diye sordum.

— Hayır. (Kızardı: hemen kızarırdı). İzin isteyeceğim, memleketimde münasip şekilde bir evlenme yapmak istiyorum.

— Memlekette olursa daha mı münasip olur?

— Bunu size anlatmak biraz güç olacak Thomas.

Siz herşeyi alaya alıyorsunuz. İşe ciddiyet vermek istiyorum. Annem ve babam hazır bulunacaklar, Phuong aileme girecek. Mazisi bakımından mühim...

— Mazisi mi?

— Ne demek istediğimi büiyorsunuz. Onu orada bir leke ile bırakmak istemiyorum...

— Onu orada mı bırakacaksınız?

— Olabilir. Annem çok iyi bir kadındır; onu her yere götürür, herkesle tanıştırır... alıştırmak için.

Bana bir yuva hazırlamasına yardım eder.

Phuong'a acımak lâzım gelip gelmediğini kestiremiyordum...

Gök tırmalayanları ve Hürriyet heykelini görmeği o kadar arzu ediyordu ki, fakat onlarla beraber başına geleceklerden haberi yoktu; profesör ve Misis Pyle, kadın kulüplerinde öğle yemekleri... ona da kanasta oynamasını öğretecekler mi idi acaba? Grand Monde'da beyaz entarisi ile onsekiz yaşının verdiği tazelik ve zerafetle dansederken gözümün önüne geldi, sonra onu bir ay evvel Somme bulvarındaki kasapta eti pazarlık ederken düşündüm. Acaba Nouvelle - Angeleterre'deki yiyecek satan küçük ve pırıl pırıl, tertemiz, her şeyin hatta kereviz yapraklarının bile selefona sanlı olduğu dükkânları sevecek mi idi? Belki de. Bilinmez.

Garip şey, biraz evvel Pyle'in bana söyleyeceği şeyler ağızımdan döküldü.

— Ona tatlılıkla muamele edin, Pyle. Çabuk müteessir olur, ızdırap çeker.

— Tabii, tabii, Thomas.

— Ufacık tefecik, nazlı bir hali vardır, bizim kadınlarımızdan çok farklıdır, fakat onu... bir süs gibi telâkki etmeyin.

— Çok tuhafıma gidiyor, Thomas, insanın düşündüğü gibi olmuyor. Bu konuşmadan bayağı ürküyordum.

Kızacaksınız zannediyordum.

— Orada, Şimal'de bir hayli düşündüm. Bir kadın vardı... Sizin

umumhanede hissettiğiniz şeyleri ben de hissettim. Phuong'un sizinle beraber gittiği iyi oldu.

Günün birinde gider ve onu Granger gibi birine bırakabilirdim.

— Sizinle dost kalmamıza bir mani yok, Thomas değil mi?

— Yok tabii. Yalnız mümkün mertebe Phuong ile karşılaşmak istemem. Bu odada ondan kalan hatıralar yeter. Başka bir apartıman aramam lâzım... Vaktim olunca...

Pyle uzun bacaklarını topladı ve ayağa kalktı.

— Çok memnun oldum, Thomas. Size ne kadar memnun olduğumu ifade edemem. Evvelce de söylediğim gibi bu işin sizin başınıza geldiğine çok müteessirim.

— Ben sizin başınıza geldiğine memnunum, Pyle.

Usulen el sıkıştık, fakat bilmem hangi his onu merdivenin başına kadar takibetmemi ve ona seslenmemi bana telkin etti.

— Pyle, York Harding'e pek güvenmeyin.

— York mu?

Birinci sahanlıkta durdu, başını kaldırdı ve bana hayretle baktı.

— Biz eski müstemlekeci milletleriz ama, Pyle bazı hakikatleri öğrenmeğe vakit bulduk; meselâ kibritlerle oynamamak lâzım geldiğini öğrendik. Üçüncü Kuvvet, bu ancak kitaplarda vardır. General Thé, bir kaç bin hempası olan bir eşkiyâdan başka birşey değildir, millî bir demokrasiyi temsil edemez.

Sanki kim olduğunu görmek için bir mektup kutusunun aralığında bakıyor ve gelenin istenmiyen bir adam olduğunu görünce, kapağı kapatıyor gibi bir hah vardı. Gözlerini görmüyordum.

— Ne demek istediğinizi anlamıyorum, Thomas.

— Şu bisiklet bombalan. Bir adamın ayağım kaybetmesine rağmen bir şaka sayılabilirdi. Fakat Thé gibi adamlara emniyet edemezsiniz. Şarkı komünizmden kurtaracak olanlar onlar değildir. Onu ve benzerlerini biz iyi tanırız.

— Biz kim?

— Eski müstemlekeçiler.

— Taraf tutmadığınızı zannediyordum.

— Taraf tutmuyorum Pyle. Sizinkilerden birinin ortalığı karıştırması lazımsa bu işi Joe'ya bırakın! Siz Phuong'la memleketinize dönün. Üçüncü

Kuvveti unuttun.

— Nasihatlarımıza daima kıymet, verdiğime emin olun, Thomas, dedi resmî bir tonla. Yine görüşelim.

— Hay hay.

Haftalar geçiyordu, fakat neden bilmem henüz başka bir apartıman bulamamıştım. Vaktim de vardı.

Senelik harp krizi yine geçmişti: Şimal'de boğucu sulu kar yine başlamıştı; Fransızlar Hoa Birihi'ni boşaltmışlardı, Tonkin'de pirinç, Laos'ta da afyon mahsulü toplanmıştı. Cenupla alâkalı bütün haberlerle Dominguez meşgul olabilirdi. Nihayet Catinat caddesinin nihayetinde modern sayılan bir binada bir apartıman bakmağa gittim. Memleketine dönen bir kauçuk müstahsilinin ikametgâhı idi. Mobilyası ile dekorasyonları ile olduğu gibi satmak istiyordu. Dekorasyonları 1880 ile 1900 arasında Salon dö Paris'te teşhir edilen tabloların kopyeleri idi. Hemen hepsinde koca memeli ve saçları acayip bir şekilde taranmış bir kadın vardı. Muslin tüller öyle düzeltilmişti ki kocaman kaba etler ve aralarındaki çukur görünüyor, fakat harp meydanını gizliyordu.

Banyo dairesinde adam, Rops'un kopyalarında daha pervasız davranmıştı.

— Siz san'at sever misiniz? diye sordum.

— En iyi tablolarım Paris'tedir, dedi gülümsiyerek.

Şişman bir adamdı, küçük siyah bir bıyığı vardı, saçları seyrekli.

Başında bir kâse taşıyan çıplak bir kadından müteşekkil gayet büyük bir sigara tablası vardı. Yine kaplanlarla sarmaş dolaş olan porselenden çıplak kadın bibloları vardı, en garibi de yarı beline kadar çıplak bisiklete binmiş bir kadındı. Yatak odasında geniş karyolasımın karşısında yanyana yatmış iki genç kızın yağlı boya bir tablosu asılı idi. Koleksiyonsuz apartımanını kaçta satacağını sordum, fakat ayrı satmağı kabul etmedi.

— Siz koleksiyoncu değil misiniz? diye sordu.

— Hayır, değilim.

— Bir kaç tane kitabım da var, diye ilâve etti.

Şunlar hariç onları da bırakacağım.

Kilitli bir kitap vitrinini açtı ve kitaplarını gösterdi.

Nana, Aphrodite, La Garconne'un pahalı ciltleri ve birçok da Paul de Kock'un romanları vardı. Koleksiyonu ile beraber kendisini de satıyor mu diye sormak aklımdan geçmedi değil. O da o devre aitti.

— İnsan tropiklerde yaşayınca bir koleksiyon ona arkadaşlık eder, dedi.

Aklıma Phuong geldi, bilhassa burada onu hatırlatan hiçbir şey olmadığı için. Hep aynı şey oluyor; çöle sığmsanız, sükût kulaklarınıza onun ismini bağıırır.

— Gazetemin bir resim kolleksiyonu satın almama müsaade edeceğini zannetmiyorum.

— Vereceğim makbuzda bunu. belirtmem.

Oradan ayrıldığım zaman saat onbir buçuğa geliyordu, bir soğuk bira içmek için Pavillon'a kadar uzandım. Pavillon, Amerikalı ve Avrupalıların buluştukları bir yerdi, Phuong'a rast gelmiyeceğime emindim.

Zaten günün bu saatinde ne yaptığını biliyordum. İtiyadlarını değiştirecek kadınlardan değildi. Onun için apartımandan çıkınca her sabah çikolatalı arpa suyunu içtiği Milk - Bar'm önünden geçmemek için karşı kaldırıma geçmişim. Komşu masada, sıcağa rağmen şık ve tertemiz iki Amerikalı genç kız dondurma yiyorlardı.

İkisinin de, üzerlerinde bakırdan bir kartal bulunan omuzlarından asılı biribirinin eşi çantaları vardı. İnce uzun bacakları da birbirine benziyordu., kalkık burımları da. Dondurmalarını sanki kolejlerinin laboratuvarında bir tecrübe yapıyorlarmış gibi büyük bir dikkatle yiyorlardı.

Acaba Pyle'in vazife arkadaşları mı diye düşündüm; güzel şeylerdi, elimde olsa onları da Amerika'ya geri gönderirdim. Dondurmalarını bitirdiler, bir tanesi saatine baktı.

— Gitmemiz lâzım, dedi, daha iyi olur.

Düşündüm, —Vakit geçirmek için— ne cins randevuları olabilirdi...

— Onbiri yirmi beş geçeden sonra burada kalmamamızı Warren tenbih etti.

— Geçti zaten.

— Kalalım mı dersiniz. Ne olduğunu bilmiyorum. Ya siz?

— Ben de bilmiyorum. Warren gitmemiz için ısrar etmişti.

— Bir nümayiş filân olmasın?

— Çok nümayiş gördüm, dedi öteki bıkkınlık getirmiş bir tavırla. Kalktı, dondurma paralarını masanın üzerine bıraktı, etrafına bakındı, arkadaşına döndü ve: — Gitmemiz lâzım, dedi.

Güneşin kavurduğu caddeye çıkışlarını dalgındalgın seyrettim. Salonda benden başka pek rüküş giyinmiş orta yaşlı bir Fransız kadını kalmıştı, itina ile makyajını tazeliyordu, bence boşuna zahmet ediyordu.

Derken birden kıyamet koptu. Duvardaki iki ayna bana doğru uçu ve yarı yolda yere düştü. Rüküş giyinmiş Fransız kadim yerde, sandalye ve masa parçalarının ortasında diz çökmüş duruyordu. Pudra kutusu açık vaziyette dizimin üzerinde olduğu gibi duruyordu ve garip şey, ben eski yerimde oturuyordum, halbuki masam kadının etrafındaki enkazın arasına karışmıştı. Salonda çeşmeden su akarmış gibi bir ses vardı; bara döndüm, sıra sıra kırık şişenin içindikiler rengârenk akıyordu; portonun kırmızısı, kırantronun turuncusu, şartrözün yeşili zeminde birbirine karışıyordu. Fransız kadim doğruldu ve sükûnetle gözleri ile pudra kutusunu aradı. Verdim ve yerde oturmuş vaziyette bana ağdalı bir lisanla teşekkür etti. Onu iyice duymadığımı farkettilim. İnfilak o kadar yakmda vuku bulmuştu ki, kulak zarlarım soluğun şokundan henüz normal vaziyete gelmemişti.

Kızarak düşündüm: Yine bir plâstik şakası, M. Heng'i tatmin için ne yazabilirdim? Fakat Garnier meydamna gelip de kesif duman bulutlarını görünce bu sefer işin şaka tarafı olmadığını anladım. Duman, tiyatronun önündeki otoparkta yanmakta olan otomobillerden çıkıyordu: araba parçaları bütün meydanı kaplanmıştı, bacakları kopmuş bir adam çiçek bahçesinin yanında ızdırap içerisinde çırpmıyordu. Ahali, Catinat caddesi ve Bonnard bulvarından koşarak geliyordu. Polis arabalarının canavar düdüklerini, ambülans ve itfaiye arabalarının çanlarını şok geçirmiş kulaklarım henüz duymuyordu. Bir an için Phuong'un bu saatte meydanın öbür tarafındaki milk - bar'da olduğunu unuttum.

Duman karşı tarafı görmeme mani oluyordu.

İlerledim, fakat bir polis memuru mani oldu.

İzdihama mani olmak için polis meydana giriş yerlerinde kordon teşkil etmişti, sedyeler görünmeye başladı.

Yolumu kesen polise yalvardım.

— Bırakın geceyim. Tanıdığım biri...

— Geri çekilin, dedi, burada her kesin bir tanıdığı vardır.

Bir rahibe yol vermek için çekildi, rahibi takibetmek istedim, ama polis beni geri çekti, «Basını temsil ediyorum» dedim ve kartımı koyduğum cüzdanımı aramağa başladım; bulamadım, o gün yanıma almadan mı çıkmıştım?

— Hiç olmazsa milk - bar'da ne olduğunu söyleyin.

Duman dağılıyordu, görmeğe çalışıyordum, fakat çok kalabalık vardı. Polis

bir şeyler söyledi, anlayamadım.

— Ne diyorsunuz?

Tekrar etti.

— Bilmiyorum. Geri çekilin. Sedyelerin geçmesine mani oluyorsunuz. Acaba cüzdanımı Pavillon'da mı düşürmüştüm?

Gidip bakmak için döndüğüm zaman Pyle'i gördüm. Bağırды:

— Thomas.

— Pyle, dedim, Allah rızası için, hüviyet varakanız yanınızda mı? Meydanı geçmemiz lâzım. Phuong milk - bar'da

— Hayır, değil, dedi.

— Oradadır, Pyle. Her zaman onbir buçukta gider. Onu bulmamız lâzım.

— Orada değil, Thomas.

— Nereden biliyorsunuz? Kartınız nerede?

— Haber verdim, gitmiyecek.

Polis memuruna döndüm, onu itip var kuvvetimi tabanlarıma vermeği düşünüyordum. Belki bana ateş ederdi, o da vız geliyordu. Fakat birdenbire «haber» kelimesine takıldım. Pyle'i kolundan yakaladım: — Haber mi? dedim. Ne demek istiyorsunuz?

— Bu sabah gitmemesi icabettiğini söyledim.

Zincirin halkaları zihnimde tamamlanıyordu.

— Ya Warren? diye sordum. Kimdir bu Warren?

O da iki kıza haber vermiş.

— Anlamıyorum.

— Amerikalıların kurban vermesi arzu edilmiyor, değil mi?

Catinat caddesinden gelen bir ambülansa yol vermek için polis memuru yana çekildi, öteki memur münakaşaya girişmişti. Pyle'i ileri ittim ve meydana dahil olduk.

Kendimizi şaşkın bir kalabalığın içinde bulduk.

Polis yeni gelenlere mani oluyordu, fakat meydanı sağ kalanlarla ilk gelenlerden temizliyemiyordu. Doktorların ölümlerle meşgul olamayacak kadar fazla işleri vardı; onun için ölümler sahiplerine bırakılıyordu, zira bir ölüye tıpkı bir sandalyeye sahip olur gibi sahip olabilirsiniz.

Yerde oturan bir kadm çocuğunun cesedini dizlerinin üzerine yatırmıştı; bir nevi hicap hissi ile hasırdan kocaman köylü şapkası ile onu örtmüştü.

Hareketsiz ve sessiz idi. Bu meydana ençok nazarı dikkatimi çeken hüküm süren sessizlik oldu. Bana ayın zamanında ziyaret ettiğim bir kiliseyi hatırlattı: Yalnız ayini icra edenlerin sesi duyuluyordu. Şimdi de Şurada burada Avrupalılar ağlıyor, yalvarıyor ve sanki Őarklıların sabrı, edebi ve mahviyeti karşısında utanıyorlarmıŐ gibi susuyorlardı. Bahçenin ucunda bacakları kopmuş beden, kafası kesilmiş bir piliç gibi çırpınıp duruyordu.

Adamın gömleğine bakılırsa bir rikŐav ekicisi idi.

— Feci, dedi Pyle. Ayakkabarını ıslatan Şeye baktı ve tiksindiğini gösteren bir sesle sordu: Nedir bu?

— Kan, dedim. Hiç görmemiş mi idiniz?

— Sefirin yanına çıkmadan ayakkabılarımı boyatmam lâzım.

Ne dediğinin farkında olduğunu zannetmiyorum.

İlk defa hakikî harbi görüyordu.

— Görüyorsunuz ya, dedim, lâyük olmıyanların eline verildiği takdirde bir fi Diolacton nelere sebep oluyor? Elimi omuzuna koydum ve etrafa bakması için zorladım. Buranın aliŐ veriş eden kadın ve çocuklarla dolu bir saatidir. Neden tam bu saat seçilmiŐ?

Acınacak bir tavırla cevap verdi:

— Bir resmi geçit olacaktı.

— Birkaç albayı ldrmeği mit ediyordunuz.

Resmi geçit dn iptal edildi, Pyle.

— Bilmiyordum.

— Bilmiyordunuz ha! Bir sedyenin konmuŐ olduğunu gösteren bir kan birikintisinin içine onu ittim.

Daha iyi malûmat almalısınız.

— Saigon'da değildim, dedi ayakkabılarına bakarak.

Bu işi yapmamalı idiler.

— Ve böyle bir zevkten mahrum olacaktardı, öyle mi? diye sordum. Zannediyor musunuz ki General Th kendini göstermek için böyle bir fırsatı kaırırdı?

Bu vaziyet resmi geçitten daha iyi. Harp esnasında kadınlar ve çocuklar, askerlere nazaran, daha enteresandır, gazeteler daha çok yazar. Bu haber bütün dünya Basınım alâkadar edecek... General Th'yi günün adamı yaptınız, buna emin olun. Sağ ayakkabınızın üzerine yayılan nc Kuvvet ve Millî

Demokrasiye bakın: Gidin Phuong'u bulun ve zavallı ölülerin hikâyesini anlatın... artık kendileri ile meşgul olunmasına hacet kalmayan bir kaç düzine vatandaşından bahsedin.

Tepsi içinde üzeri peçete ile örtülü bir şey götüren kısa boylu, şişman bir papaz acele acele geçti.

Pyle, bir iki dakikadanberi susmayı tercih ediyordu, benim ise söyleyecek bir şeyim kalmamıştı. Fazla bile söylemişim.

Pyle sapsarı olmuştu, bitkin bir halde idi, nerede ise bayılacaktı. Düşündüm: listelemekte bir fayda yoktu. Saflıktan kurtulamıyacaktı, saflar takbih edilemez, günahsızdırlar. Bütün yapılacak şey onları daima nezaret altında bulundurmaktır yahut tasfiye etmektir.

Saflık bir nevi deliliktir.

— Thé, imkânı yok böyle şey yapmaz, dedi.

Eminim yapmaz. Onu aldatmışlardır. Komünistler...

İyi niyetleri ve bilgisizliği ona de] inmez bir zırh teşkil ediyordu. Onu orada bıraktım ve Catinat caddesini kesen pembe renkli bir katedralin bulunduğu yere kadar yürüdüm. Ahali akın akın kiliseye giriyordu. Herhalde ölenler için, ölülere dua etmekte bir teselli buluyorlardı.

Benim minnettar olmam lâzımdı, öyle ya Phuong yaşamıyor mu idi... Phuong'a haber verilmemiş mi idi? Fakat bacakları kopmuş bedeni, annesinin dizlerindeki çocuğu hatırladım. Onlara haber verilmemişti. Onlar o kadar ehemmiyetli değillerdi. Resmi geçit de olsa idi onlar yine burada bulunacaklardı... Merak saikası ile, askerleri seyir için, hatipleri dinlemek için, çiçek atmak için... İki yüz librelik bir bomba kurbanlarını ayırdetmez.

Millî Demokratik bir cephe kurulurken bir çocuğun yahut bir siklopusçunun ölümünü kaç albayın ölümü mazur gösterebilir? Motörlü bir pus çağırdım ve beni Mytho rıhtımına götürmesini söyledim.

Bölüm 4

Ablasını sinemaya götürmesi için Phuong'a para vermişim, bu suretle konuşmamızda hazır bulunmıyacaktı. Akşam yemeğini Dominguez ile yedim ve odama dönüp Vigot'yu beklemeğe başladım, tam saat onda geldi. Çok

yorulduğundan ve bir bardak içkinin onu uyutmak için kâfi geleceğinden bahisle özür dileyerek ikramımı reddetti.

— Cinayet ve anî ölüm vak'aları mı?

— Hayır. Hırsızlık ve intihar. Bu adamlar oyuna bayılıyorlar, her şeylerini de kaybedince intihar ediyorlar.

Morglarda bu kadar zaman geçireceğimi bilse idim polis mesleğine girmezdim. Amonyak kokusunu sevmiyorum. Bir bardak biramzı içeceğim galiba.

— Özür dilerim, buz dolabım yok.

— Desenize morgta olduğu gibi değil, öyle ise bir bardak İngiliz viskisi olsun.

Onunla beraber morga gittiğimiz geceyi hatırladım, Pyle'in cesedini buz kalıpları çekmecesini andıran bir tabla ile çıkarmışlardı dolaptan.

— Demek İngiltere'ye dönmüyorsunuz, diye sordu.

— Okudunuz mu?

— Evet.

Sinirlerimin ne kadar sakin olduğunu göstermek için viski bardağım uzattım.

— Vigot, Pyle'in ölümünde bir rol oynadığıma neden inandığınızı bana söyler misiniz? Bir sebep mi var? Phuong'u geri almak için mi? Yahut onu kaybetmemin intikamım almak için mi?

— Hayır. O kadar budala değilim. İnsan düşmanının kitaplarını hatıra olarak saklamaz. Rafta bir tanesini görüyorum: Garbın Rolü. Kimdir bu York Harding?

— Aradığınız adamdır, Vigot. Pyle'i o öldürdü.

Uzaktan...

— Anlamıyorum.

— Yüksek tabakadan bir nevi gazetecidir, bu gibilere diplomatik muhabir derler. Bir fikri ele alır sonra bütün meseleleri deforme edip bu fikre intibak ettirmek için elinden geleni yapar. Pyle buraya York Harding'in fikirleri ile dolu bir halde geldi. Harding burada, Bangkok'tan Tokyo'ya giderken bir kere bir hafta kadar kaldı. Pyle, bu fikri mevkii tatbiki koymak hatasını işledi. Harding kitabında bir Üçüncü Kuvvetten bahsediyor. Pyle, iki bin hempa ile ehlileştirilmiş iki kaplanı arkasında sürükleyen bir eşkiya bozuntusu ile bu Üçüncü Kuvveti kurdu. Taraf tuttu.

— Siz Şimdiye kadar tutmadınız mı?

— Tutmamağa gayret ettim.

— Fakat muvaffak olamadınız, Fowler.

Neden bilmem, Haiphong'taki afyon tekkesinde geceyi beraber geçirdiğimiz yüzbaşı Trouin aklıma geldi. Bana ne demişti? Heyecanlı bir zamanımızda hepimizin er geç taraf tutmak mecburiyetinde olduğumuzdan bahsetmiŐti.

— İyi bir rahip olurdunuz, Vigot, dedim. İtirafı kolaylaŐtıran bir Şey var sizde... İtiraf edecek bir Şey olduğunu farzedersenek tabii...

— Ben Şimdiye kadar kimseden bir itiraf beklemedim.

— Buna rağmen etmişlerdir.

— Ara sıra.

— Sizin vazifeniz, bir rahibinki gibi kızmadan, nefret duymadan anlamak ve acımak mıdır? «Müdür bey, ihtiyar kadının kafatasını neden okerttiğimi size etraflıca anlatmalıyım.»

— «Hay hay, Gustave, acele etmeyin ve bana sebeplerim güzel güzel anlatın.»

— ok tuhaf fikirleriniz var. Fakat siz bir Şey imiyorsunuz Fowler?

— Bir mcrimin, bir polis amiri ile birlikte içmesi tedbirsizlik olmaz mı?

— Size hiçbir zaman mcrimsiniz demedim.

— Farzedelim ki, alkol bende, bende bile, kabahatini itiraf etmek arzusunu uyandırısın. Siz de rahipler gibi sır saklamak prensibi yoktur.

— Kabahatini itiraf eden bir adam için sırrının saklanması pek o kadar mühim değildir, hatta bir rahibe hitabetsek dahi. İtiraf sebeplerini başka yerde aramak lâzımdır.

— Kendisini tenzih etmek ihtiyacından mı?

— Her zaman değil. Bazen kendini olduğu gibi görmek istediğindendir, bütün çıplaklığı ile. Bazen de yalan söylemekten bıktığı içindir. Fowler, siz bir mücrim değilsiniz, fakat bana neden yalan söylediğinizi anlamak isterdim. Pyle ile öldüğü gece görüŐtünüz.

— Bunu da nereden çıkardınız?

— Onu ldrdĞnzden Őphelenmiyorum.

Her halde paslı bir kasatura kullanmazdınız.

— Paslı mı?

— Otopside anlaşıldı. Zaten size söylemişim, ölümüne sebep o yara değil. Dakow'un çamuru. Viski koymam için bardağını uzattı. Saat altıyı on geçte Continental'de birşeyler içtiniz.

— Evet.

— Ve altıyı kırkbeş geçte Majestic'in kapısında başka bir gazeteci ile konuştunuz.

— Evet, Wilkins ile. O gece bütün bunları size anlattım, Vigot.

— Evet. Söylediklerinizi tetkik ettim. Bu kadar ufak teferruatı aklınızda tutmanız harikulade doğrusu.

— Ben muhabirim, Vigot.

— Saatler belki tamamiyle uygun değil ama burada bir çeyrek saat, şurada on dakika aldanmanızdan dolayı kimse size birşey diyemez. Dakikaların bu kadar ehemmiyet kespedeceğini bilemezsiniz. Zaten dakikası dakikasına uyması şüpheli olurdu.

— Uymuyor mu?

— Pek uymuyor. Wilkins ile yediye beş kala konuştunuz.

— On dakika daha geç.

— Evet. Size söylediğim gibi. Ve Continental'a geldiğinizde de saat altıyı henüz çalmıştı.

— Saatim daima biraz ileridir, dedim. Şimdi saatiniz kaç?

— Onu sekiz geçiyor.

— Benimkine göre onu onsekiz geçiyor. Gördünüz ya.

Bakmak zahmetine katlanmadı.

— Wilkins ile yediye yirmi beş kala konuştunuz demektir, saatinize inanmak lâzım gelirse. Hatırı sayılır bir fark bu, ne dersiniz?

— Belki saati söylerken kafamda tashih ederek söylemişimdir. Belki de o gün saatimi düzeltmişimdir.

Arasına yaparım.

— Beni hayrete düşüren, dedi Vigot (biraz daha su verir misiniz, bu seferki benim için fazla sert), bana kızmamanızdır. Sizi isticvap ettiğim gibi isticvap edilmek hoş gitmese gerek.

— Bunu bir polis romanı kadar enteresan buluyorum.

Zaten Pyle'i benim öldürmediğimi biliyorsunuz...

Bana söylemişsiniz.

— Cinayette hazır bulunmadığınızı biliyorum.

— Şurada on dakika, burada beş dakika aldandığımı ispatla ne kazanacağınızı düşünüyorum.

— Bu size bir zaman boşluğu temin ediyor.

— Bu boşluğu nasıl dolduruyorsunuz?

— Pyle görüşmek için size geldi.

— Bunu nasıl İddia edebiliyorsunuz?

— Köpekten dolayı.

— Ayaklarındaki çamurdan mı?

— Çamur değildi, çimento idi. O gece Pyle'i takibederken köpek bir yerde yaş çimentonun üzerinde yürümüştü. Evinizin zemin katında duvarcılar çalıştığını hatırladım, halâ çalışıyorlar. Bu akşam gelirken onlarla karşılaştım; bu memlekette iş saatleri uzundur.

— Kimbilir kaç evde duvarcı ve yaş çimento vardır. Köpeği hatırlamışlar mı?

— Tabii sordum. Hatırlasalar bile söylemezler.

Ben polistenim.

Vigot sustu ve koltuğunun arkasına dayandı, gözlerini bardağına dikmişti. Her halde aklına buna benzer bir vaka gelmiş olacaktı, şimdi fikri uzaklarda ta uzaklarda idi. Elinin üzerinde bir sinek geziniyordu, kovmadı. Sabit ve derin bir kuvvetin karşısında imişim gibi bir his geldi içime. Belki de dua etmekte idi.

Ayağa kalktım, perdeyi araladım ve yatak odasına geçtim. Phuong'un resimli kitapları etajerde yerlerine gelmişti. Kendi tuvalet eşyasımın arama bana gelen bir telgrafi iliştimişti, her halde Londra'daki büromdandır.

Canım açmak istemedi. Her şey Pyle'in gelmesinden evvel nasılsa öyle idi. Odalar değişmiyor, süsleri nereye koyarsak orada kalıyor, yalnız kalp haraboluyor.

Tekrar salona döndüm ve Vigot bardağını dudaklarına götürdü.

— Size söyleyecek bir şeyim yok, dedim. Hiç bir şeyim yok.

— öyle ise gidiyorum. Artık sizi bir daha rahatsız etmiyeceğim.

Eşikte döndü, sanki ümidinden vazgeçmek zoruna gidiyordu.

— O akşam garip bir film seçmişsiniz. Sizin için garip. Tarihî bir filmin sizi alâkadar edeceğini zannetmiyordum.

Ne idi? Robin Hood mu?

— Scaramouche'du galiba. Maksat vakit geçirmektir.

Kendimi oyalamam lâzımdır.

— Oyalamanız mı?

— Hepimizin şahsî gaalesi vardır, Vigot.

Vigot gitti. Phuong'un gelmesine daha bir saat vardı. Tuhaftır, Vigot'nun ziyareti beni bir hayli sarsmıştı.

Sanki bir şair tenkit etmem için eserini getirmişti ve ben lâkayit bir hareketle onu imha etmişim. İstidadı olan bir adam değildim —gazetecilikle istidat kabili telif değildir—fakat başkasıdaki istidadı görebilecek kabiliyette idim. Vigot'nun gidip tamamlanmamış dosyasını kapatacağı şu sırada onu geri çağırıp: «Haklısınız. Öldüğü gece Pyle ile görüştüm» demek cesaretini göstermediğim için esef ediyordum.

*****

Mytho rıhtımına giderken Cholon'dan gelen birçok ambulansa rastladım, Garnier meydanına gidiyorlardı.

Haberin ne sür'atle yayıldığını gelip geçenlerin yüzlerinin ifadesinden anlamak kabildi. Benim gibi meydan cihetinden gelenlere merak ve sual dolu bakışlarla bakıyorlardı. Cholon'a girerken yayılan haberin hududunu geçmişim. Hayat normaldi, kimsenin haberi yoktu.

M. Chou'nun antreposunu buldum ve evine çıktım.

Son gelişimden beri hiçbir şey değişmemişti. Kedi ile köpek yine yerden mukavva kutulara oradan da valizlerin üzerine geçiyor, bebek yerde sürünüyor, iki ihtiyar mah — jong oynamakta devam ediyordu. Yalnız gençler yoktu. Ben kapıda görünür görünmez kadının bir tanesi çay doldurmağa başladı. İhtiyar kadın yatağın üzerine oturmuş ayaklarına bakmakta devam ediyordu.

— Mösyö Heng? diye sordum.

Getirdikleri çaya hayır diye başımı salladım, fincan fincan üstüne bu acı ve tatsız sudan içmeğe niyetim yoktu.

— Mösyö Ileng'i muhakkak görmem lâzım.

İşin ciddiyetini onlara anlatmam kabil değildi, fakat belki çayı reddedişim onlara bir şey anlattı.

Yahut belki benim de ayakkabılarımda Pyle gibi kan vardı. Her ne hal ise

kadınlardan bir tanesi beni odadan çıkardı, merdivenden indirdi, iki yol aşın, her halde Pyle'in memleketinde «cenaze salonu» diye isimlendirilen bir yerin önünde bıraktı, içeride ölen Çinlilerin kemiklerinin konacağı taştan yapılmış kablolar vardı.

— Mösyö Heng, dedim kapıda duran ihtiyar bir Çinliye, Mösyö Heng.

İçeriden biri bağırdı, ihtiyar çekildi, geçtim.

Heng bizzat geldi beni nezaketle karşıladı ve dipte küçük bir odaya aldı. Duvar kenarlarında bütün çinli evlerinde bulunan ve kimsenin oturmadığı oymalı, siyah, rahatsız sandalyeler dizili idi. Bu sefer işe yaramışlar diye düşündüm çünkü masanın üzerinde beş çay fincanı duruyordu, iki tanesinde halâ çay vardı.

— Bir toplantıyı yarıda kestim galiba, dedim.

— Bizim ticarete dair, dedi M. Heng, ehemmiyeti yok. Sizi görmek beni daima memnun eder Mister Fowler.

— Gamier meydamndan geliyorum.

— Onun için geldiğinizi anladım.

— Vaziyeti biliyor musunuz?

— Telefon ettiler. Bir müddet Mösyö Chou'nun antreposuna gitmemeyi daha münasip buldum. Polis şimdi faaliyete geçecektir.

— Fakat sizin ne alâkanız var?

— Polisin vazifesi mücrimi bulmaktır.

— Yine Pyle, dedim.

— Evet.

— Bunu yapması pek feci.

— General Thé kendine hakim olamıyor.

— Plastik, Boston'dan yeni gelen delikanlılar için değildir. Pyle'in şefi kimdir Mösyö Heng?

— Mister Pyle kendi başına buyruktur gibi geliyor bana.

— Nedir yâni? Bir O.S.S. mi?

— Baş harflerinin çok ehemmiyeti yoktur.

— Ben ne yapabilirim, Heng? Bu faaliyetine nihayet verdirmek lâzım.

— Hakikati yazabilirsiniz. Belki de yazamazsınız?

— Gazetem GeneralThé ile alâkadar olmuyor.

Sizin vatandaşlarınızla alâkadar oluyor, Heng.

— Hakikaten Mister Pyle'in faaliyetine nihayet vermesini arzu ediyor musunuz Mister Fowler.

— Onu bir görmeli idiniz. Teessüf olunacak bir hatâ yapıldığını, bir resmi geçit yapılmasına karar verilmiş olduğunu söylüyordu. Hatta sefirin yanma çıkmadan ayakkabılarını temizlemek mecburiyetinde kalacağını anlatıyordu.

— Bildiklerinizi polise anlatabilirsiniz.

— O da General Thé ile alâkadar değil. Sonra, bir Amerikalı'ya dokunmak cesaretini gösterebilirler mi zanediyorsunuz? Diplomatik masuniyetten istifade eder. Harvard Üniversitesinden çıkmıştır. Sefir Pyle'i çok seviyor. Heng, bir kadın vardı, çocuğu dizlerinde... büyük hasır şapkası ile örtmüştü. Aklımdan çıkmıyor.

Phat Diem'de de bir tane gördüm.

— Sakinleşmeğe gayret etmelisiniz Mister Fowler.

— Şimdi ne yapacak, Heng? Bir fiçı Diolacton ile ne kadar bomba, ne kadar ölü çocuk elde edilebilir?

— Bize yardım etmek ister misiniz Mister Fowler?

— Bu memlekete geliyor ve budalalığı yüzünden birçok insan ölüyor. Nam Dinh'te askerlerinizin onu nehirden temizlemedikleri çok yazık olmuş. Birçok hayat kurtulmuş olurdu.

— Ben de sizin gibi düşünüyorum Mister Fowler. Faaliyetine mani olmak lâzım. Size bir teklifim var.

Kapının arkasında biri hafifçe öksürdü, sonra gürültü ile tükürdü.

Onu bu akşam Vieux Moulin'e yemeğe dâvet etseniz, diye devam etti Heng. Sekiz otuzla dokuz otuz arası.

— Ne olacak?...

— Yolda onu durdurup konuşuruz, dedi Heng.

— Belki bir randevusu vardır.

— En iyisi altı buçukta size gelmesini söyleyin o saatte serbesttir, muhakkak gelir. Sizinle yemek yiyecekse sanki ışıktan faydalanmak istiyormuşsunuz gibi elinizde bir kitap, pencereye yaklaşın.

— Neden Vieux Moulin?

— Dakow köprüsünün yanındadır. Rahatsız edilmeden konuşabilecek bir yer buluruz.

— Ne yapmak niyetindesiniz?

— Bunu bilmenize lüzum yok, Mister Fowler.

Fakat size söz veriyorum, vaziyetin müsaadesi nispetinde tatlılıkla hareket edeceğiz.

M. Heng'in görünmeyen dostları duvarın arkasında gürültü etmemeğe çalışıyorlardı.

— Bu işi bizim için yapacak mısınız, Mister Fowler?

— Bilmiyorum, dedim, bilmiyorum

— Er veva geç, dedi Heng, ve yüzbaşı Trouin'in afyon tekkesindeki sözlerini hatırladım, er veya geç taraf tutmak lâzımdır. İnsanlığımızı unutmak istemiyorsak.

Pyle'in eve gelmesi için sefarethaneye haber bıraktım ve birşey içmek için Continental'a kadar yürüdüm. Bütün enkaz kaldırılmıştı ve itfaiye parkı yıkamıştı.

Randevuma aldırmamayı ve o akşam orada kalmayı aklımdan geçirdim, fakat sonra, Pyle ile konuşurken birşeyler söyler onu korkuturum da faaliyetinden vazgeçilirim düşüncesi ile bundan caydım. Biramı bitirdim ve eve gittim. Odama çıkınca Pyle'in gelmemesini temenniye başladım. Okumağa çalıştım, fakat etajerimdeki kitapların hiçbiri beni oyalayamadı. Hazırlayacak birisi olsa idi belki bir çubuk içerdim. İstemiyeye istemiyeye ayak seslerini dinliyordum. Nihayet duydum. Kapı vuruldu. Gittim açtım, gelen Dominguez idi.

— Ne istiyorsunuz? diye sordum.

Bana hayretle baktı.

— Ne mi istiyorum? Saatına baktı. Her zaman bu saatte gelirim. Gönderecek telgrafiniz var mı?

— Affedersiniz unuttum. Hayır, yok.

— Bomba infilakı hakkında birşeyler yazmayacak mısınız?

— Benim yerime siz yazıverin. Orada idim, şok geçirdim. Bu hadiseyi bir telgraf çerçevesi içerisine sığdıramıyacağım. (Kulaklarımın dibinde vızlayan bir sivrisineği yakalamak istedim, ben vururken, Dominguez gayri ihtiyari yüzünü buruşturdu.) Müsterih olun Dominguez kaçırdım.

Bana zavallı bir gülümseme ile cevap verdi.

Bir hayatı yok etmekteki nefretini izah edecek durumda değildi. Zira ne de olsa hıristiyandı, Neron'un insan vücutlarını mum haline sokmak san'atım öğrettiği insanlardan biri idi.

— Bir Şeye ihtiyaçınız var mı? diye sordu.

Dominguez içmezdi, et yemezdi, öldürmezdi.

Tabiatının yumuŐaklığına gıpta ediyordum.

— Hayır Dominguez. Bu akşam yalnız kalmak ihtiyaçındayım.

Catinat caddesini geçerken onu pencereden seyrettim. Bir siklopusçu tam pencerenin karşısında kaldırımın kenarına arabasını çekmiş bekliyordu. Dominguez binmek istedi, fakat adam başı ile hayır diye işaret etti. Herhalde dükkânın birine girmiş olan müşteri vardı, çünkü orası siklopusların durak yeri değildi.

Saatıma baktım ve hayretle ancak on dakika beklemiş olduğumu gördüm. Pyle kapıyı vurdu. Bu sefer ayak sesini dahi duymamıştım.

— Giriniz.

Her zaman olduğu gibi ilk giren köpeği oldu.

— Haber bıraktığınıza çok memnun oldum Thomas. Bu sabah bana kızdınız gibi geldi.

— Kızmıştım tabii. Hoş bir manzara değildi.

— Aşağı yukarı herşeyi biliyorsunuz, size söyleyebilirim. Bugün öğleden sonra Thé ile görüştüm.

— Görüşünüz mü? Demek Saigon'da. Herhalde bombasının neticelerini seyre gelmiştir.

— Size gizli olarak söylüyorum, Thomas. Ona çok ağır muamelede bulundum.

Formunu bozan bir talebeyi suç üstü yakalayan bir kolej futbol takımı kaptanı gibi konuşuyordu.

Bir ümitle sordum

— Onunla alâkamızı kesiyor musunuz?

— Eğer bir daha böyle düşüncesizce hareket ederse kendisi ile münasebetimizi keseceğimizi anlattım.

— Neden şimdiden onun için çalışmaktan vaz geçmiyorsunuz, Pyle?

Ayak bileklerimi koklayan köpeğini can sıkıntısı ile ittim.

— Yapamam. Yat Duke! Yegâne ümidimiz onda.

Yardıımızla iktidara geçerse ona itimat edebiliriz.

...

— Sizin işi anlamanız için kaç kişinin ölmesi lâzm?

— Neyi anlamam için, Thomas?

— Politikada minnettarlığın yer almadığını.

— Hiç olmazsa Fransızlardan nefret ettikleri gibi bizden nefret etmiyeceklerdir.

— Emin misiniz? Bazen düşmanlarımıza karşı bir nevi muhabbet beslediğimiz ve dostlarımızdan nefret ettiğimiz oluyor.

— Avrupalı kafası ile konuşuyorsunuz, Thomas.

Bu insanlar basit fikirlidir.

— Şu birkaç ay zarfında bunu mu öğrendiniz?

Nerede ise onlar çocuktur diyeceksiniz...

— Bazı tarafları benzemiyor değil...

— Basit fikirli bir çocuk bulsanıza bana, Pyle.

Bir çocuk bir muamma denizidir. İhtiyarladıkça basitleşiyoruz.

Bunları söylemekte ne mâna vardı sanki? İleri sürülen fikirlerde hakikate uymıyan taraflar vardı.

Daha zamanı gelmeden bir muharrir gibi konuşmağa başlamıştım. Ayağa kalktım ve kitaplarımın bulunduğu etajere doğru yürüdüm.

— Ne aradınız, Thomas?

— Hoşuma giden bir pasaj vardı da... Bu akşam beraber yesek, ne dersiniz?

— Çok memnun olurum. Bana karşı kızgın olmadığınıza o kadar seviniyorum ki. Düşüncelerimizde mutabık olmadığımızı biliyorum. Fakat ayrı fikir sahibi olmak, dostluğumuza hanel getirmez.

— Bilmem. Zannetmem.

— Her ne ise... Phuong bütün bunlardan daha ehemmiyetli.

— Buna sahiden inanıyor musunuz, Pyle?

— Muhakkak. Benim için de. Sizin için de.

— Benim için daha fazla.

— Bugün müthiş bir şok geçirdik, Thomas, fakat göreceksiniz, bir haftada hepsini unutacağız. Ailelerle meşgul oluyoruz zaten.

— Nasıl?

— Washington'a telgraf çektik. Bütçemizin bir kısmını bu işe tahsis için izin istedik.

Sözünü kestim.

— Vieux Moulin'de. Dokuzla dokuz buçuk arasında, mutabık mıyız?

— Nerede isterseniz, Thomas.

Pencereye yaklaştım. Güneş damların arkasında kaybolmuştu. Siklopusçu halâ müşterisini bekliyordu.

Ona baktım, o da bana baktı.

— Birini mi bekliyorsunuz, Thomas?

— Hayır, pasajı arıyorum.

Kitabı ışığa doğru çevirerek okudum:

«Arabamı yollarda sürerim, dünya bana vız gelir, Gelip geçenler bana bakıp kim olduğumu sorarlar. Ve kazara ezsem bile bir fakir, Masraflarını öderim, ne kadar yüksek de olsalar, Zengin olmak ne saadet, hey gidi... ne saadet!»

— Çok garip bir şiir, dedi Pyle, beğenmediğini gösteren bir tonla.

— On dokuzuncu asrın hayatı anlamış bir şairine ait, bu türüsü bol değil.

Tekrar sokağa baktım. Siklopusçu gitmişti.

— İçecek bir şeyiniz yok mu? diye sordu Pyle.

— Var ama, siz içmezsiniz diye...

— Kendimi koy vermeğe başlıyorum. Sizin tesiriniz.

Bana iyilik ediyorsunuz, Thomas.

Şişe ile bardakları getirmeğe gittim. İlk gidişimde bardağın bir tanesini unuttum, sonra tekrar gitmem icabetti, çünkü bu sefer de suyu getirmeyi unutmuşum. Bu akşam yaptığım her şeyi yarım yamalak yapıyordum.

— Biliyor musunuz, dedi Pyle, annemle babam çok iyi insanlardır, fakat biraz eski kafalıdırlar. Chestnut Street'in sağında eski bir evde oturuyoruz. Annem eski kristallerin koleksiyonunu yapar, babam da sevgili erozyonlarından arta kalan zamanlarında Darwin'in bulabildiği el yazılarını ve ilk tabedilen kitaplarını toplar. Yâni mazinin içinde yaşarlar. Belki de bunun için York benim üzerimde bu kadar tesir bıraktı. Bana modern hayatın kapılarını açtı.

Bu akşam Pyle'in gevezeliği tutmuştu. M. Heng'in elinde malûm kat'i hareketten başka çareler bulunduğuna kendimi inandırmağa çalışıyordum... Fakat böyle bir vaziyette tereddütle geçirilecek zaman olmadığını biliyordum: el altında bulunan silâhla harekete geçilirdi. Fransızların napalm bombası

vardı. M. Heng'in de tabanca kurşunu veya bıçağı. Artık bunları düşünmenin sırası değildi. Pyle'in bir az daha gevezelik etmesine müsaade edecek sonra kendisini tehlikeye karşı ikaz edecektim. Geceyi burada geçirebilirdi. Evime kadar gelmeğe cesaret edemezlerdi.

İhtiyar sütninesinden bahsediyordu...

— Annemden ziyade onu severdim, bana ne turtalar yapardı!...

Sözünü kestim.

— Üzerinizde tabanca var mı? O mahut gecedенberi...

— Yok. Sefaretin emri...

— Fakat sizin gizli vazifeniz var.

— Zaten bir işe yaramaz. Beni temizlemeğe niyet etmişlerse, hiç bir şey onları bu kararlarından alıkoyamaz.

Kolejdeki hayatına ait bir şeyler anlatmağa başladı. Ben pencereye döndüm.

Evin önünde bir siklopus bekliyordu. Pek emin değildim ama —birbirlerine o kadar benzerlerdi ki? başka birisi olduğuna hükmettim. Belki de hakikaten bir müşteri bekliyordu. Pyle için en emin yerin sefarethane olduğunu düşündüm. Benim işaretimden sonra her şeyi hazırlamış olacaktı, gece de harekete geçeceklerdi, Dakow köprüsü plânlarına dahil idi, güneş battıktan sonra Pyle'in köprüyü geçmek deliliğini yapacağını zannetmiyordum, bizim taraf ise silâhlı polisler tarafından muhafaza ediliyordu.

— Bu akşam hep ben konuşuyorum, dedi Pyle.

Bilmiyorum neden bu akşam...

— Aldırmayın, dedim. Canım konuşmak istemiyor, başka bir sebep yok. Bu akşam yemekten vaz geçsek galiba iyi olacak.

— Hayır, hayır, rica ederim. Sizinle hemen hemen bulaşmadık, hani o...

— Hayatımı kurtardığınız gecedенberi, diye cümleyi tamamladım.

— Hayır onu demek istemedim. O mahut gece neler konuştuk, sanki bu dünyadaki son saatlerimizi yaşıyorduk. Orada sizin hakkınızda çok şey öğrendim, Thomas. Sizinle aynı fikirde değilim, fakat sizin zaviyenizden bakılırsa, taraf tutmamanız çok daha iyi. Bacağınız kırıldığı zaman cîa fikrinizi değiştirmediniz, bitaraf kaldınız.

— İnsanın değiştiği bir an gelir, dedim, bir heyecanlı an...

— Bu an henüz sizin için gelmiş değildir. Geleceğinden de şüpheliyim.

Beni de hiçbir şey değiştiremez.

Ölüm hariç, diye ilâve etti neş'eli bir tonla.

— Bu sabah gördüklerinizden sonra da mı?

Hareket tarzınızı değiştirmeğe sebep yok mu?

— Harp kurbanlarından başka birşey değillerdi, dedi. Üzücü birşey fakat ateş edince insanın daima hedefini bulmasına imkân yok. Her ne hal ise haklı bir dava için öldüler.

— Bu hal size turtalar yapan ihtiyar sütninenizin başına gelse idi aynı fikirde olacak mı idiniz?

Bu sözlerimi kaale bile almadı.

— Başka bir ifade ile, demokrasi için öldüler, diyebiliriz, diye devam etti.

— Bunu Vietnam lisanına tercüme edemiyeceğim, dedim.

Birden kendimi dehşetli yorgun hissettim. Artık gidip ölmesini dört gözle bekliyordum. Ondan sonra da ben yaşamağa başlayacaktım, o gelmeden evvel yaşadığım gibi.

— Beni hiç ciddiye almayıcağımız galiba Thomas.

Ahmakça bir gülüşle şikâyet ediyordu. Bir şey söyleyeceğim:

Phuong sinemada. Bu akşamı sizinle beraber geçirsek, ne dersiniz? Benim yapacak bir şeyim yok.

Sanki birisi ona kelimeleri sufle ediyordu, mazeret hulamıyayım diye. Neden Chalet'ye gitmiyoruz? O akşamdan beri uğramadım. Oranın da yemeği iyidir, hem de müzik var.

— O geceyi aklıma getirmek istemiyorum, dcdim.

— Affedersiniz. Bazen hakikaten aptallaşıyorum, Thomas. Pekâlâ... Cholon'da Çin usulü bir yemeğe ne dersiniz?

— İyi olması için evvelden sipariş etmeli. Vieux Moulin'den korkuyor musunuz, Pyle? Demir parmaklıkları var, köprüde de daima polis var. Her halde Dakow'u geçmek ihtiyatsızlığını yapmazsınız.

— Onun için değil. Uzun müddet beraber oluruz diye düşündüm de.

Ters bir hareket yaptı, devrilen bardağı yere düştü ve kırıldı.

— Uğur getirir, dedi alışkanlıkla. Özür dilerim Thomas.

Parçaları topladım ve sigara tablasına koydum

— Ne dersiniz, Thomas?

Kırılan bardak, Pavillon'daki boşalan şişeleri hatırlattı bana.

— Sizinle çıkacağımı Phuong'a haber verdim.

Bu «haber» kelimesi ne fena zamanda sarfedilmişti.

Son cam parçasını da yerden aldım.

— Majestik'te bir randevum var, dedim, ancak saat dokuzda serbest kalacağım.

— Pekala. Ben de büroya gideyim bari. Bir angarya yüklemelerinden korkuyorum.

Neden bu şansı ona bırakmamalı?

— Geç kalırsanız aldırmayın, dedim. Eğer bürodan ayrılamazsanız buraya gelin. Yemeğe gelemediğiniz takdirde ben saat onda lokantadan ayrılır sizi beklemek için buraya gelirim.

— Size haber veririm...

— Zahmet etmeyin. Vieux Moulin'e gelemezseniz buraya gelirsiniz.

Kararı mevcudiyetine inanmadığım Allah'a bırakıyordum: İsterseniz müdahale edebilirsiniz, yazı masasının üzerinde bir telgraf... Sefirden bir mesaj... İstikbali değiştirmeye muktedir değilseniz var olmanıza imkân yoktur.

— Siz artık gidin, Pyle. Benim işim var.

Köpeğinin ayak sesleri ile beraber Pyle'in ayak seslerinin uzaklaştığını duydukça içimde tarif edilmez bir ezinti hissediyordum.

Bir siklopus bulmak için Ormay caddesine kadar çıkmam icabetti, Majestic'e kadar yürüdüm. Vebir kaç dakika Amerikan bombardıman uçaklarının boşaltılmasını seyrettim. Güneş batmıştı, boşaltma işi arklı elektrik lâmbaları ışığında yapılıyordu. Filan saatte filan yerde olduğumu ispat etmek için hazırlık yapmak aklıma gelmemişti; Pyle'e Majestic'e gideceğimi söylemiştim, lüzumsuz yalanlara karşı nefret duyanm.

— Merhaba, Fowler.

Wilkins idi.

— Merhaba.

— Bacak nasıl?

— Artık birşey hissetmiyorum.

— Güzel bir yazı göndermişsinizdir.

— Bu işi Dominguez'e bıraktım.

— Nasıl! Orada olduğunuzu söylediler.

— Evet, orada idim. Fakat bu günlerde gazetede yer yok. Birkaç satırla

iktifa ederler.

— Şimdi bu işin de tadı kalmadı, dedi Wilkins.

Russel ve eski Times'in zamanlarında dünyaya geleeeekmişiz.

Balonla gönderilen haberler.. Yazılarım süsleyecek zaman bulurlarmış. Şu durduğumuz yer için dahi bir yazı hazırlarlardı muhakkak. Palas-, bombardıman uçakları, basmakta olan karanlık... Ta yükseklerden bir kahkaha duyuldu: Biri bardağını kırmıştı, Pyle gibi. Bu akşam ne yapıyorsunuz, Fowler? Benimle bir çorba içer misiniz?

— Vieux Moulin'de yemek yiyeceğim.

— İyi eğlenceler öyle ise. Granger de orada olacak. Granger.. Galaları için hususî reklâm yapmaları lâzım. Patırdı gürültüyü seven insanlar var.

Wilkins'e iyi akşamlar diledim ve yandaki sinemaya girdim. Errol Flynn, belki de Tyrone Power (mayokolan giydikleri zaman onları birbirinden ayırdedemiyordum) iplerde sallanıyor, bir balkondan altlıyor ve çıplak bir ata biniyordu. Bir genç kızı kurtarıyor, düşmanım öldürüyor. Kendi hayatını da bir tılsım koruyordu.

Gençliğe mahsus bir film idi, fakat kör edilmiş kanlı gözleri ile Thébes'deki sarayından fırlayan Ödipus'un manzarası onları şimdiki hayata muhakkak daha iyi hazırlıyacaktır. Hiç bir hayat tılsımla korunamaz.

Phat Diem'de ve Tanyin şosesinde şans Pyle'in tarafında idi, fakat şans devam etmez ve iki saat sonra tılsımm kudreti olmadığı anlaşılacak. Yammda bir Fransız askeri oturuyordu, eli bir kızın dizinde idi ve ben saadetinin sadeliğine gıpta , ettim, yahut da ıztırabmın, ikisinden hangisi ise. Filmin sonunu beklemedim. Bir pusa bindim ve Vieux Moulin'e gittim.

Lokantanın etrafı, el bombalarına karşı demir parmaklıklarla çevrili idi ve köprünün başında iki silâhlı polis nöbet tutuyorlardı. Kendi mutfağının pişirdiği güzel yemekleri yiye yiye göbeklenen patron bizzat beni demir parmaklıklardan geçirdi. Akşamın ağır basan sıcaklığı içinde kızarmış horoz ve erimiş tereyağı kokuları lokantayı dolduruyordu.

— Mister Granger'in grupuna dahil misiniz? diye sordu.

— Hayır.

— Tek kişilik mi?

O esnada ileriye ve belki cevap vermem lâzım gelen sualleri ilk defa düşündüm.

— Tek, dedim. Sanki Pyle'in öldüğünü yüksek sesle ilân ediyordum.

Bir salon vardı, Granger ve davetlileri dipte büyük bir masayı işgal ediyorlardı. Patron bana demir parmaklığın yakınında küçük bir masa verdi. Cam kırıkları korkusu ile camlar çıkarılmıştı. Granger'in dostları arasında bazı tanıdıkları gördüm ve yerime oturmadan onları selâmladım. Granger'e gelince, beni görmemeziğe geldi. Onu aylardanberi görmemiştim, yalnız Pyle'in Phuong'a aşık olduğu akşam müstesna. Belki o akşam benim tarafımdan sarfedilmiş ağır bir söz alkol bulutlan arasında onun dimağını bulmuştu. Masaya somurtkan bir halde riyaset ediyordu. «Halkla münasebetler» subayının karısı madam Desprez ile Basm'la irtibat subayı yüzbaşı Duparc tasdik mahiyetinde başlanm sallıyorlardı. Zannedersem Pnom Penh'te otelcilik yapan şişman bir adam, şimdiye kadar görmediğim genç bir Fransız kadını ve barlarda uzaktan gördüğüm birkaç kişi daha vardı. Nasılsa bu seferki yemek sakın geçeceğe benziyordu.

Pyle'in gelmesine zaman bırakmak için bir içki smarladım... Bir projenin tatbik edilemediği olur ve ben yemeğe başlamadıkça ümit kapısı açık kalacakmış gibi geliyordu bana. Sonra ne arzu ettiğimi sordum kendi kendime. O.S.S. lere iyi şanslar mı, eğer Pyle'in mensup olduğu servisin ismi ise? Plastik bombalara ve general Thé'ye uzun ömürler mi? Yahut (benim gibi bir adam!) bir nevi mucize mi: Ölümle alâkası olmıyan ve M. Heng tarafından icat edilmiş bir ikna metodu?

Tanyin şosesinde ikimiz de öldürülse idik mesele ne kadar kolay bitmiş olacaktı. İçkimi yirmi dakika idare ettim, sonra yemeğimi ısmarladım. Saat dokuz buçuk olmak üzere idi. Artık gelmezdi.

İrademin haricinde kulak kabartıyordum: Ne duymak için? Bir haykırış mı? bir silâh sesi mi? Köprünün başındaki polislerin bir hareketini mi? Fakat bir şey duymama imkân yoktu, zira Granger'in dâvetlileri canlanmağa başlamıştı. Tatlı fakat acemi bir sesi olan otelci şarkı söylemeğe koyuldu ve yem bir şampanya şişesinin mantarı patladığı zaman ötekiler de ona katıldılar, Granger müstesna. O, salonun bir ucundan öbür ucuna, kanlanmış gözlerini bana dikmiş, kımıldamadan duruyordu. Çatışacak mıyız diye düşündüm.

Granger ile dövüşecek kudrette değildim.

İçli bir şarkı söylüyorlardı. Önümdeki horoz porsiyonunu iştahsız bir halde seyrederken, sağ ve salim olduğunu öğrendiğimdenberi, Phuong'u ilk defa düşünüyordum.

Viet'lerin gelmesini beklerken Pyle'in yerde oturmuş Phuong için: «Bir çiçek gibi terü taze», dediğini, benim de: «Zavallı çiçek» diye cevap verdiğimi

hatırladım. Şimdi de Phuong hiç bir zaman Amerika'yı göremeyecek, kanasta oyununun inceliklerini öğrenemeyecekti.

Saatime baktım; ona çeyrek vardı. Belki de bürosunda alıkoymuşlardı; belki Pyle'in inandığı «varlık » ona yardım etmek istemiş ve Pyle şimdi sefarethanedeki masasının başında güçlükle şifreli bir telgrafı çözmekle meşguldür; bir az sonra Catinat caddesindeki merdivenlerimi dörder dörder çıkacaktır. Eğer böyle olursa diye düşündüm, ona herşeyi anlatacağım.

Granger birden kalktı, masasını terketti ve bana geldi. Yolunun üzerindeki bir sandalyeyi görmedi, sendeledi ve masamın kenarına tutundu.

— Dışarı çıkalım Fowler, dedi.

Tabağımın yanma yemeğimin parasım bıraktım ve onu takibettim. Onunla döğüşecek halde değildim fakat beni dövse idi sesimi çıkarmıyacaktım. Kabahatli olduğumuz zamanlar, hislerimizi teskin için elimizde o kadar az imkân var ki!...

Köprünün korkuluğuna dayandı, iki polis uzaktan ona baktı.

— Sizinle konuşmam lâzım, Fowler, dedi.

Yumruğunun mesafesine girdim ve bekledim.

Hiçbir hareket yapmadı. Amerikan milletinin bütün nefret ettiği taraflarını sembolize eden; Hürriyet Heykeli kadar mânâsız, onun kadar fena çizilmiş bir heykele benziyordu.

— Beni sarhoş mu zannediyorsunuz, dedi, yerinden kımıldamadan. Aldanıyorsunuz.

— Ne oluyor Granger?

— Sizinle konuşmam lâzımdı, Fowler. Bu akşam bu kurbağalarla beraber oturamıyorum. Sizi sevmem, Fowler, fakat İngilizce konuşuyorsunuz. Bir nevi İngilizce.

— Ne istiyorsunuz?

— İngilizleri sevmem. Pyle'in sizinle nasıl ahbaplık ettiğini anıyamıyorum. Belki de Boston'lu olduğu içindir. Ben Pittsburgh'hıyım ve bununla iftihar ederim.

— Neden etmiyesiniz?

— Bakın yine başladınız! (Telâffuzumu taklit etmek istedi, beceremedi). Hepiniz kötü aktörler gibi konuşuyorsunuz. Palavra yapıyorsunuz, her şeyi de bilirim iddiasındasınız.

— İyi akşamlar Granger, randevum var.

- Gitmeyin Fowler, bir az durun. Bu kurbağacılarla konuşmak istemiyorum.
- Siz sarhoşsunuz.
- İki bardak şampanya içtim, o kadar. Siz de olsanız sarhoş olurdunuz: Şimale gitmem lâzım.
- Ne olur yâni?
- Ha, henüz size söylemedim! Herkes biliyor zannediyorum. Bu sabah karımdan bir telgraf aldım.
- Ya, öyle mi?
- Oğlum çocuk felci olmuş, vaziyeti fena imiş.
- Çok üzüldüm.
- Hiç kendinizi üzmemeyin. Sizin yavrunuz değil.
- Uçakla yetişin.
- Gidemem. Hanoi civarında bilmem hangi temizleme harekâtı hakkında bir yazı istiyorlar, Conolly de hasta. (Conolly yardımcısı idi.)
- Hakikaten üzüldüm, Granger. Birşeyler yapmak isterim...
- Bu akşam doğum günüdür. On buçukta, bizim saatimizle, sekizine basacak. Onun için şampanyalı bir yemek tertitledim... Henüz bilmiyordum. Birine içimi dökmem lâzımdı, Fowler, bu kurbağalara açılmam.
- Halen doktorlar çocuk felcini tedavi ediyorlar.
- Sakat kalsa da umurumda değil, Fowler. Yeter ki yaşasın. Ben. eğer sakat olsa idim bir işe yaramazdım, fakat küçük akıllı. Bu budala şarkı söylerken ne yapıyordum biliyor musunuz? Dua ediyordum. Eğer Allah bir can almak istiyorsa benimkini alabilir diye düşünüyordum.
- Demek Allah'a inanıyorsunuz?
- İnanmak isterim, dedi Granger. Sanki başı ağnyormuş gibi avucunu alnında ve yüzünde gezdirdi, fakat hakikatte gözyaşlarını sildiğini görmemem için yapmıştı bu hareketi.
- Sizin yerinizde olsam kafayı iyice çekerdim, dedim.
- Olmaz, kafam yerinde olmalı. Sonra hayatım boyunca, yavrumun öldüğü gece fitil gibi sarhoştum düşüncesi ile yaşayamam. Ya karım? O içemez.
- Gazetenize söyleyemez misiniz?...
- Conolly hasta filân değil. Bir kadının arkasından Singapur'a gitti. Onun yazılarını da ben yazıyorum.

Duyulursa, işinden olur. Sizi alıkoyduğum için özür dilerim, Fowler. Muhakkak birine açılmam lâzımdı.

Şimdi içeri girip şerefe kadeh kaldıracağım. Size tesadüf etmem tuhaf oldu, siz ki benden nefret edersiniz.

— Yazılarınızı ben yazabilirim. Conolly'nin ismini koyarım.

— üslûp uymaz.

— Sizden nefret etmiyorum Granger. Şimdiye kadar bir çok şeylere gözlerim kapalı imiş...

— Sizinle ben, kedi köpek gibiyiz. Maamafih gösterdiğiniz yakın alâkaya teşekkürler.

Pyle'den farkım var mı, diye düşündüm. Ben de ızdırabm ta içine girmeğe icbar edildikten sonra mı onu farketmeğe başlıyorum? Granger lokantaya girdi ve dönüşünün alkışlandığını duydum. Bir siklopus buldum, eve gittim. Kimse yoktu, oturdum ve gece yarısına kadar bekledim. Sonra ümidim tamamiyle kesildi ve sokağa çıktım, Phuong'u buldum.

*****

— Mösyö Vigot geldi mi? diye sordu Phuong.

— Evet. Bir çeyrek evvel gitti. Film güzel mi idi?

Tepsiyi hazırlamıştı bile, kandili yakıyordu.

— Pek hazin bir film idi ama renkler çok güzeldi.

Mösyö Vigot neye gelmiş?.

— Bana birşeyler sormak istemiş.

— Hangi mevzuda?

— Muhtelif mevzularda. Artık bir daha gelmez.

— Sonu iyi biten filmleri seviyorum, dedi Phuong.

Çubuğunu içmeğe hazır mısın?

— Evet.

Yatağa uzandım, Phuong şişi çevirmeğe başladı.

— Genç kızın kafasını kestiler, dedi.

— Ne fena bir hareket!

— Fransız ihtilâli zamanında idi.

— Ha, tarihî bir film. Anladım.

— Ne de olsa hazin.

— Tarihî şahıslar için üzülemem.

— Âşığı da tavan arasına döndü... Çok müteessirdi, bir şarkı yazdı, çünkü biliyor musun bir şairdi...

Ve sonra nişanlısının kafasını kesen insanlar bu şarkıyı söylemeğe başladılar: Bu şarkı Marseillaise idi.

— Pek tarihî bir filme benzemiyor.

— Ahali hep bir ağızdan şarkıyı söylerken kendisi en ön sırada duruyor ve onları teessürle dinliyordu ve gülümsediği zaman daha çok teessür duyuyordu, çünkü kız aklına geliyordu. Çok ağladım, ablam da ağladı.

— Ablan mı? İnanamıyorum.

— Çok hassastır. Granger, o berbat herif orada idi. Sarhoştı ve boyuna gülüyordu. Filmde gülecek hiçbir şey yoktu bilâkis çok hazindi.

— Granger'! anlıyorum, dedim. Kutlıyacak bir şeyi var: Oğlu tehlikeyi atlattı. Bugün Continental'da anlatıyordu. Ben de sonu iyi gelen hikâyeleri severim.

İki çubuk içtikten sonra sırt üstü uzandım, enseme deri yastığa dayadım ve elimi Phuong'un bacakları arasına soktum.

— Mes'ut musun?

— Tabi, diye cevap verdi kayıtsızlıkla.

Daha esaslı bir cevaba lâyük değildim.

— Herşey evvelki gibi, dedim, (fakat bu söylediğim yalandı.) Bir sene evvelisi gibi.

— Evet.

— Epeydir, eşarp satın almadın. Yarın gidip alsan.

— Yarın bayram.

— Ha evet. Unutmuştum.

— Telgrafını açmamışsın, dedi.

— Onu da unutmuşum. Bu akşam iş düşünmek istemiyorum. Zaten geç oldu artık cevap veremem.

Sen bana filmi anlat.

— Âşığı, kızı hapishaneden kaçırmak istedi.

Ona erkek elbiseleri ve gardiyanınki gibi bir başlık temin etti; fakat tam kapıdan çıkarken kızın saçları çözülmüş her kes «bir asilzade, bir asilzade!»

diye bağırdı.

Orada bir hata işlediler gibi geliyor bana. Kızın kaçmasına müsaade edeceklerdi. O zaman ikisi de şarkıları ile çok para kazanacaklardı ve ta uzaklara, Amerika'ya... yahut İngiltere'ye gideceklerdi, diye ilâve etti, kurnazlık yaptığım zannederek.

— Şu telgrafi okuyayım bari. Allah vere de seni yarın Şimal'e göndermeseler! Kimıldamadan senin yanında kalmak istiyorum.

Phuong, krem çanaklarınının araşma soktuğu zarfı çıkardı ve bana verdi.

Açtım ve okudum: «Mektubunuz beni hayli düşündürdü, stop, arzunuz gibi akılsızca karar vereceğim stop avukatımla konuştum terkden dolayı boşanma isteyecek, stop, Allah sizi aziz etsin muhabbetler Hélène»

— Gitmek mecburiyetinde misin?

— Hayır, dedim. Gitmek mecburiyetinde değilim.

Oku. Sonu iyi biten şeyleri seversin.

Yataktan aşağı atladı.

— Fevkalâde birşey bu! Gidip ablama müjdelemeliyim.

O kadar sevinecek ki. Ona şöyle diyeceğim:

«Kim olduğumu biliyor musun? İkinci Misis Fowler'im ben.»

Karşımda, etajerde, «Garbın Rolü» göze çarpıyordu; bir denizcininki gibi kısa kesilmiş saçları ve arkasında siyah köpeği ile genç bir adamın resmim görür gibi oldum. Artık kimseye fenalık edemezdi.

— Onu çok arıyor musun? diye sordum Phuong'a.

— Kimi?

— Pyle'i.

Gariptir, şimdi bile, Phuong'la konuşurken öbür ismini söyleyemiyordum.

— Gidebilir miyim? Ablam için pek sevinilecek bir haber.

— Bir gece rüyanda Pyle'in ismim söyledin.

— Rüyalarımı kat'iyen hatırlamam.

— Beraberce yapacağınız çok şey vardı. Gençti.

— Sen ihtiyar değilsin.

— Gök tırmalayanlar. Hürriyet Heykeli.

Biraz mütereddit bir sesle cevap verdi:

— İngiltere'deki Cheddar Boğazları'nı görmek istiyorum.

— Colorado'nun muhteşem boğazlarına benzemez.
Phuong'u yatağa doğru çektim. Yazık oldu, Phuong.
— Acıyacak bir şey yok ortada. Bu telgraf fevkalâde.
Ablam...

— Evet, git ablana anlat. Fakat evvelâ beni öp.
Heyecanından ağzı yüzümü sıyırdı ve fırladı gitti.

Pyle'in, Continental'da yammda otururken karşıdaki milk - bar'a dikkatle baktığı ilk günü hatırladım.

Onun ölümünden sonra her şey arzu ettiğim şekilde cereyan etti, fakat içimi dökebilecek bir varlığın mevcut olmasını ne kadar isterdim.

SON